

INSTITUT ZA NOVEJŠO ZGODOVINO

K

637/3/I/4 A

342.538(497.1)"1948"

019900502

COBISS •

SKUPŠTINA FNRJ

ČETVRTO
VANREDNO ZASEDANJE
SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA

26—30 decembra 1948 godine

STENOGRAFSKE BELEŠKE

BEOGRAD

NARODNA SKUPŠTINA FNRJ

**ČETVRTO
VANREDNO ZASEDANJE
SAVEZNOG VEĆA I VEĆA NARODA**

26—30 decembar 1948 godine

STENOGRAFSKE BELEŠKE

BEOGRAD

НАРОДНА СКУПШТИНА
ЧЕТВРТО
ВАЈРЕДНО ЗАСЕДАЊЕ
ЗАВЕШТАЈИ И РЕШЕЊА

. 637/A

D 18 -09-1990 / 502

IZDANJE
PREZIDIJUMA NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

SAVEZNO VEĆE

Prva sednica

(26 decembra 1948)

Početak u 17,25 časova.

Pretsedavao potpredsednik **Franjo Gaži** (Izborni srez Vrbovec, NR Hrvatska).

Članove Savezne vlade i Predsedništvo Saveznog veća, pri ulasku u dvoranu, narodni poslanici burno pozdravljaju.

Potpredsednik: Otvaram prvu sednicu IV vanrednog zasedanja Saveznog veća Narodne skupštine FNRJ. Zapsinik današnje sednice vodiće sekretar Momčilo Marković. Izvolite saslušati Ukaz Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ:

»Na osnovu člana 74 tač. 1, u vezi sa članom 60 st. 3 Ustava FNRJ Prezidijum Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije izdaje

U K A Z

O SAZIVANJU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ
U IV VANREDNO ZASEDANJE

Saziva se Narodna skupština Federativne Narodne Republike Jugoslavije u IV vanredno zasedanje na dan 26 decembra 1948 godine radi pretresa i donošenja Opštedržavnog budžeta za 1949 godinu«.

U. Br. 1714
10 decembra 1948 godine
Beograd

**Prezidijum Narodne skupštine
Federativne Narodne Republike Jugoslavije**

Sekretar
M. Peruničić, s. r.

Pretsednik
Dr I. Ribar, s. r.

(Čitanje Ukaza Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ narodni poslanici su saslušali stojeći).

Pre prelaza na dnevni red izvolite saslušati saopštenja.

Drugovi narodni poslanici, imam da vam saopštim da je naš poslanički drug Aćim Grulović, posle duge i teške bolesti, 23 decembra o. g. umro u Vojnoj bolnici u Beogradu.

Aćim Grulović rođen je 3 novembra 1898 godine u selu Beški, u seljačkoj porodici.

Od rane mladosti on je učestvovao aktivno u naprednom radničkom pokretu. Zbog toga je za vreme stare Jugoslavije bio često hapšen i proganjan. Još pre rata postao je član Komunističke partije Jugoslavije.

Godine 1941, od prvih dana ustanka, radio je na organizovanju partizanskih jedinica u Sremu i Vojvodini. Od 1 maja 1943 godine bio je komandant Glavnog štaba Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda u Vojvodini. Posle oslobođenja bio je jedno vreme načelnik Vojne uprave za Banat, Bačku i Baranju, zatim predsednik Glavnog izvršnog odbora Vojvodine, pa poverenik za trgovinu i snabdevanje ovog odbora.

Od Drugog zasedanja AVNOJ-a u Jajcu, Grulović je član Antifašističkog veća narodnog oslobođenja Jugoslavije.

Na izborima za Ustavotvornu skupštinu FNRJ od 11 novembra 1945 godine izabran je za narodnog poslanika u Karlovačkom srezu, a na izborima za Ustavotvornu skupštinu Narodne Republike Srbije za poslanika u Sremskoj Mitrovici.

Bio je predsednik Ustavotvorne skupštine NR Srbije i zatim predsednik Narodne skupštine NR Srbije.

Pozivam drugove narodne poslanike da jednim minutom ćutanja odamo poslednju poštu našem umrlom drugu Aćimu Gruloviću.

(Svi poslanici ustaju i minutom ćutanja odaju poštu premulom Aćimu Gruloviću).

Neka je slava našem umrlom drugu! (Jednodušno: Slava mu!)

Vlada FNRJ podnela je Saveznom veću na potvrdu uredbe donesene u vremenu od 11 novembra do 24 decembra 1948 godine na osnovu Zakona o ovlašćenju Vladi FNRJ za donošenje uredaba po pitanjima iz narodne privrede.

Potvrda ovih uredaba staviće se na dnevni red kad Veće donese odluku o tome.

Vlada FNRJ podnela je Saveznom veću na rešenje sledeće zakonske predloge: 1) Predlog opštredržavnog budžeta za 1949 godinu; 2) Predlog zakona o opštredržavnom završnom računu

za 1947 godinu; 3) Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o državnim službenicima; 4) Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o opštoj državnoj kontroli; 5) Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o državnim matičnim knjigama; 6) Predlog zakona o saglašavanju propisa o prekršajima iz saveznih zakona Osnovnom zakonu o prekršajima; 7) Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o obaveznoj službi medicinskog osoblja, i 8) Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnoj obavezi državljana Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

U smislu odredaba poslovnika, Predlog zakona o opšte-državnom budžetu za 1949 godinu i Predlog zakona o opšte-državnom završnom računu za 1947 godinu upućeni su Odboru za privredni plan i finansije, a svi ostali zakonski predlozi Zakonodavnom odboru.

Odbor za privredni plan i finansije podneo je izveštaje koji su štampani i sa tekstovima zakonskih predloga razdeljeni drugovima narodnim poslanicima. Pretres ovih zakonskih predloga staviće se na dnevni red kada Veće donese o tome odluku.

Prezidijum Narodne skupštine FNRJ dostavio je Saveznom veću na odobrenje ukaze donesene između III i IV vanrednog zasedanja Narodne skupštine, a na osnovu člana 74 tač. 13 i 15 Ustava FNRJ.

Potvrda ovih ukaza staviće se na dnevni red kad Veće donese o tome odluku.

Prezidijum Narodne skupštine FNRJ dostavlja izveštaj Javnog tužioca Narodne Republike Slovenije Br. 20 od 25 novembra 1948 godine da je Bohinc Andrej, narodni poslanik Saveznog veća, zbog krivičnih dela protiv naroda i države osuđen na kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom doživotno, na trajan gubitak svih građanskih prava i na konfiskaciju celokupne imovine.

Ovaj izveštaj uputiće se Mandatno-imunitetskom odboru.

Otsustva narodnih poslanika: Lovro Kuhar, Panta Mališić i Simo Komnenić mole otsustvo sa IV vanrednog zasedanja zbog bolesti, a Nikola Božović moli 2 meseca bolovanja.

Predlažem Veću da se narodnim poslanicima koji su tražili otsustvo ili bolovanje odobri po 5 dana otsustva.

Prima li Veće ovaj predlog? (Prima). Pošto Veće prima ovaj predlog, objavljujem da je narodnim poslanicima odobreno otsustvo onako kako je predloženo.

• Izvolite saslušati sledeći akt Pretsedništva Prezidijuma:

PRETSEDNIŠTVO
PREZIDIJUMA NARODNE SKUPŠTINE
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

S. Br. 1792

26 decembra 1948 godine

SAVEZNOM VEĆU NARODNE SKUPŠTINE FNRJ

Beograd

Na osnovu čl. 3 a u vezi čl. 2 Poslovnika Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije za zajedničke sednice Saveznog veća i Veća naroda, Predsedništvo Prezidijuma Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije zakazuje zajedničku sednicu Saveznog veća i Veća naroda za 27 decembar 1948 godine u 10 časova pre podne sa sledećim dnevnim redom:

opšti pretres Predloga opštedržavnog budžeta za 1949 godinu.

Sekretar
M. Peruničić, s. r.

Predsednik
Dr I. Ribar, s. r.

Prelazimo na dnevni red: utvrđivanje dnevnog reda.

Predsedništvo Saveznog veća predlaže za ovo zasedanje sledeći dnevni red:

1) glasanje o Predlogu opštedržavnog budžeta za 1949 godinu;

2) pretres Predloga zakona o opštedržavnom završnom računu, za 1947 godinu;

3) pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o opštoj državnoj kontroli;

4) pretres Predloga zakona o saglašavanju propisa o prekršajima iz saveznih zakona Osnovnom zakonu o prekršajima;

5) pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o državnim matičnim knjigama;

6) pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o vojnoj obavezi državljana Federativne Narodne Republike Jugoslavije;

7) pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o obaveznoj službi medicinskog osoblja;

8) pretres Predloga zakona o izmenama i dopunama Zakona o državnim službenicima;

9) pretres Predloga odluke o potvrdi uređaba Vlade FNRJ donetih u vremenu od 11 novembra do 24 decembra 1948 godine;

10) potvrda ukaza Prezidijuma Narodne skupštine FNRJ donetih u vremenu između III i IV vanrednog zasedanja Narodne skupštine a na osnovu čl. 74 tač. 13 i 15 Ustava FNRJ.

Prima li Veće ovaj predlog dnevnog reda? (Prima). Pošto je dnevni red primljen, današnju sednicu Saveznog veća zaključujem. Sledeća sednica biće zakazana pismenim putem.

(Sednica je zaključena u 17.45 časova).

ВЕЋЕ НАРОДА

Прва седница

(26 децембра 1948)

Почетак у 17,10 часова.

Претседавао претседник **Јосип Видмар** (НР Словенија).

Претседник: Отварам прву седницу IV ванредног заседања Већа народа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије.

Записник данашње седнице водиће секретар **Јоза Миливојевић**.

Изволите саслушати Указ Президијума Народне скупштине ФНРЈ о сазивању Народне скупштине ФНРЈ у IV ванредно заседање:

„На основу чл. 74 тачке 1, у вези са чл. 60 ст. 3 Устава ФНРЈ Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије издаје

УКАЗ

О САЗИВАЊУ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ ФНРЈ У IV ВАНРЕДНО ЗАСЕДАЊЕ

Сазива се Народна скупштина Федеративне Народне Републике Југославије у IV ванредно заседање на дан 26 децембра 1948 године ради претреса и доношења Општедржавног буџета за 1949 годину“.

У. Бр. 1714

10 децембра 1948 године
Београд

Президијум Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије

Секретар

М. Перуничич, с. р.

Претседник

Др И. Рибар с. р.

Саопштавам Већу да је Влада ФНРЈ, у смислу члана 63 Устава, доставила Већу народа на решавање следеће законске предлоге: 1) Предлог општедржавног буџета за 1949 годину; 2) Предлог закона о општедржавном завршном рачуну за 1947 годину; 3) Предлог закона о саглашавању прописа о прекршајима из савезних закона Основном закону о прекршајима; 4) Предлог закона о изменама и допунама Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије; 5) Предлог закона о изменама и допунама Закона о обавезној служби медицинског особља; 6) Предлог закона о изменама и допунама Закона о општој државној контроли; 7) Предлог закона о изменама и допунама Закона о државним матичним књигама и 8) Предлог закона о изменама и допунама Закона о државним службеницима.

Предлог буџета и завршног рачуна упућени су Одбору за привредни план и финансије, а остали законски предлози Законодавном одбору на претрес.

Одбор за привредни план и финансија, као и Законодавни одбор, поднели су Већу народа своје одборске извештаје који су већ отштампани и са законским предлозима раздељени народним посланицима. Они ће бити стављени на дневни ред кад то Веће одлучи.

Саопштавам да је Влада ФНРЈ поднела Већу народа на потврду уредбе донете у времену од 11 до децембра до 24 децембра 1948 године на основу овлашћења Влади ФНРЈ за доношење уредаба по питањима из народне привреде. Спсак ових уредаба отштампан је и раздељен народним посланицима.

Саопштавам да је Президијум Народне скупштине ФНРЈ, у смислу члана 69 Устава, одобрио покретање кривичног поступка и лишење слободе народних посланика Већа народа Џека Хоџића и др Обрена Благојевића.

Изволите саслушати извештај Президијума о томе:

ПРЕТСЕДНИШТВО
ПРЕЗИДИЈУМА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. бр. 83

ПРЕТСЕДНИКУ ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФНРЈ

Београд

Извештавате се да је Претседништво Президијума Народне скупштине ФНРЈ, на основу предлога који је Президијуму поднело Јавно тужиоштво ФНРЈ, донело решење да се одобри покретање кривичног поступка против народног посланика Већа народа Народне скупштине ФНРЈ Цека Хоџића, и да се може, сагласно закону, наредити његово лишење слободе.

Претседништво Президијума Народне скупштине ФНРЈ је донело своје решење сагласно овлашћењу чл. 69, ст. 2 Устава ФНРЈ, а на основу података које садржи предлог Јавног тужиоштва ФНРЈ, а због кривичних дела против народа и државе, и то из ових разлога:

1) Злоупотребивши положај народног посланика, за Терима Зејшлаггића, из Берана, који се скривао од народних власти, извадио на преваран начин пасош којим се Терим пребацио у иностранство 1945 године, ма да је знао да је Зејшлаггић починио низ кривичних дела против народа и државе и да је за све време рата био сарадник гестапоа и лиферант за окупаторску немачку војску и за ову превару органа државне власти примио од Зејшлаггића награду у накиту и осталим драгоценостима;

2) У току 1948 године, а на терену Среза беранског и рожајског, пред више лица па и код органа народне власти, вршио непријатељску пропаганду управљену на саботирање извршења Петогодишњег плана развитка народне привреде у ФНРЈ, тиме што је „уверавао“ да је план немогућно остварити, да је план нереалан и да је ради даљег напретка народа нужно мењати државно руководство у ФНРЈ.

20 децембра 1948 године
Београд

Секретар
М. Перуничкић, с. р.

ПРЕТСЕДНИШТВО,
ПРЕЗИДИЈУМА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. бр. 82

ПРЕТСЕДНИКУ ВЕЋА НАРОДА НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ
ФНРЈ

Београд

Извештавате се да је Претседништво Президијума Народне скупштине ФНРЈ, на основу предлога који је Президијуму поднело Јавно тужиоштво ФНРЈ, донело решење да се одобри покретање кривичног поступка против народног посланика Већа народа Народне скупштине ФНРЈ др Обрена Благојевића, и да се може, сагласно закону, наредити његово лишење слободе.

Претседништво Президијума је донело своје решење сагласно овлашћењу чл. 69 ст. 2 Устава ФНРЈ, а на основу података које садржи предлог Јавног тужиоштва ФНРЈ, а због кривичних дела против народа и државе и проневере у службеној дужности и то из ових разлога:

Дне 27 новембра о. г. др Обрен Благојевић покушао је да се илегално пребаци у иностранство, у чему је спречен хватањем. Приликом хватања пронађено је код њега 1,200.000 динара и 5.420 долара државног новца, који је Обрен Благојевић противправно присвојио.

На првом саслушању др Обрен Благојевић признао је намеравано бекство у иностранство и проневеру државног новца.

20 децембра 1948 године
Београд

Секретар
М. Перуничкић, с. р.

У смислу члана 33 Пословника Већа народа, стављам ова решења Президијума Народне скупштине ФНРЈ на одобрење. Одобрава ли Веће народа ова решења Президијума? (Одобрава). Према томе, објављујем да је Веће народа одобрило решења Президијума Народне скупштине ФНРЈ о покретању кривичног поступка и лишења слободе народних посланика Цека Хоџића и др Обрена Благојевића.

Саопштавам Већу да је Президијум Народне скупштине ФНРЈ доставио Већу народа на одобрење и потврду: 1)

Указ о образовању Министарства железница и Министарства саобраћаја Владе ФНРЈ из досадашњег Министарства саобраћаја Владе ФНРЈ, број 1727 од 11 децембра 1948 године; 2) Указ о образовању Министарства за науку и културу Владе ФНРЈ, број 1728 од 11 децембра 1948 године; 3) Указ о постављењу Министра Владе ФНРЈ, број 1729 од 11 децембра 1948 године и 4) Указ о одређивању општедржавног карактера Министарства електропривреде Владе ФНРЈ, број 1789 од 25 децембра 1948 године.

Изволите саслушати молбе народних посланика за отсуства.

Народни посланици Кериме Муча, Миљан Томичић, Венко Марковски и Живојин Ђурчић моле по пет дана отсуства због болести. Предлажемо Већу да им се одобри по пет дана отсуства. Прима ли Веће овај предлог? (Прима). Пошто Веће прихвата, именовани народни посланици имају отсуство по пет дана.

Президијум Народне скупштине ФНРЈ, на основу Пословника Народне скупштине ФНРЈ за заједничке седнице Савезног већа и Већа народа заказује заједничку седницу за 27 децембар 1948 године у 10 часова пре подне са следећим дневним редом: општи претрес Предлога општедржавног буџета за 1949 годину.

Прелазимо на дневни ред. Једина тачка дневног реда је: утврђивање дневног реда.

Предлажемо следећи дневни ред:

1) гласање по Предлогу општедржавног буџета за 1949 годину;

2) претрес Предлога закона о општедржавном завршном рачуну за 1947 годину;

3) претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона и општој државној контроли;

4) претрес Предлога закона о саглашавању прописа о прекршајима из савезних закона Основном закону о прекршајима;

5) претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о државним матичним књигама;

6) претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о војној обавези држављана Федеративне Народне Републике Југославије;

7) претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о обавезној служби медицинског особља;

8) претрес Предлога закона о изменама и допунама Закона о државним службеницима;

9) претрес Предлога одлуке о потврди уредаба Владе ФНРЈ донетих у времену од 11 новембра до 24 децембра о. г. и

10) потврда указа Президијума Народне скупштине ФНРЈ донетих у времену између III и IV ванредног заседања Народне скупштине, а на основу члана 74 тачке 13 и 15 Устава ФНРЈ.

Прихвата ли Веће народа овај дневни ред? (Прихвата). Пошто Веће прихвата дневни ред, данашњу седницу закључујем, а идућа ће се заказати писменим путем.

(Седница је закључена у 17.30 часова).

ЗАЈЕДНИЧКА СЕДНИЦА САВЕЗНОГ ВЕЋА И ВЕЋА НАРОДА

Прва седница

(27 децембра 1948)

Почетак у 10,15 часова.

При уласку у дворану, чланове Савезне владе, на челу са претседником Владе ФНРЈ маршалом Југославије Јосипом Брозом Титом и чланове Претседништва Савезног већа и Већа народа, на челу са претседником Већа народа Јосипом Видмаром и потпретседником Савезног већа Фрањом Гажи, народни посланици бурно поздрављају.

Претседавао потпретседник Савезног већа **Фрањо Гажи**.

Претседавајући: Отварам прву заједничку седницу IV ванредног заседања Савезног већа и Већа народа Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије. Записник данашње седнице водиће секретар Савезног већа Момчило Марковић.

Прелазимо на дневни ред: општи претрес Предлога општедржавног буџета за 1949 годину. Позивам известиоца Одбора за привредни план и финансије Већа народа другарицу Анку Берус да прочита извештај Одбора за привредни план и финансије.

Известилац Анка Берус чита извештај Одбора за привредни план и финансије Већа народа. (Видети прилог на крају књиге).

Претседавајући: Молим известиоца Одбора за привредни план и финансије Савезног већа друга Животу Бермановића да прочита извештај Одбора за привредни план и финансије.

Известилац Живота Бермановић чита извештај Одбора за привредни план и финансије Савезног већа. (Видети прилог на крају књиге).

Претседавајући: Дајем реч претседнику Савезне владе и министру народне одбране другу Јосипу Брозу Титу.

(Појаву маршала Тита на говорници сви народни посланици поздравили су устајањем и дуготрајним аплаузом. Овације су трајале неколико минута).

Претседник Савезне владе маршал Југославије Јосип Броз Тито: Другови и другариче народни посланици, приступајући претресу законског приједлога Опшtedржавног буџета за 1949 годину, мо̀жемо utврдити сlijедеће. Ове године ми први пут доносимо на̀ш буџет та̀чно на вријеме, не одла̀жући његово доношење за неколико мјесеци, као што је то био случај прошлих година. Такво одуговлачење са доношењем буџета повлачило је за собом читав низ штетних послједика за на̀шу привреду, а нарочито у вези са планирањем. Дoношење на̀шег Опшtedржавног буџета у право вријеме омогућиће нам да извршимо на вријеме и планирање за идућу, 1949 годину. Све то претставља за нас велики успјех који показује да смо ми већ, углавном, савладали основне теškoће у планској привреди, тј. да смо успјели у основи оvlадати на̀чином планске социјалистичке изградње.

Приједлог опшtedржавног буџета за 1949 годину јасно илустрира брзи пораст на̀ше економске снаге. Он говори о томе да ми напредујемо у ostvarenju на̀шег Петогодишњег плана, без обзира на све запреке, и да смо досада у томе већ постигли видне резултате. Ако погледамо структуру на̀шег законског приједлога буџета за 1949 годину, савезног и републиканских, видимо да је тај буџет већи од прошлогодишњег за преко 37 милијарди динара, да је ове године одређено за инвестиције у корист друштвеног стандарда у републиканским и савезном буџету 26 милијарди и 205 милиона динара, док је прошле године у ту сврху било одређено нешто преко 13 милијарди динара; за проsvјету и културу ове године одређено је 8.625,809.000.— динара, што значи око 2 милијарде динара више него 1948 године; за социјално старање и народно здравље ове године је предвиђено 22.305,338.000.— динара, дакле око четри милијарде више него прошле године. Ево, већ и саме те цифре најбоље показују куда ми иdemo, показују да ми иdemo у социјализам. Цифре од 51 милијарде и 195 милиона динара за инвестиције за капиталну изградњу, тј. за ostvarenje на̀шег Петогодишњег плана, такође јасно обiljeжава на̀ш соција-

listički put. Sve to govori da su naponi naših radnih ljudi prošle godine krunisani velikim uspjehom.

U ovoj budžetskoj debati, drugovi i drugarice, treba smjelo govoriti i o našim slabostima, nedostacima i grješcima kojih kod nas ima još mnogo. Njih treba otkrivati, kako bi se čim prije otklonile, da bismo onda u idućoj 1949 godini mogli još brže napredovati.

Prilikom stupanja u treću godinu ostvarivanja našeg Petogodišnjeg plana, dozvolite mi da se osvrnem na prošlu, 1948 godinu, godinu naših najvećih napora. Nastojacu da dam približnu sliku naših uspjeha, naših nedostataka i grješaka, a i naših teškoća u toj godini. Godina 1948 bila je za nas zaista najteža godina u posleratnom periodu u svakom pogledu. Mi smo predviđali da će nam te godine biti najteže, ali je došlo i do nepredviđenih teškoća u mnogo većim razmjerama no što je to bilo moguće očekivati. No, uprkos svega toga, mi smo i u toj godini savladali, uglavnom, i predviđene i nepredviđene teškoće, blagodareći jedinstvu naših naroda, blagodareći visokoj svijesti i požrtvovnosti naših trudbenika.

U procesu ostvarivanja naših planskih zadataka u 1948 godini stečeno je veliko i dragocjeno iskustvo na svim poljima privredne i društvene djelatnosti. To će nam iduće godine poslužiti da lakše odoljevamo i brže savladavamo razne slabosti i nedostatke. Savladajući prošle godine unutrašnje teškoće, mi smo se sukobili i s nepredviđenim teškoćama izvana, koje su nam pravljene sa svih strana kako bi nas se onemogućilo da ostvarimo naš Petogodišnji plan, kako bi nas se onemogućilo da izgradimo socijalizam u našoj zemlji. Ovdje ne treba misliti da su te smetnje uslijedile tek za posljednjih šest mjeseci 1948 godnie. Ne, one datiraju i od ranije, a naročito su se zaoštrile posljednjih šest mjeseci i zauzele su takve razmjere da već dobijaju neprijateljski karakter. Ja kažem »neprijateljski« zbog toga što su sada razne izmišljotine i klevete pojačane i konkretnim ekonomskim pritiskom, što se grubo krše razni ugovori i preuzete obaveze sa strane nekih savezničkih i prijateljskih zemalja.

Takva praksa bila je dosada neuobičajena čak i između kapitalističkih zemalja, to jest, takva praksa bila je dosada neuobičajena u međunarodnim odnosima uopće. Zbog čega je sve to? Da to nije zbog ovog ili onog našeg rukovodioca to je danas potpuno jasno, da to nije zbog nekog našeg ideološkog skretanja — i to je već danas jasno. Da to nije zbog tobožnjeg našeg skretanja u kapitalistički tabor — i to je potpuno jasno, pa ma

kako se međunarodna reakcija trudila — pa čak i neki komunistički rukovodioci želeli — da se to obistini.

Na tome pitanju ja ću se ipak nešto više zadržati, jer ono ima veliki odraz na naš unutrašnji život. Hajka koja se danas tako bjesomučno vodi ne samo na Zapadu, nego i u zemljama narodne demokratije, pogađa našu zemlju u cjelini i nanosi nam veliku štetu ne samo u moralnom već i u materijalnom pogledu. U moralnom pogledu zbog toga što mi do danas nismo htjeli govoriti mnogo o pravim uzrocima svega toga. No danas je to već došlo dotle, da moramo kazati nešto više o tome, iako ne sve, iz razumljivih razloga.

Treba samo pročitati razne novine i oslušnuti radio emisije, ne samo one sa zapada Evrope već i one iz Budimpešte, Bukurešta, Praga, Varšave, Sofije itd., i odmah će se moći bez neke naročite mudrosti shvatiti u čemu je stvar. Vidjeće se u čemu je naš grijeh, vidjeće se da je stvar u tome što mi želimo izgraditi socijalizam čim prije i izgrađujemo ga. Stvar je u tome što mi elektrificiramo i industrijaliziramo našu zemlju, što ne ostajemo i dalje neka zaostala agrarna zemlja koja samo liferuje svoje sirovine drugim zemljama da bi one onda nama slale gotove proizvode. Stvar je u tome što naša zemlja treba da bude i dalje samo izvor sirovina za one zemlje u kojima već postoji jaka industrija i da od njih po skupe novce kupuje industrijske proizvode, kao što se to radi danas, i kao što se to radilo u prošlosti, a da naši narodi i dalje ostanu siromašni i zaostali, na niskom životnom i kulturnom stupnju, da se i dalje kinje i muče kako znaju i da ih se, onda, i dalje naziva nekulturnim i zaostalim Balkancima. Ne, dokle god postoji kapitalistički oblik trgovine, odnosno razmjene raznih dobara i između socijalističkih zemalja, u kome svako gleda da čim skuplje proda i čim jevtinije kupi, tako dugo niko nema pravo ni od koga zahtjevati da on ne učini sve da bi maksimalno iskoristio svoje sopstvene mogućnosti i da bi se poboljšao životni standard u tako zaostalim zemljama, kao što je, na primjer, bila naša zemlja i pored takvog bogatstva, rudnog i drugog, kakvog ona ima.

Nas nimalo nije začudilo kad nas je napala zapadna reakcija zbog našeg Petogodišnjeg plana, govoreći da je on ambiciozan i neostvarljiv. Ali nas je veoma začudilo kad su nam to isto predbacili naši prijatelji na Istoku, odnosno razni rukovodeći ljudi zemalja narodnih demokratija. Odmah poslije donošenja našeg Petogodišnjeg plana počeli su neki odgovorni ljudi u tim zemljama davati razne izjave koje su nas veoma začudile. Iz njihovih izjava logično izlazi to, da mi treba i dalje samo da

zastijavamo naša polja — i to na vrlo primitivan način — i dalje da se bavimo samo dobijanjem sirovina za industriju onih prijateljskih zemalja koje imaju jaku industriju. Neki od tih tobožnjih marksističkih mudraca potkrepljuju čak ta svoja nakaradna gledišta citatima iz marksizma-lenjinizma. A baš na osnovu teorije marksizma-lenjinizma takva su gledišta nepravilna. Na osnovu te teorije pravilno je da se industrija stvara tamo gdje postoje sirovine. Da smo mi, recimo, napravili plan da stvaramo tešku industriju a da u našoj zemlji nemamo preduslove za to, da nemamo željezne rudače već da je moramo uvoziti, odnosno tražiti od zemalja narodne demokratije gdje već postoji takva teška industrija, onda bi to bilo nepravilno i te zemlje bi s pravom mogle odbiti naš zahtjev u slučaju da je njihov kapacitet toliki da mogu zadovoljiti i naše potrebe. Ali, mi imamo u svojoj zemlji toliko željezne rudače da možemo izgraditi svoju jaku, tešku industriju i da nam još ostane višak, višak koji možemo dati drugim zemljama, a u prvom redu, razumije se, zemljama narodne demokratije za one produkte koji su nam potrebni. Kad bismo mi, recimo, gradili naše sopstvene koksare, a da nemamo iz čega praviti koks, to jest, da nemamo uglja za tu svrhu, onda bi nam se s pravom moglo prebaciti zašto to radimo i s pravom bi nam se moglo odbiti liferovanje uglja za koksiranje. Ali, mi imamo uglja za koksiranje i možemo to riješiti iz sopstvenog uglja — i moramo riješiti, jer inače ne bismo mogli unaprijediti našu tešku industriju, odnosno bila bi nam za to potrebna ogromna materijalna i transportna sredstva ako bismo sav koks za našu novu tešku industriju morali uvoziti. Tako isto stoji stvar s našim bakrom. Zašto da mi ne preradimo naš bakar u našoj zemlji i ne izvozimo njegove gotove produkte? Tako isto stoji stvar sa našim boksitom koga kod nas ima u ogromnoj količini. Zašto mi ne bismo prerađivali naš boksit u svojoj zemlji i podmirivali svoje potrebe a izvozili višak onim zemljama kojima je potreban? Tako isto stoji stvar i sa ostalim rudačama, antimonom i drugim obojenim metalima kojih kod nas ima u dovoljnoj količini za zadovoljenje, ne samo naših potreba, već i za to da ga damo našim prijateljima, ako im treba i ako nam oni pomognu da čim prije mehaniziramo i moderniziramo naše rudnike i izgradimo našu tešku industriju. Ali, ako nam naši saveznici iz zemalja narodne demokratije neće u tome da pomognu, ako krše ugovore i razne obaveze koje su imali sa nama, onda, razumije se, mi svoje sirovine moramo prodati drugdje, pa ma to bilo i u kapitalističkim zemljama, da bismo mogli ku-

piti razne mašine koje su nam potrebne za mehanizaciju rudnika, za našu tešku industriju itd.

Nas optužuju da sve više padamo pod uticaj kapitalističkih zemalja i kao dokaz navodi se to što smo mi dobili deo našeg zlata od Amerike i što stvaramo sa raznim zemljama na Zapadu trgovinske ugovore. Dobro! Da vidimo kako stoji stvar s tim. Da li smo samo mi dobili našu imovinu koja nam je neopravdano bila zadržavana dugo vremena i da li samo mi stvaramo trgovinske ugovore sa kapitalističkim zemljama?

Kad je riječ o dobijanju našeg zlata iz Amerike, koje nas je vrlo skupo koštalo, jer smo jednu trećinu morali dati za razna dugovanja, onda ću ja ovdje navesti nekoliko primjera o tome kako je bilo u tom pogledu sa zemljama koje nas optužuju.

Čehoslovačka je, na primjer, jedna od prvih zemalja čija je imovina oslobođena kako u Engleskoj tako i u Sjedinjenim Američkim Državama, i to već 1945 i 1946 godine. Imovina u Engleskoj oslobođena je 1 novembra 1945 godine, a imovina u SAD oslobođena je 26 aprila 1946 godine. Ovom prilikom oslobođena je i znatna privatna imovina. Ja ću navesti samo to, da je zvanična imovina Čehoslovačke koja je deblokirana krajem 1945 godine iznosila 39,800.000 dolara. Od toga je bilo zlata 35 miliona i 100 hiljada dolara, a kratkoročnih dolarskih potraživanja bilo je 4 miliona i 700 hiljada dolara. Razumiije se, to nije sve i ovdje to nije važno. Važno je samo to, da je Čehoslovačka tražila tu svoju imovinu i da je dobila. I s pravom je dobila.

Imovina Poljske oslobođena je u Americi 7 januara 1947 godine. Početkom 1947 godine oslobođena je takođe i poljska imovina u Kanadi, a u Engleskoj je poljska imovina oslobođena 19 juna 1947 godine. Poljska imovina koja je oslobođena u SAD iznosila je u zlatu 27 miliona i 550 hiljada dolara, a u kratkoročnim dolarskim potraživanjima 9 miliona i 300 hiljada dolara. Imovina u Kanadi sastojala se od zlata u vrijednosti od 19,127.000 dolara. Količina zlata koja je oslobođena u Engleskoj nije javljena, ali, koliko se zna, iznosila je, otprilike oko 30 miliona dolara. Na taj način, Poljskoj je 1947 godine oslobođeno u kapitalističkim zemljama zlata za skoro 70 miliona dolara.

Uzmimo onda Mađarsku. Mađarska je ratovala na strani Nijemaca, i pri povlačenju Nijemaca i oni Mađari kapitalisti koji su bježali iz Mađarske povukli su sa sobom velike količine raznih dragocjenosti i zlata. Okupacione američke vlasti u Njemačkoj vratile su mađarskoj vladi septembra mjeseca 1946 godine oko

29 hiljada kilograma zlata, u vrijednosti od 32 miliona dolara. Dakle, i sama Mađarska je dobila više nego mi u Americi.

Isto tako poznato je da je i rumunska vlada izdejstvovala oslobodenje jednog dijela svog zlata krajem 1947 godine, zlata koje je bilo blokirano u SAD, da bi ga upotrijebila za svoje trgovačke svrhe. I tu se, otprilike, radilo o oko 10 miliona dolara. Eto, a nama nikad nije palo na pamet, ili ikome na svijetu, da su te države, zato što su dobile svoje sopstveno zlato koje je bilo blokirano za vrijeme rata u raznim zapadnim državama, pale pod uticaj kapitalističkih zemalja. Pa zašto se nama onda to predbacuje?

Dalje. Mi do danas nismo dobili nikakvih zajmova ili većih kredita u zapadnim zemljama. A kako stoji u tom pogledu stvar sa ostalim zemljama narodne demokratije?

Poljska vlada, na primjer, primila je na poklon od britanske vlade 19 juna 1947 godine robe iz ratnih viškova u vrijednosti od 6 miliona funti, što iznosi 24 miliona dolara. (To je van Unrine pomoći). Dalje, trećeg juna 1948 godine Poljska je primila od Australije na poklon vune u vrijednosti od 250 hiljada funti, ili milion dolara. Poljska vlada je dobila od SAD i njenih banaka slijedeće kredite: dugoročni kredit od 50 miliona dolara za ratne viškove i dugoročni kredit od Eksport-import banke od 40 miliona dolara za ratne viškove, oba u 1946 godini. Poljska vlada dobila je aprila 1948 godine od Velike Britanije srednjeročni kredit od 24 miliona dolara. Dalje, dobila je od britanske banke Klajnvort sons i kompani kredit od 6 miliona dolara (1948 godine), od britanske banke Rotšild sons i kompani srednjeročni kredit od 2 miliona dolara, a od švedske vlade dobila je avgusta 1945 godine srednjeročni kredit od 28 miliona dolara. Osim toga, Poljska je dobila u junu 1947 godine okvirni kredit od britanske vlade u visini od 60 miliona dolara koji nije korišćen. Ona je dobila i čitav niz manipulativnih kredita po klirinškim sporazumima, kao što je, na primjer, od Francuske u visini od 8 miliona dolara. Sada poljska vlada vodi razgovore za zajam kod Međunarodne banke u Vašingtonu u visini od 58 miliona dolara. Ako se uzmu u cjelini i pokloni i krediti, poljska vlada je dobila od zapadnih kapitalističkih zemalja 175 miliona dolara. No, ipak, niko nema pravo da za to optužuje poljsku vladu da je skrenula u kapitalističke vode.

Čehoslovačkoj vladi dati su slijedeći krediti. Godine 1946 dobila je od vlade Sjedinjenih Američkih Država 50 miliona dolara za dobavu ratnih viškova. Od Eksport-import banke SAD dobila je dugoročni kredit od 20 miliona dolara, 1946 godine,

od Međunarodnog monetarnog fonda dobila je septembra 1948 godine srednjeročni kredit od 6 miliona dolara, od kanadske vlade dobila je u aprilu 1945 godine srednjeročni kredit od 19 miliona dolara, od britanske vlade dobila je novembra 1945 srednjeročni kredit od 20 miliona dolara, novembra 1945 dobila je od britanske vlade za dobavu ratnih viškova dugoročni kredit od 10 miliona dolara, novembra 1945 godine dobila je od britanske vlade redovan trgovački kredit od 4 miliona dolara, od londonske banke Hambros dobila je maja 1946 godine srednjeročni kredit od 4 miliona dolara, u Egiptu je dobila 1946 godine srednjeročni kredit od 4 miliona dolara, u Australiji je 1947 godine dobila srednjeročni kredit od 2 miliona dolara, od Argentine je dobila 1947 godine srednjeročni kredit od 36 miliona dolara, od Švajcarske dobila je kredit od 2,5 miliona dolara, od Brazilije 1947 godine dobila je srednjeročni kredit od 20 miliona dolara, od Švedske je 1946 godine dobila srednjeročni kredit od 7 miliona dolara, a od Novog Zelanda dobila je januara 1948 godine srednjeročni kredit od 4 miliona dolara. Osim tih kredita, Čehoslovačka je dobila manipulativne kredite po platnim sporazumima, na primjer, sa Francuskom u visini 5 miliona dolara. Ona isto tako traži zajam od Međunarodne banke u visini od 25 do 50 miliona dolara, a osim toga i dalje zaduženje kod Međunarodnog monetarnog fonda u 1949 godini u visini od 20 miliona dolara.

Rumunska vlada dobila je 1947 godine od Argentine srednjeročni kredit od 25 miliona dolara.

Mađarska vlada dobila je slijedeće kredite. Od londonske banke Rotšild sons i kompani 1947 godine dobila je srednjeročni kredit od 2 miliona dolara, od londonske banke Hambros sons i kompani 1946 godine dobila je srednjeročni kredit od 2 miliona dolara. Osim toga, Mađarska je dobila znatne manipulativne kredite po platnim sporazumima. Ovdje treba spomenuti i to, da je mađarska vlada zaključila septembra 1948 godine ugovor za izradu kamiona za potrebe Zapadne Njemačke, koji se plaćaju dolarima iz Maršalovog plana, i to za 2,250.000 dolara. I Čehoslovačka je takođe u drugoj polovini 1948 godine isporučila vagone za Zapadnu Njemačku, uz plaćanje dolarima iz Maršalovog plana, za 3 miliona dolara. (Žagor i protesti u dvorani).

Ja nisam mogao ovdje dati potpune cifre, ali je i ovo dovoljno da se vidi apsurdnost svih optužbi protiv naše države sa strane tih zemalja, iako naša država nije zapravo ni od koga još ništa dobila što nije bilo njeno. Pitaće se da li su te države

pravilno postupale kad su tražile te kredite. Razumije se, ovdje ne treba mnogo misliti pa da se odmah vidi da je pravilno bilo što su one tražile i dobile te kredite, ali i da je sramota da se naša država napada i optužuje za nešto što, uopće, nije istina. (Buran, dugotrajan aplauz i složno odobravanje).

Sada ću dati nekoliko podataka o trgovačkim vezama zemalja narodne demokratije sa kapitalističkim zemljama, jer i po toj liniji nas optužuju da padamo pod uticaj zapadnih kapitalističkih zemalja.

Čehoslovačka je 6 juna 1948 godine potpisala sa Francuskom ugovor o razmjeni robe za 11 milijardi franaka. Francuska će izvoziti mašine i elektrotehničke proizvode, češljanu vunu i fosfate, a uvoziće proizvode mašinske industrije, mašine i instrumente, tekstil, staklo, rezano drvo, koks itd. Dalje, Čehoslovačka je sklopila sa Austrijom 22 juna 1948 godine ugovor o razmjeni robe za dvije milijarde i 200 miliona čehoslovačkih kruna, sa Belgijom je sklopila sporazum 29 aprila 1948 godine za izvoz od jedne milijarde i 900 miliona čehoslovačkih kruna, a uvoz jedne milijarde 700 miliona čehoslovačkih kruna, sa Švedskom je sklopila sporazum 30 oktobra 1947 godine o razmjeni razne robe u vrijednosti 240 miliona čehoslovačkih kruna, sa Finskom je sklopila sporazum 20 oktobra 1947 godine o razmjeni robe u vrijednosti 360 miliona čehoslovačkih kruna.

Dalje, 16 oktobra 1948 godine zaključen je novi sporazum, sa važnošću do 30 septembra 1949 godine, o razmjeni robe sa Finskom u vrijednosti 2 milijarde finskih maraka. Sa Norveškom je sklopila trgovinski sporazum 26 juna 1948 godine, a sa Islandom sporazum o razmjeni robe 1 marta 1948 godine. Sa Turskom je Čehoslovačka sklopila trgovinski sporazum 15 decembra 1947 godine, sa Brazilijom 16 oktobra 1946 godine sa važnošću do novembra 1948, a sa Italijom je sklopila trgovinski sporazum 30 novembra 1948. Sa Argentinom je zaključila dopunski trgovinski sporazum oktobra 1948, sa Danskom je sklopila trgovinski sporazum 6 oktobra 1948, za Bizonijom je 4 oktobra 1948 sklopljen trgovinski sporazum koji važi godinu dana a obim mu je 43 miliona dolara, sa Pakistanom je stvoren trgovinski sporazum 21 oktobra 1948 koji važi godinu dana, a obim mu je jedna milijarda i 500 miliona čehoslovačkih kruna. Sa Švajcarskom je zaključen trgovinski sporazum 25 septembra 1948, sa Argentinom 2 jula 1947, sa Venecuelom 27 novembra 1947, a sa Holandijom su zaključena četiri sporazuma o recipročnoj razmjeni robe.

Evo podataka o trgovinskim sporazumima Poljske sa ostalim zemljama. Poljska je sklopila trgovinske ugovore sa slijedećim državama. Sa Švedskom 18 marta 1947 ugovor koji važi četiri godine a predviđa obim od 360 miliona švedskih kruna. Sa Holandijom je sklopljen trgovinski sporazum koji važi do januara 1949, a obim razmjene mu je 20 miliona holandskih forinti. Sa Engleskom sklopljen je sporazum 9 juna 1947 i važi do 1 juna 1950 godine, a obim razmjene iznosi 35 miliona funti. Sa Austrijom sklopila je trgovinski i platni sporazum koji važi do 30 juna 1949, sa Italijom sklopila je trgovinski sporazum 1 januara 1948, sa Danskom je sklopila trgovinski sporazum 10 decembra 1948 a obim razmjene iznosi 280 miliona zloti, sa Norveškom je sklopila trgovinski sporazum koji predviđa obim razmjene od 35 miliona dolara, sa Belgijom — Luksemburgom sklopljen je trgovinski sporazum 15 novembra 1948 o razmjeni robe u vrijednosti od jedne milijarde i 200 miliona belgiskih franaka, sa Bizonijom je zaključen trgovinski sporazum 25 novembra 1948 o razmjeni robe u vrijednosti od preko 13 miliona dolara. Sa Francuskom je stvoren 1 decembra 1948 godine sporazum o obeštećenju francuske imovine u Poljskoj, a 18 marta 1948 godine zaključena su dva trgovinska sporazuma o razmjeni robe u vrijednosti 60 miliona dolara. Sa Švajcarskom zaključen je 1946 godine platni sporazum o razmjeni robe, sa Finskom zaključen je trgovinski sporazum 1948 godine, sa Belgijom zaključen je 7 decembra 1947 godine trgovinski sporazum čiji obim razmjene iznosi 800 miliona belgiskih franaka, sa Turskom je u julu 1948 potpisan sporazum koji predviđa kreditiranje između obeju zemalja kod razmjene robe, sa Argentinom je stvoren trgovinski i platni sporazum čiji je obim 5 miliona dolara, a Australija je odobrila Poljskoj kredit od 250 hiljada australiskih funti za nabavku vune.

Trgovinski sporazumi Mađarske sa raznim kapitalističkim zemljama: Mađarska je sklopila 15 oktobra 1948 godine ugovor o produženju sporazuma od 1946 godine sa Švedskom, sa Austrijom je sklopila trgovinski sporazum do 31 avgusta 1949 godine, sa Švajcarskom je sklopila trgovinski i platni sporazum 15 oktobra 1948 i on važi do 30 septembra 1949, sa Norveškom je sklopila trgovinski sporazum 14 maja 1948 i on je produžen do 31 decembra 1948, sa Francuskom je zaključila trgovinski sporazum koji je istekao 30 novembra 1948 i produžen do 31 maja 1949 godine sa dopunskom razmjenom od 4 milijarde franaka, sa Italijom je sklopljen sporazum o razmjeni robe koji će se izvršiti u 1949 godini u vrijednosti od 35 miliona dolara, sa Bra-

zilijom je sklopljen trgovinski sporazum za 1949 godinu u visini 10 miliona dolara, sa Izraelom je zaključen ugovor o razmjeni robe od 500 hiljada dolara, sa Pakistanom zaključen je 3 decembra 1948 trgovinski sporazum, a sa Argentinom 1 decembra 1948 trgovinski sporazum koji važi do 1952 i predviđa razmjenu od 300 miliona dolara. Sa Velikom Britanijom zaključen je 1947 godine ugovor kojim se Mađarska obavezuje da izvozi Britaniji životne namirnice do 31 jula 1950 godine.

Trgovinski sporazumi Bugarske zaključeni 1948 godine: Bugarska je sa Austrijom sklopila ugovor o razmjeni robe za 1949 godinu u obimu od 6 miliona dolara; kompenzaciono-klirinški sporazum važi do konca 1949 godine i obim razmjene je 14 miliona dolara. Sa Holandijom Bugarska je sklopila trgovinski i platni sporazum za 1949 godinu 2 novembra 1948 i on predviđa obim razmjene od 14 miliona guldena. Sa Italijom Bugarska je sklopila kompenzacioni ugovor u vrijednosti 2 miliona i 200 hiljada dolara. Sa Švajcarskom Bugarska je sklopila trgovinski sporazum 1946 godine i produžila ga do kraja 1949 godine.

Trgovinski sporazumi Rumunije: Rumunija je sklopila trgovinski sporazum 1 novembra 1948 o razmjeni robe sa Belgijom u vrijednosti od 1 milijarde franaka.

Eto tako stoji sa trgovačkim vezama između zemalja narodne demokratije koje nas optužuju da trgujemo sa kapitalistima. Razumije se da ja ovdje neću govoriti o trgovini između Sovjetskog Saveza i ostalih zemalja, jer to je stvar potpuno normalna i nas niko od sovjetskih ljudi nije u tome optuživao. Ja sam ovdje iznio ove podatke zbog toga što mnogi neupućeni ljudi zaista misle kako samo mi trgujemo sa kapitalističkim svijetom, a da ove zemlje, pošto neće da padnu pod uticaj, neće ni da trguju sa kapitalistima. Tu se, uopšte, ne radi o nekom uticaju, nego o tome da se vrši razmjena robe na ravnopravnoj bazi, bez svakih političkih i drugih koncesija. A ja vjerujem da ne činimo tako samo mi nego i zemlje koje sam ja ovdje nabrojao.

O našim trgovačkim vezama ja ne mislim govoriti u svom referatu, jer će to iznijeti drugi drugovi. Ali ipak ću dati nekoliko podataka o tome šta i koliko mi izvozimo u SSSR i zemlje narodne demokratije od osnovnih naših sirovina. Za posljednjih deset mjeseci stvar izgleda ovako: bakar-blister izvezen je u SSSR i zemlje narodne demokratije 72 procenata, bakar-elektrolit 77,7 procenata, olovo 59,5 procenata, cink sirovi 97,3 procenata, antimon 62,1 procent, živa 72 procenta, željezna rudača 100 procenata, piritna ruda 96,1 procent, olovni koncentrat 85,2

procenta, cinkov koncentrat 57,1 procent, piritni koncentrat 94,1 procent, fero-hrom 62,1 procent, kudolja 93,9 procenata, kausična soda 73,1 procent, amonijačna soda 91,9 procenata, tanin 86,2 procenta.

Ovim artiklima mi smo podmirivali od cjelokupne potrebe Čehoslovačke u 1947 godini: bakar 15 procenata, olovo 43,7 procenata, cink 35,4 procenta, živa 49 procenata, pirit 49,7 procenata, hromna ruda 97,4 procenta, kukuruz 26 procenata.

Prema tome, iz ovih cifara i kvaliteta sirovine vidi se da je trgovina sa SSSR i zemljama narodne demokratije u najmanju ruku isto toliko korisna za njih koliko i za Jugoslaviju.

Ja sam već naprijed govorio o kršenju ugovora i obaveza sa strane nekih naših savezničkih zemalja, zbog toga što nam je baš to pričinilo velike teškoće u toku 1948 godine. Da smo mi mogli i slutiti da je tako nešto moguće, mi bismo se lako osigurali i na drugoj strani. Ali, mi smo imali povjerenje u naše savezničke zemlje sa kojima smo stvarali ugovore i bili smo iznenađeni tim ne baš razumljivim i neljepim postupkom prema nama, te smo onda morali činiti krajnje napore da bismo potrebne mašine nabavili na drugoj strani, u kapitalističkim zemljama. Za to nam je trebalo deviza, jer nam niko ništa nije dao na veresiju, na kredit. Mi smo morali zahtijevati od naših trudbenika, od naših radnika, od naše omladine, od naših frontovaca da čine krajnje napore i čim više pojačaju rad na dobijanju raznih ruda, na sječi šuma i tako dalje, kako bismo to mogli izvesti i prodati i nabaviti onaj materijal koji nam je uslijed tog nerazumljivog ekonomskog pritiska bio uskraćen. Naši su željezničari i drugi transportni radnici morali podnijeti vrlo velike napore da sve to ukrcaju i da prevezu taj ogroman materijal, jer se radilo o tome da to bude izvršeno u čim kraćem vremenu, da se ne bi izgubilo isuviše vremena na dobijanju raznih potrebnih mašina i alata. Dakle, to su bile one nepredviđene teškoće koje smo morali ove godine savladavati i uglavnom smo ih savladali. (Aplauz).

No, to što smo mi uspjeli uglavnom savladati i ove godine sve teškoće mnogima se sada, izgleda, ne sviđa. Videći da ćemo mi pod kraj godine moći da pokažemo dobre rezultate u izvršavanju našeg Petogodišnjeg plana, našli su se opet ljudi kao što je, na primjer, slučaj oko redakcije „За прочный мир, за народную демократию“ koji izmišljaju razne procenante koji su od dva do četiri puta manji od rezultata koji smo u stvarnosti postigli. Ljudi u tim redakcijama ignorišu sve izjave naših radnih ljudi o tome da oni izvršavaju svoje planove u raznim preduze-

ćima ne samo na vrijeme, već i prije roka. Prema iznošenju takvih falsifikovanih podataka u tim listovima i časopisima, izlazi da lažu naši radnici a ne ti takozvani teoretičari.

Da vidimo šta naši radnici kažu o svojim djelima o izvršavanju plana. Čitav niz preduzeća saveznog, republikanskog i lokalnog značaja izvršio je svoje godišnje planove znatno prije roka. Ja ću ovdje dati samo neke podatke.

Od 18 preduzeća pod rukovodstvom Saveznog ministarstva teške industrije koja su dosada ispunila plan za 1948 godinu — željezare »Store«, Smederevo, Sisak i Jesenice — rade već od polovine decembra mjeseca za 1949 godinu, kao i preduzeće »Litostroj«, dok je rudnik Ljubija ispunio svoj godišnji plan 17 decembra, a elektrometalurški kombinat u Šibeniku 20 decembra. Od preduzeća vatrostalnog materijala fabrika šamota u Mladencu ispunila je plan još 16 oktobra.

Cjelokupna savezna laka industrija ispunila je svoj plan po vrijednosti do 17 decembra 1948 godine. Do 15 decembra izvršilo je plan u hemiskoj grani 6 preduzeća (od 11), u industriji stakla 5 preduzeća (od 6), u industriji celuloze i papira 10 preduzeća (od 16), u industriji medicinske proizvodnje 3 preduzeća (od 8), u industriji tekstila 5 preduzeća (od 8), u industriji kože i gume 5 preduzeća (od 14), u prehranbenoj grani 8 preduzeća (od 12), u duvanskoj grani samo jedno preduzeće nije izvršilo plan. Ukupno 53 preduzeća (od 100), koja potpadaju pod savezno Ministarstvo lake industrije, izvršilo je svoje planove do 15 decembra, a osim toga još i 17 većih preduzeća republikanskog značaja. Najveći broj ovih preduzeća izvršio je godišnje planove već u toku oktobra ili novembra mjeseca, a među njima: preduzeće »Zorka« u Subotici, Elektrobosna u Jajcu, Tvornica stakla u Pančevu, Tvornica papira u Sušaku, Tvornica lijekova »Pliva«, Fabrika »Alkaloid« u Skoplju, Varaždinska tekstilna industrija, Preduzeće za preradu vune u Paraćinu, Tekstilna i pamučna tvornica u Kranju, Fabrika obuće u Karlovcu, fabrike šećera u Čupriji i Vrbasu, Kombinatski šećera i vrenja u Beogradu, Fabrika ulja »Domaća« u Vrbasu, Fabrika ulja u Zagrebu, fabrike duvana u Zagrebu i Ljubljani, Mostaru, Nišu, Zadru, Rovinju i druge. (Aplauz).

Četrdeset dva građevinska preduzeća izvršilo je svoje planove za 1948 godinu do 15 decembra. Od toga — na teritoriji NR Srbije 17 preduzeća, na teritoriji NR Hrvatske i NR Slovenije po 7 preduzeća, a na teritoriji Bosne i Hercegovine i Makedonije po 5 preduzeća. Preduzeće »Novi Beograd«, koje stoji

pod rukovodstvom saveznog Ministarstva građevina, izvršilo je do toga roka 126 procenata plana po vrijednosti.

U resoru rudarstva ostvarilo je godišnji plan za 1948 godinu već 25 preduzeća. Među rudnicima uglja treba istaći rudnike mrkog uglja »Soko« i »Brezu« koji su ispunili svoje planove 56 odnosno 45 dana prije roka i rudnik lignita »Ivanec« koje je ispunio plan 38 dana prije roka. Znatno prije roka ispunili su svoje godišnje planove i najveći rudnici metala Bor, Trepča i Mežice. Rudnik pirita Majdanpek ispunio je plan 90 dana prije roka, a rudnik boksita u Rovinju 102 dana prije roka. Od ostalih preduzeća ističe se savezno poduzeće za rafineriju nafte na Rijeci.

U oblasti šumarstva do 15 decembra ispunilo je plan u NR Sloveniji 6 šumskih gazdinstava stoprocentno, u Hrvatskoj jedno, u Srbiji jedno, u Bosni i Hercegovini jedno.

Na području elektroprivrede do 15 decembra izvršilo je plan za 1948 godinu 4 savezne elektrane i 25 republikanskih, ne računajući veliki broj komunalnih i industriskih hidro i termo-električnih centrala.

Među preduzećima Generalne direkcije željeznica 39 su izvršila godišnje planove prije roka, a pored njih i tri preduzeća Generalne direkcije unutrašnje plovidbe. Od njih treba naročito istaći ložionicu Zagreb, Mostovnu radionicu »Crveni Krst«, Niš, ložionicu u Ljubljani, ložionicu »Đorđe Petrov«, željeznički kamionski odeljak Sarajevo, željeznički kamionski odeljak Novi Sad, preduzeće »Mostogradnja« u Titelu i brodarsko-bagarsko preduzeće u Beogradu.

Od republikanskih i važnijih lokalnih preduzeća godišnje planove po vrijednosti ispunilo je do 1 decembra 1948 godine na teritoriji NR Srbije oko sto preduzeća, u NR Hrvatskoj 177 preduzeća, na teritoriji NR Slovenije 144 preduzeća, u Bosni i Hercegovini 25 preduzeća, u Makedoniji 28 preduzeća i u Crnoj Gori 2 preduzeća.

Eto, tako govore naši trudenici.

A šta onda žele postići ti ljudi koji na taj način kleveću našu zemlju i naše trudenike, koji čine nadčovječanske napore da bi stvorili čim prije, čim bolje uslove života sebi i drugima, da bi ostvarili čim prije socijalizam u našoj zemlji? Tim klevetama se hoće samo zavarati svijet, zavarati radne mase u drugim zemljama kako mi ne gradimo niti možemo graditi socijalizam. Oni hoće tim izmišljotinama da potvrde svoja predašnja proročanstva, jer će ih inače radne mase svijeta pitati zašto su lažno

optuživali novu Jugoslaviju. Da bi se zamaskirale ranije netačnosti, izmišljaju se i serviraju radnom svijetu sve nove i nove i tako se pada sve dublje i dublje. A na koncu će jednoga dana ipak sve izići na vidjelo i radne mase u drugim zemljama vidjeće da su bile obmanute. Kome će to onda koristiti? Jasno je, koristiće samo onima koji mrze socijalizam i nastoje da sačuvaju stari eksploatatorski sistem.

Drugovi i drugarice narodni poslanici, evo, uprkos svega toga mi možemo danas ovdje smjelo položiti račun pred našim narodom o našim uspjesima i neuspjesima u 1948 godini. Mi možemo ovdje pokazati s podacima velike uspjehe i bez bojazni govoriti o tome u čemu se griješilo, kakve smo sve imali teškoće, šta sve treba ispraviti i šta se mora preduzeti, da bismo i slijedeće, 1949 godine, sa uspjehom izvršili naše zadatke i ostvarili plan treće godine naše Petoljetke.

Moj zadatak nije da u ovom referatu govorim specijalno o privrednim pitanjima, o tome koliko smo čega izvršili, i da pravim poređenje sa prijašnjim godinama. O tome će vam drug Kidrič dati jasnu sliku u svom referatu. Ja ću navesti samo nekoliko globalnih cifara iz postignutih rezultata za potvrdu mojih navoda o tome da smo uglavnom izvršili naš plan za 1948 godinu sa 100,4 procenta, bez obzira na sva proročanstva u inostranstvu da ga nećemo izvršiti. (Dugotrajan aplauz). Pred ovu Skupštinu izlazimo s nepotpunim rezultatima, jer podaci i cifre obuhvataju samo ono što je izvršeno do oko polovine decembra ove godine. A do tada izvršeno je ukupno u industriji u užem smislu 101,6 procenata, u rudarstvu saveznom i republikanskom 91,9 procenata, u elektroprivredi saveznoj i republikanskoj 103,2 procenta, u rudarstvu, elektroprivredi i industriji republika ukupno 102,2 procenta. Od toga je izvršeno u teškoj industriji 97,1 procenat, u saveznoj lakoj industriji 103,3 procenta, u saveznom rudarstvu 91,3 procenta, u saveznoj elektroprivredi 105,5 procenata. Dok je u nekim granama plan premašen, kao, na primjer, u crnoj metalurgiji, aluminijumu, bakru, obojenim metalima, tekstilu, elektro-industriji, prehranbenoj industriji, duvanu, staklu, papiru, hemiskoj industriji i tako dalje, dotle je plan podbacio, uglavnom, samo u onim privrednim granama, u kojima smo bili zavisni od inostranstva, kao, na primjer, u nafti, motorima i drugom, to jest, većim dijelom u onim predmetima, kod kojih smo bili zavisni od istočnih zemalja, koje bilo da nisu izvršile svoje obaveze — kao, na primjer, Mađarska i druge, bilo da nam nisu htjele ići na ruku, to jest, prodati ono što nam je najviše trebalo.

Ako postignutim rezultatima dodamo još procenat izvršenog plana do kraja mjeseca, to će plan za 1948 godinu biti još više premašen.

Kome imamo zahvaliti da smo uprkos svih teškoća i smetnji u ostvarenju plana 1948 godine postigli tako dobre rezultate? Razumije se, našim trudbenicima, radnicima i radnicama u fabrikama, u rudnicima, na šumskim radovima, na raznim građevinama i tako dalje. (Aplauz). Mi imamo to zahvaliti našoj požrtvovanoj omladini, i dalje, članovima Narodnog fronta i našem radnom seljaštvu. Blagodareći našem radnom seljaštvu, mi smo u 1948 godini imali dobro zasijana polja i na vrijeme skinutu ljetinu. Naši radni seljaci u zadrugama i van zadruga omogućili su nam ove godine da u potpunosti obezbijedimo hleb našim radnicima i ostalim radnim građanima za 1948 i 1949 ekonomsku godinu. Plan otkupa bijelih žitarica ove godine premašen je za 34 procenta, to jest, otkup iznosi 134 procenta predviđenog plana. (Aplauz).

Da smo ove, 1948 godine, postigli takve rezultate treba zahvaliti i našim stručnjacima — naučnim radnicima i novatorima koji su nam svojim savjesnim i odanim radom omogućili da mnogobrojne kritične industrijske predmete i artikle, koje nismo mogli dobiti iz inostranstva, izradimo u našim fabrikama, u institutima i radionicama. Mnoge i mnoge vrlo komplikovane mašine i dijelove mašina počeli smo izrađivati u svojoj zemlji, svojim sopstvenim snagama mnogo prije nego što smo se nadali da je to moguće. Ali, rezultat tog stvaralačkog rada naših ljudi biće još vidniji slijedeće godine. Kako smo mogli doći do toga da proizvodimo te stvari u našoj zemlji prije no što Petogodišnjim planom to obezbijedimo? Na to nas je natjerala nužda. Natjerali su nas oni koji su nam otkazali prodaju tih predmeta i mašina misleći da će nam na taj način onemogućiti ostvarenje plana. Baš taj pritisak izvana natjerao nas je ove godine da do maksimuma iskoristimo naše sopstvene mogućnosti. Ekonomski pritisak na našu zemlju pokrenuo je sve naše ljude, mobilisao sve naše stvaralačke snage. Naši ljudi, i visoko stručni i obični radnici, traže i pronalaze sve nove i nove stvari, za našu privredu od velike koristi. Ova pouka koju smo dobili ove godine doneće ogromne koristi našoj zemlji u pogledu otkrivanja sopstvenih mogućnosti. (Buran aplauz). Svijest da se moramo u prvom redu osloniti na svoje sopstvene snage prožima danas stotine hiljada naših radnih ljudi. Osim toga, ova posljednja pouka i rezultati koji su ove godine postignuti otkrivanjem sopstvenih mogućnosti učvrstili su vjeru kod naših radnih ljudi u svoje sop-

stvene snage, u svoje sopstvene stvaralačke mogućnosti. Treba samo vidjeti koliko se kod naših ljudi, i radnika i rukovodilaca, za posljednjih šest-sedam mjeseci razvila samoinicijativa i pronalaženje raznih mogućnosti po pitanju racionalizacije i iskorišćavanja svojih mogućnosti za pronalaženje i izradu raznih komplikovanih dijelova i čitavih mašina. Samo u prvom polugodu, prema nepotpunim podacima, bilo je 440 novatora i 1.757 racionalizatora, koji su našoj državi uštedili godišnje oko 209 miliona dinara. Baš u tim teškoćama dolazi sa pojačanom snagom do izražaja stvaralački polet naših radnih ljudi koji neodoljivom snagom kreću naprijed razvitak naše zemlje.

Drugovi i drugarice narodni poslanici, u pitanju prosvjete postigli smo ove godine prilične rezultate, ali u tome pogledu imamo još vrlo velike nedostatke. Treba još mnogo učiniti da bismo u pogledu prosvjete približno mogli biti zadovoljni. Ako smo uspjeli od početka ove, 1948 godine, smanjiti broj nepismenih od 1,600.000 na milion, to je doduše priličan rezultat, ali ipak kod nas ostaje još jedan milion nepismenih ljudi i djece. I kod ovog pitanja najteži problem je za nas nedostatak učitelja i za postojeće škole. To pitanje kadrova za škole moramo čim prije riješiti, jer inače nećemo uspjeti za stalno riješiti pitanje nepismenosti.

Nije u tom pogledu sasvim dobro ni sa kadrovima na srednjim i višim školama. U prvom redu zbog toga što je porastao broj samih škola, a i broj đaka u tim školama. Na primjer, dok smo u staroj Jugoslaviji 1939 godine imali 8.956 osnovnih škola sa 1,498.223 đaka, danas imamo 12.562 osnovne škole sa 1,630.430 đaka. Dalje, 1939 godine bilo je kod nas 439 srednjih škola sa 167.848 đaka, a danas već imamo srednjih škola — gimnazija i takozvanih sedmogodišnjih škola — 1096 sa 364.234 đaka. Srednjih stručnih škola bilo je 1938—1939 svega 53, sa 17.430 đaka, dok danas imamo 248 stručnih škola sa 55.063 učenika. Učiteljskih škola bilo je 1939 godine 34 sa 3.898 đaka, a danas imamo 66 škola sa 18.831 đakom. Srednjih škola za fiskulturu nije uopće bilo 1939 godine, a danas ih imamo 3 sa 373 pitomca. Umjetničkih škola bilo je 1939 godine 21, sa 3.173 slušalaca, a danas imamo 80 sa 12.644 slušalaca. Radničkih tehnikuma nije kod nas uopće bilo do ove godine; sada mi imamo 11 tehnikuma sa 750 đaka. Godine 1939 bilo je u Jugoslaviji 29 visokih škola i fakulteta sa 17.734 studenta; danas mi imamo 62 fakulteta i visokih škola sa 56.805 studenata. Ovaj veliki priliv studenata na visoke škole i fakultete jeste nužnost, jer nam treba vrlo veliki broj raznih školovanih stručnjaka za našu privredu i državni

aparati uoće. Ali baš taj veliki priliv studenata, zbog pomanjkanja prostorija, mnogo otežava uspješnu nastavu, a, s druge strane, ni stanbeno pitanje za studente još nije riješeno. Mi moramo već slijedeće, 1949 godine, posvetiti tome problemu najveću pažnju i pristupiti izgradnji potrebnih stanbenih zgrada i prostorija za studente.

Kad govorimo o pomanjkanju nastavničkog kadra, onda se to tiče, uopće, svih naših škola. Na primjer, mi imamo u privredi i industriskim školama 96.842 učenika, a svega 1.800 nastavnika. Osim toga, mi imamo još uvijek 23.754 učenika u privredi koji nisu obuhvaćeni školama za učenike u privredi.

Brzi i veliki porast naše industrijalizacije traži i brzi porast stručnih kadrova, traži uzdizanje novih stručnih radnika. Zbog toga se osim redovnog školovanja prešlo i na uzdizanje stručnih kadrova putem tečajeva. Za prva tri kvartala 1948 godine osposobljeno je na tim tečajevima 48.444 polukvalifikovanih radnika, a osim toga od polukvalifikovanih radnika osposobljen je 31.681 kvalifikovani radnik. No, i pored toga mnoge uprave preduzeća još nisu dovoljno ozbiljno shvatile potrebu uzdizanja stručnih kadrova na takvim tečajevima. Taj nedostatak, ili bolje reći nebriga, mora se čim prije ispraviti i pristupiti brзом rješavanju toga, za našu privredu tako važnog problema.

Nekoliko riječi o našoj filmskoj industriji i kinematografiji. Naša filmska industrija izradila je ove godine 51 dokumentarni film, četiri umjetnička filma od 11 započetih od kojih se tri završavaju; dalje, 55 mjesečnih filmskih pregleda, 52 nedeljne filmske novosti — što znači da je plan premašen za 13 filmova, a to je dobar rezultat ove naše mlade industrije. Dok je 1937 godine bilo u Jugoslaviji 343 stalnih bioskopa, mi smo već 1947 godine imali 635, a 1948 godine 729 stalnih bioskopa, sa 218.898 sjedišta prema 113.971 sjedištu 1937 godine. Broj posjetilaca u ovoj, 1948 godini, bio je 57,819.000, što pretstavlja povećanje prema 1947 godini za 16 miliona posjetilaca. To dokazuje da kod nas vrlo brzo rastu kulturne potrebe najširih masa naroda. One rastu u svakom pogledu brže no što mi možemo ostvarivati uslove za zadovoljenje sve većih kulturnih potreba naroda. Naša mlada filmska industrija ima pred sobom velike zadaće i mora nastojati da čim prije savlada postojeće slabosti, naročito što se tiče stručnih kadrova i umjetnika.

U turizmu i ugostiteljstvu, kao grani privrede koja je usko povezana s kulturnim, higijenskim, zdravstvenim i drugim problemima, imamo još dosta slabosti. Iako nije bilo nigdje u vrhovnim državnim ustanovama riješeno da se likvidiraju sve

ugostiteljske radnje u našoj zemlji, ipak su vlasti dolje prilično neodgovorno likvidirale sve ugostiteljske radnje, od najnižih do najviših, a da pri tom nisu ništa ozbiljno preduzele da se pobrinu da umjesto privatnih držalaca ugostiteljskih radnji same preuzmu brigu i organiziraju barem jedan dio tih radnji, koje ljudima često mnogo nedostaju, naročito u manjim mjestima, kad čovjek dođe sa strane i nema gdje da pođe na opsluživanje ili noćenje. Ovo pitanje se mora, ovako ili onako, čim prije riješiti, jer ovakvo stanje ne odaje baš najbolju sliku.

Ove, 1948 godine, bilo je planom predviđeno da će promet u turizmu biti 1,139.000 posjetilaca, ali je već do kraja septembra ostvareno 1,296.000, čime je već u septembru premašen godišnji plan za 13 procenata. Broj radničkih odmarališta ove godine se nešto povećao, tako da smo imali 32 odmarališta sa 2.898 kreveta, koje je ove godine koristilo oko 35.000 radnika, što znači dvostruko više od prošle godine.

Dalje, ove godine je porastao i broj dječjih i omladinskih odmarališta, tako da smo imali 476 pionirskih i 67 omladinskih odmarališta, u kojima je bilo na odmoru ove godine 114.000 djece i omladinaca, odnosno 27.900 više nego u 1947 godini.

No, sve je to još daleko nedovoljno da bi zadovoljilo potrebe naših radnih ljudi. Nije ni to što imamo dovoljno racionalno iskorišćeno, jer se nije iskorišćavalo vansezonsko vrijeme za odmaranje u postojećim odmaralištima. Razumije se da se ovi podaci tiču samo glavnih saveznih i republikanskih odmarališta, ali osim toga ima i mnogo raznih lokalnih odmarališta širom naše zemlje, koja takođe koriste radni ljudi i djeca.

Socijalnom staranju naša država posvećuje najveću pažnju i u tu svrhu daje ogromna sredstva. Ukupni rashodi za socijalno staranje iznose za 1948 godinu 6.505,094.029 dinara. Od toga samo za invalide 4.881,912.173 dinara. Naročito je posvećena briga invalidskom pitanju. Prve godine poslije rata bilo je vrlo teško stanje kod invalida koji su spadali pod nadležnost Ministarstva socijalne politike. Da bi se to invalidsko pitanje čim prije i pravilnije riješilo, moralo je Ministarstvo narodne odbrane intervenirati i preuzeti invalide pod svoju nadležnost. Trebalo je par godina upornog rada da bi se sredilo to pitanje i pravilno utvrdilo svojstvo invalida. Razumije se da još uvijek ima tu i tamo raznih nepravilnosti, ali se ipak uspjelo prilično srediti to pitanje i ove godine predalo je Ministarstvo narodne odbrane brigu o invalidima u nadležnost Komiteta za socijalno staranje. Pozitivno je riješeno pitanje 82.258 ličnih invalida i 210.892 porodična. Ima još neriješenih 11.000 raznih inva-

lidskih predmeta. Dosadašnjim revizijama pokazalo se da je bilo dosta onih koji nisu imali prava na invalidninu, ili su bili socijalno tako zbrinuti da im invalidska pomoć uopće nije bila potrebna. Ali još uvijek ima i takvih kojima je učinjena nepravda uskraćivanjem invalidske pomoći. Takvi se predmeti sada ispravljaju i nastojaće se da se likvidiraju čim prije i ti pojedinačni slučajevi.

Od 1945 godine do danas završilo je razne kurseve, škole i zanate 13.133 lična invalida u njihovim domovima, a zaposleno je preko invalidske organizacije i organa rada 29.000 invalida. Invalidi su sami uzeli u svoje ruke produkciju raznih proteza i podmiruju danas već sve svoje potrebe.

Invalidi imaju pravo na besplatan pregled i lijekove u svim zdravstvenim ustanovama. Osim toga, bilo je 1948 godine u raznim banjama i na moru 13.000 invalida.

Zaštita djece. Zakonom o starateljstvu i usvojenju stavljeno je pod starateljstvo 53.093 djeteta koja su bez oba roditelja. Od toga je usvojeno 2.177 djece. To svakako nije zadovoljavajuće, jer ima još djece bez oba roditelja koja nisu zbrinuta kako treba, ili nad kojom država još nema kontrole o uslovima njihovog života. U privredu je uključeno 12.719 takve djece bez oba roditelja. To su mahom djeca preko 14 godina koja nemaju uslova za drugu naobrazbu ili školovanje osim u privredi.

Osim toga, u 158 domova za djecu koja nisu dorasla da idu u školu ima još 13.300 djece. Dalje, u 21 domu za defektnu djecu ima 1.583 šticićenika, a u 16 zavoda za napuštenu djecu ima 1.509 djece. U ovoj godini upućeno je na ljetovanje, na more i u brdske krajeve oko 114.000 djece i omladinaca.

Na kraju moram dodati da se posljedice rata vrlo jako odražavaju na našu djecu. Procenat oboljevanja je vrlo veliki, a mi nemamo dovoljno ljekara da bi se djeci posvetila takva medicinska i higijenska briga kakva našoj djeci treba.

Pošto će Ministar rada vjerovatno govoriti o pitanju položaja i brige za naše radnike, službenike itd., to se ja neću ovdje upuštati u to da o tome detaljnijim podacima dam sliku, već ću se samo zadržati na pitanju radne snage kao jednom od najvažnijih problema za nas. Do 15 novembra ove godine broj radne snage u preduzećima bio je svega 1.126.891 radnik, dakle svega preko 100.000 više no pod konac prošle godine. To je, razumije se, daleko premalo da bi odgovaralo brzom porastu naše industrije iako ćemo nastojati mehanizovati građevinarstvo i rudarstvo. Kad se uzme da je samo u saveznoj teškoj industriji, u lakoj industriji, u rudarstvu, pomorstvu, poljoprivredi, elektroprivredi

i saobraćaju ovog časa potrebno najmanje oko 60.000 radnika, dok ćemo u toku 1949 godine trebati oko 100.000 radnika — onda se vidi koliko je za nas važan problem hitne mobilizacije radne snage za našu privredu.

Želim da kažem nekoliko riječi o kriminalitetu i njegovom opadanju u novoj Jugoslaviji. Čitajući izveštaje Javnog tužništva FNRJ i Ministarstva pravosuđa, dobijamo slijedeću sliku: kriminalitet koji je prije rata bio vrlo velik u staroj Jugoslaviji, kao posljedica socijalne bijede, danas je mnogo opao. Broj krivičnih djela protiv života građana, ubistava, teških i lakih tjelesnih povreda, kad uporedimo 1947 godinu sa 1939, smanjen je za oko 30 procenata, a broj krivičnih djela protiv privatne svojine (krade, pronevjere, utaje itd.) opao je za 60 procenata u odnosu prema 1939 godini. To opadanje kriminaliteta u cjelifi u novoj Jugoslaviji govori o ekonomskom poboljšanju, govori o tome da su uklanjanje jednog od glavnih socijalnih zala — besposlice i državna briga o socijalnom zbrinjavanju mnogo doprinjeli opadanju kriminaliteta u našoj zemlji. S druge strane, zapaža se izvjesno povećanje kriminaliteta, koje proističe iz zaoštrenosti klasne borbe protiv kapitalističkih ostataka u našoj zemlji, kao što su sabotaža, špekulacija i sve vrste štetočinstva protiv narodne imovine. To, razumije se, proizilazi otuda što se kod nas i u privredni i u državni aparat uvuklo dosta neprijatelja nove Jugoslavije koji nastoje iznutra štetiti. Evo takvi elementi se danas otkrivaju i povećavaju broj kriminalnih djela i osuda. Statistika pokazuje slijedeći porast krivičnih djela protiv narodne imovine i špekulacije: u godini 1947 bilo je osuđeno i kažnjeno 10.439 lica za krivična djela protiv općenarodne imovine, a za posljednja tri kvartala 1948 godine 9.314 lica. To pokazuje porast za 19 po sto. U 1947 godini zbog krivičnih djela nedopuštene trgovine i nedopuštene špekulacije bilo je osuđeno 25.272 lica, dok je za prva tri kvartala 1948 godine osuđeno 22.067, ili oko 16 procenata više.

Želim kazati ovdje nekoliko riječi o našoj statistici, o geodetskoj službi i o hidrometeorološkoj službi, tj. o onim granama koje imaju ogroman značaj za našu privredu i državu uopće, ali o kojima se do danas nije ništa govorilo.

U julu mjesecu 1948 god. Savezna vlada je donijela Uredbu o osnivanju Saveznog statističkog ureda pri Pretsjedništvu Vlade FNRJ i statističkih ureda u narodnim republikama. Mi se nismo mogli složiti sa nasljedem statističke prakse stare Jugoslavije, koja je bila udešena prema potrebama jedne vladajuće klase, to jest kapitalističke klase. Naša statistika morala je biti po-

stavljena na realne osnove. Ona mora odgovarati potrebama uspješne izgradnje socijalizma. Ona zbog toga mora težiti da bude čim točnija, jer to zahtijeva naša planska privreda, koja bez takve točnosti ne bi mogla uspjevati.

I pored svih nedostataka i teškoća, naša statistička služba dala je 1948 godine nekoliko dobrih rezultata.

Prvo, popis stanovništva koji nije bio vršen već 17 godina, izvršen je ove godine u vrlo kratkom vremenu, uz masovnu pomoć organizacija Narodnog fronta, u čemu je uzelo učešća oko 120.000 ljudi. Drugo, popis poljoprivrednih sprava — mašina i alata omogućit će nam praćenje razvoja mehanizacije naše poljoprivrede. U 1948 godini statistički uredi izveli su i više raznih drugih akcija, kao, na primjer, snimanje zasijanih površina, utvrđivanje žetvenog prinosa i dr. Pribrani su podaci u oblasti trgovinske statistike, statistike cijena, statistike lokalne privrede, vršene su ankete o prometu po vezanim cijenama i tako dalje.

Savezni statistički ured, uz pomoć republikanskih, osnovao je dvomjesečne kurseve za statističare kojima će se popuniti statistički uredi.

Prema dosadašnjim zadacima i iskustvu, naši statističari moći će slijedeće godine pokazati još bolje rezultate, ali će imati pred sobom i još veće zadatke koji proističu iz potrebe da se naša statistička služba čim više usavrši. No, to usavršavanje i točnost statistike ne zavisi samo od statističara već i od svih rukovodećih ljudi u privredi i u državnom aparatu.

Naša mlada geodetska služba stoji pred vrlo velikim zadacima. Naš novi društveni sistem, odnosno ekonomska i politička struktura tog sistema, stavlja pred našu geodetsku službu i nove zadatke. Staro katastarsko promjeravanje naše površine ne odgovara više današnjim potrebama. Naši geodeti moraju riješiti taj krupan zadatak.

Geodetska služba je od oslobođenja do danas izvršila mnogobrojne zadatke, kao, na primjer, oko kolonizacije i agrarne reforme, melioracije zemljišta, elektrifikacije, izgradnje kanala, eksploatacije rudnih polja, podizanja novih naselja i uređenja postojećih gradova, regulacija rijeka, geoloških istraživanja, izgradnje saobraćajnih veza, tunela i drugih objekata.

Ova potreba da geodetska služba posluhuje druge grane proističe otuda što ne postoje planovi koji bi mogli poslužiti za sve tehničke radove. Stoga se pred geodetsku službu postavljaju slijedeći najpreči zadaci: premjer cijele zemlje, geofizička mjerenja i drugo. Slijedeće, 1949 godine treba za potrebe melioracije

izvršiti premjer i izraditi planove i karte na površini od oko milion hektara.

Savezna hidrometeorološka uprava osnovana je sa zadatkom da objedini hidrološku i meteorološku službu koje su u staroj Jugoslaviji bile raziedinjene po raznim resorima.

Osnovni zadatak hidrometeorološke službe jeste da našoj narodnoj privredi i odbrani zemlje pruži čim bolje podatke o stanju vremena i režimu voda, prognoze o vremenu itd. i da našu privredu snabdije raznim statističkim publikacijama, elaboratima, kartama i drugim priručnicima radi obezbjeđenja zaštitnih mjera za usjeve i poljoprivredu uopće. Ja nemam ovdje mogućnosti, jer bi to zauzelo suviše mjesta, da nabrajam sve zadatke naše hidrometeorološke službe, ali da su oni mnogobrojni i da se moraju izvršiti, o tome nema sumnje, jer njihovo izvršenje ima veliku važnost za našu socijalističku privredu koja se mora zasnivati na naučnim osnovima.

Na kraju nekoliko riječi o našim materijalnim rezervama. Potrebe naše socijalističke izgradnje i razvoj naše privrede zahtijevaju da država raspoláže materijalnim rezervama. Zakon o Petogodišnjem planu predviđa: »Radi obezbjeđenja ravnomjernog izvršenja ovog Plana i savlađivanja nepredviđenih teškoća, stvoriti potrebne rezerve materijala. S tim u vezi izgraditi mrežu skladišta, silosa i hladnjača«. U vezi s tim stvorena je pri Pretsjedništvu Vlade FNRJ udrava koja ima zadatak da se stara o obezbjeđenju materijalnih rezervi države.

Ovo sam pitanje dodirnuo zbog toga što se mnogi naši, i odgovorni drugovi odnose prema državnim rezervama dosta neozbiljno. Ne shvata se ogromna važnost tih rezervi. Zaboravljaju se da su te rezerve potrebne i u slučaju elementarnih nesreća — suše, grada, poplave itd., da država u tim slučajevima priskoči u pomoć narodu. Zbog nedovoljno ozbiljnog prilaženja tom važnom pitanju nisu na vrijeme izgrađeni potrebni magacini, silosi i hladnjače. Sa tom praksom treba svršiti. Neka svako zna da ćemo mi te rezerve držati kao gvozdene rezerve za najveću nuždu i da se na te magacine ne smije gledati kao na dućane u koje se uvijek može zaći da se uzme ako se vidi da ima. To dovođi mnoge ljude do toga da bez potrebe potroše prije vremena dodijeljene kontingente.

Narodni front i rezultati dobrovoljnih akcija. Ukupan broj birača u FNRJ iznosi 9,014.645, a broj članova Narodnog fronta iznosi 7,768.328. Ta ogromna masovna politička organizacija, čiji članovi disciplinovano i sa visokom sviješću, pod rukovodstvom Komunističke partije, rade požrtvovano na izgradnji soci-

jalizma u našoj zemlji, predstavlja sigurnu garantiju da ćemo mi savladati sve teškoće i ubuduće. Uloga Narodnog fronta u savlađivanju raznih teškoća u 1948 godini bila je vrlo velika. Uzevši nepotpune cifre radnih dobrovoljnih sati i efekat toga rada, vidimo ovakav rezultat: Narodni front Jugoslavije dao je u 1948 godini ukupno oko 305,412.000 radnih sati, zajedno sa dobrovoljnim kolskim nadnicama, što u dinarima predstavlja sumu od preko sedam milijardi. Od toga je dala Srbija 130 miliona radnih časova, Hrvatska 67, 550.000, Slovenija 27,292.992, Bosna i Hercegovina 36,303.370, Makedonija 17,494.177, Crna Gora 26,772.059 časova. Dakle, ovo je ogroman doprinos izvršenju našeg Petogodišnjeg plana i jasno ilustrira ulogu Narodnog fronta u izgradnji socijalizma u našoj zemlji.

Naša slavna omladina pokazala je i ove godine u punoj mjeri svoj radni heroizam. Na raznim radnim akcijama velikog opsega, kao, na primjer, na autoputu »Bratstvo-jedinstvo«, Novom Beogradu, željezničkoj pruzi Kučevo—Brodice, pruzi Nikšić—Titograd, hidrocentrali Mavrovo, Novoj Gorici, fabrici Železnik, metalnom kombinatu u Sarajevu, fabrici »Jedinstvo« u Hrvatskoj, na pionirskim gradovima u Zagrebu, Sarajevu, Ljubljani, i na mnogim drugim akcijama učestvovalo je 216.767 omladinaca, a na izgradnji zadružnih domova učestvovalo je oko pola miliona omladinaca i omladinki. Na svim ovim akcijama omladina je dala 97,195.100 radnih časova. To je ogroman doprinos naše mlade generacije ostvarenju srećnije budućnosti sadašnje i budućih generacija.

Ja sa ovog mjesta zahvaljujem svim našim trudbenicima, a naročito našoj omladini, koja je svojim dobrovoljnim akcijama mnogo ubrzala izgradnju naše zemlje i time nas približila našem zajedničkom cilju. (Buran dugotrajni aplauz).

Drugovi i drugarice narodni poslanici, ja sam u ovom referatu malo govorio o raznim slabostima i nepravilnostima, ali ne treba misliti da je to zbog toga što ja ne bih imao mnogo šta da kažem. Ne, o tome bih i ja imao mnogo da pričam, ali mi ovim referata to ne dopušta. Ja ostavljam da o tome govori Predsjednik Kontrolne komisije opširnije, jer ima zaista mnogo raznih nepravilnosti, naročito što se tiče nepravilnog odnosa prema ljudima, i to često prema najboljim radnicima — fizičkim i intelektualnim. Dalje, ima mnogo nepravilnog odnosa prema narodnoj imovini, rasipanja itd. Takvih nepravilnosti ima kako u privredi, tako i u državnom aparatu i kod narodnih vlasti. Upravo je za čudo kako brzo i čvrsto uhvati korijenja birokratizam. Mnogi rukovodeći ljudi i činovnici vrlo brzo zaboravljaju da

imaju posla sa živim ljudima, a ne sa običnim figurama, ne unose se u potrebe i život pojedinaca. Mi moramo po tome udariti odmah u začetku, da ne zauzme veće razmjere.

Drugovi i drugarice narodni poslanici, koji su naši najvažniji zadaci u 1949 godini? Stavka o investicijama u budžetu za slijedeću, 1949 godinu, pokazuje nam da ćemo u toj godini morati da učinimo vrlo velike napore da bismo izvršili plan za tu godinu. Rješili smo, jer nam to imperativno nalaže situacija u kojoj se nalazimo, da se svom snagom bacimo slijedeće godine na izgradnju teške industrije, kao bazične industrije za našu privredu i njen daljnji razvitak. Petogodišnjim planom bilo je predviđeno da ćemo tešku industriju izgraditi pomoću naših saveznika, tj. da ćemo od njih dobiti mašine za tešku industriju na osnovu investicionih ugovora koje smo s njima u tu svrhu i sklopili. Ali, to nam je sada propalo zbog neispunjavanja ugovora o investicijama, i mi se moramo bez oklijevanja i najenergičnije baciti na savladavanje tih krupnih zadataka.

Već u 1948 godini naša industrija je dobila zamašne zadatke u pogledu izrade raznih strojeva i dijelova za našu tešku industriju i rudarstvo. Prema dosadašnjim rezultatima, izgleda da ćemo mi mnogo šta moći sami izraditi. Prema tome, mi smo i posvetili u slijedećoj godini najveću pažnju našoj teškoj industriji. Teškoj industriji treba mnogo stručnih kadrova, inženjera i drugih, mi ćemo ih uzeti tamo gdje će se moći nekako bez njih i dati ih teškoj industriji. U slijedećoj godini treba teškoj industriji mnogo radnika, i mi ćemo ih u prvom redu dati toj industriji, jer od toga zavisi izvršenje našeg Petogodišnjeg plana. U toj godini je, osim toga, naša teška industrija dobila krupan zadatak da počne sa izradom poljoprivrednih mašina koje su nam vrlo hitno potrebne za podizanje naše poljoprivrede na veći stepen.

Drugi najvažniji zadatak koji stoji slijedeće godine pred nama jeste mehanizacija i racionalizacija našeg rudarstva. Naše rudarstvo ima ogroman značaj za ostvarenje našeg Petogodišnjeg plana i izgradnju socijalizma u našoj zemlji. Ono mora da podmiruje ne samo naše unutarnje potrebe, koje svakim danom sve brže rastu, nego je ono i osnovni izvor za izvoz i kupovinu raznih mašina. Mi smo riješili da u slijedećoj godini ne izvozimo razne namirnice, kao što je pšenica, meso, razne masnoće i drugo, jer je to nama samima vrlo potrebno. Zato glavni teret pada na rudarstvo. Naši rudari treba da nam slijedeće godine daju čim više uglja, olova, bakra, žive, antimona, manganove rude i tako dalje i tako dalje, da bismo mogli nabavljati razne

mašine i predmete potrošnje iz inostranstva, a da ne prodajemo životne namirnice.

I za rudarstvo važi isto što i za tešku industriju; i rudarstvo ima prvenstvo u pitanju kadrova, to jest radnika. Biće potrebno preduzmati čim efikasnije mjere za mobilizaciju radne snage u rudnike. Broj radnika, novih, koji su potrebni rudarstvu, vrlo je visok. Treba nastojati da se ubijede mnogi naši rudari koji mnogo praznuju i izostaju sa rada da time nanose mnogo štete našoj privredi.

Razumije se, i država se mora ove godine pobrinuti da izgradi čim više rudarskih stanova i poboljša uslove života u rudarskim naseobinama.

Treća vrlo važna zadaća u 1949 godini je pitanje izgradnje naše vojne industrije i pitanje stanova za oficire i podoficire. Za Armiju je dosada u tom pogledu najmanje učinjeno. Ovogodišnji, to jest vojni budžet za 1949 godinu pokazuje prilično povećanje, ali ono dolazi i zbog toga što se u prošloj budžetskoj godini učinilo vrlo malo u pogledu kapitalne izgradnje za potrebe vojske. Nije bilo dovoljno razumijevanja za te potrebe, nije se izvršio plan ni za 50 procenata koliko je bilo predviđeno.

Četvrta vrlo važna zadaća koja se postavlja pred nas u 1949 godini jeste poboljšanje našeg željezničkog saobraćaja, koji mora da izvršava sve veće i veće zadatke u transportu. U toj godini moraćemo se više posvetiti poboljšanju već postojećih željezničkih linija, menjanju šina i pragova. Dalje, poboljšanju uslova rada i života našim željezničkim radnicima i činovnicima.

Peta zadaća jeste naša poljoprivreda. Slijedeće godine moramo posvetiti čim veću brigu unapređenju naše poljoprivrede, jer već u sadašnjem stanju ona nije u mogućnosti da izvršava svoje zadatke. U gradove i fabrike slijevaju se nove desetine i stotine hiljada radnih ljudi za koje moramo obezbijediti ishranu. Treba pojačati priliv u zadruga i stvaranje novih zadruga. Zadruga treba snabdjeti potrebnim poljoprivrednim mašinama, gnojivom i drugim. Mašinama i gnojivom treba pomagati one radne seljake koji pošteno zasijavaju svoja polja i izvršavaju svoje obaveze prema državi.

Ovdje moram podvući da se u slijedećoj godini postavljaju naročito veliki i važni zadaci pred naša socijalistička poljoprivredna gazdinstva. Ona moraju u toj godini dati našim gradovima i fabrikama čim više mesa, živine, masti, povrća, žita i tako dalje. Prema tome, uprave poljoprivrednih državnih gazdinstava moraju se čvrsto zauzeti za rješavanje tog velikog zadatka.

U cilju povećanja sjetvene površine, u slijedećoj godini moramo pristupiti izgradnji kanala Dunav—Tisa—Dunav, kako bismo pojačali i povećali plodnost naše žitnice Vojvodine. To je krupan objekat i težak za izvršenje, ali naša privreda to zahtijeva.

Isto tako, u svrhu dobijanja novih sjetvenih površina, moramo u 1949 godini pristupiti isušivanju Lonjskog Polja gdje će se takode dobiti najmanje oko 160.000 hektara sjetvene površine.

Dalje, pred nama stoji slijedeće godine kao važna zadaća isušivanje Skadarskog Jezera radi dobijanja sjetvene površine za pamuk itd.

Zašto sam ja ovdje naznačio koje po redu su najvažnije zadaće? To sam učinio zbog toga da bi svi naši ljudi, rukovodeći i ostali, kako u saveznim ustanovama, tako i u republikanskim i lokalnim, znali čega se moraju pridržavati u 1949 godini. Mi u toj godini ne smijemo ići u širinu u našoj kapitalnoj izgradnji, kao što je to bilo prošle godine kada se gradilo suviše preko plana, išlo suviše u širinu i nije se mnogo vodilo računa o tome — prvo, da li pretiče radne snage kod izgradnje planskih objekata; drugo, da li ima materijala: cementa, drveta, cigle, željeza i tako dalje više no što je to potrebno za ono što je planom predviđeno. Evo, na te stvari moramo slijedeće godine naročito paziti. Moramo znati da je materijal — cement, cigla, drvo, željezo itd. — određen u prvom redu za te zadatke koje sam ja naprijed naveo. Osim tih zadaća koje sam ja naprijed nabrojao, mi moramo slijedeće godine izgraditi čim više stanbenih zgrada za naše trudbenike u gradovima, u fabrikama, u rudnicima itd.

Ja znam da postoji i velika inicijativa dolje, kod naših ljudi, ali neka se strpe jednu godinu i neka svi kao jedan pregnu da izvršimo zadatke koje sam ja naprijed naveo. Ako ćemo se svi držati toga i raditi svim silama na ostvarenju gornjih zadaća, onda ne treba da se bojimo da nećemo izvršiti naš Petogodišnji plan.

Ja se obraćam našim radnicima i radnicama, našim specijalistima i naučnicima, našoj divnoj omladini, i pozivam da budu svijesni svega toga i da rade u 1949 godini udarnički i odano u korist svoju, u korist svih radnih ljudi naše zemlje, u korist izgradnje socijalizma i radosnije budućnosti. Tako isto ja se obraćam našim poštenim radnim seljacima da zasiju čim više i čim bolje svoja polja, da odgajaju čim više stoke i drugo i dađu državi za prehranu naših trudbenika u fabrikama, rudnicima,

građevinama itd., kako bi oni mogli čim uspješnije i lakše stvoriti predušlove za bolji život naših radnih građana.

Drugovi i drugarice narodni poslanici!

Ja sam u ovom referatu dodirnuo samo u glavnim crtama ona pitanja za koja sam smatrao da su od najveće važnosti, ali ima još mnogo toga što je vrlo važno, a što ja nisam ni dodirnuo, jer će o tim pitanjima podrobnije govoriti ostali drugovi ministri u svojim referatima i drugovi u diskusiji.

Na svršetku ja mogu da kažem da ma kako bile velike teškoće pred nama, mi ćemo ih savladati i pobjedonosno završiti našu tešku borbu za ostvarenje Petogodišnjeg plana, za ostvarenje socijalizma u našoj zemlji. Garantija toga nam je jedinstvo i visoka svijest naših radnih građana i jedinstvo naše Komunističke partije.

(Svi narodni poslanici ustaju i burno, dugotrajno aplaudiraju. — Uzvici: Živeo!).

Претседавајући: Одређујем кратак одмор.

(После одмора)

Претседавајући: Настављамо рад. Реч има министар финансија друг Добривоје Радосављевић.

Министар финансија Добривоје Радосављевић: Друга година нашег Петогодишњег плана завршава се новим крупним успесима наше привреде и социјалистичке изградње наше земље. Ова година је прошла у знаку оштре борбе за извршење нашег привредног плана који је на основним секторима поставио замашне задатке, као на пр. повећање плана индустриске производње (укључивши новоослобођене крајеве) просечно за 61% у поређењу са 1947 годином, плана робног транспорта за 34% у поређењу са 1947 годином итд. Сви ови и други задаци захтевали су максималну мобилизацију производних снага наше земље, откривање и искоришћење скривених резерви, неискоришћених или недовољно искоришћених капацитета, радних резерви, укључење нових 119 хиљада радника у производњу и инвестициону изградњу и сл. Напореда са производњом план инвестиционе изградње поставио је задатке капиталне изградње, стварање нових капацитета и задатке изградње у корист друштвеног стандарда који су у целини за 53,4% били већи од задатака у првој планској години. У пољопривреди план производње је био већи за 17% у 1948 г.

према 1947 г. Ови задаци несумњиво показују да је пут даље изградње у нашој привреди не само искоришћење већ постојећих снага него и обимна нова инвестициона изградња без које се не може замислити даљи успех наше привреде на путу њеног социјалистичког преображаја. Борба за извршење привредног плана у 1948 години је значила у исто време и борбу за конкретан доказ у пракси исправне поставке нашег руководства о привредним могућностима наше земље и разбијање дефетистичких „теорија“ неверовања у привредне снаге наше земље.

Овакви привредни задаци нашли су свог одраза у планираном повећању народног дохотка у целини за 44,4% у поређењу са 1947 годином. Обзиром на оволико повећање народног дохотка и даље промене у друштвеној структури порастао је удео платног фонда, односно учешћа радничке класе у расподели народног дохотка. Планирано је повећање платног фонда за 67,5% у поређењу са 1947 годином. Општи пораст народног дохотка а посебно повећање платног фонда радника и службеника, као и јачање привредних позиција сиромашног и средњег сељака поставили су пред нашу трговину питање даљег повећања обима трговине, што је најуже повезано са питањем подизања животног стандарда радних људи.

Даљи пораст темпа социјалистичке изградње везан је не само за стварање нових производних капацитета него и за снижење трошкова производње, уштеду на сировинама, економисање са свим врстама материјалних резерви. И овај битни задатак социјалистичке репродукције постављен је као један од основних задатака у 1948 год.

Сви ови крупни задаци надопуњени су бројним културно-просветним и социјално-здравственим задацима — подизање школа, мрежа техникума и курсева за стручно уздизање кадрова у привреди, болница и поправке постојећег стања у болницама, отварање многих научних установа, института и лабораторија.

Све ове основне задатке привредног плана садржавао је у себи и одразио Општедржавни буџет за 1948 годину. Општи пораст буџета за 1948 годину износи у расходима и приходима 45,4% у поређењу са 1947 годином. Посебно пораст акумулације из привреде у буџету 1948 г. у поређењу са 1947 годином износи 65,4%. Од укупних прихода буџета 1948 године привреда је по плану имала удео у

износу 51,5% а са приходима од социјалног осигурања 58,6%. Укупни расходи за инвестиције порасли су за 42,4% за културу и просвету 86,1%, за социјално-здравствену заштиту 46,0%, за државну управу 30,7%.

Исправност нашег планирања и реални курс на дизање производних снага дошао је до пуног изражаја у резултатима извршења привредног и свих финансиских планова, укључив и буџет. Упркос извесних тешкоћа, насталих после клеветничке кампање против наше земље и њене социјалистичке изградње, привредни план је испуњен за 1948 годину у свим основним и одлучујућим гранама.

Привредни резултати постају потпунији када се осмотре и основни финансиски резултати у 1948 години.

План прихода по Општедржавном буџету у износу од 124,8 милијарди динара биће испуњен са око 104% односно биће премашен најмање за 3 милијарде. (Аплауз). А план општедржавне акумулације из привреде биће испуњен са око 106% односно са око 3 милијарде преко плана. (Аплауз).

Овај најопштитији резултат довољно јасно говори о успешном извршењу привредног плана за 1948 годину.

У току године финансирање привреде и финансирање осталих функција државе било је редовно обезбеђено и није ни за моменат долазило у питање. За овакву финансиску ситуацију има се захвалити пре свега редовном притицању прихода из привреде и сталном вишку прихода над расходима током целе године. У том смислу посебно је важно истаћи да је план општедржавне акумулације за 1948 годину у виду пореза на промет остварен у износу од 46 милијарди већ 17 децембра ове године. То је најбољи доказ правилног и пуног извршења производног плана узетог у целини. (Аплауз).

Код остварења плана наше општедржавне акумулације а на бази резултата за протеклих 11 месеци можемо, у поређењу са 1947 годином, указати на следеће особености:

1) Порастао је у структури пореза на промет удео државног сектора у апсолутном износу у поређењу са 1947 годином. Док је у 1947 години читав државни сектор дао за 12 месеци 27,5 милијарди динара дотле само за 11 месеци 1948 године државни сектор дао је 44,2 милијарде динара, а сама индустрија (савезног и републиканског значаја и локална производња) 70% од укупног пореза на промет.

2) Удео наплаћеног пореза на промет државних привредних предузећа локалног значаја и од произвођачке делатности задруга порастао је 1948 године у апсолутном износу и у постотку и у структури у односу на 1947 годину. Док је за 12 месеци од локалних државних предузећа наплаћено у 1947 години 2,6 милијарди дотле је у 1948 години за 11 месеци наплаћено 4 милијарде а постотак локалних државних предузећа у општој структури порастао је од 8,8 на 9,4 — то јасно сведочи о порасту локалне привреде и у апсолутном и у релативном смислу. Код задруга тај пораст је још очигледнији. Док је за читаву прошлу годину наплаћено од задруга 473 милиона пореза на промет производа, за 11 месеци ове године наплаћено је 1,3 милијарде или повећање износи 175% према прошлој години, а у општој структури наплаћеног пореза на промет учешће задруга је порасло од 1,4% за читаву прошлу годину на преко 3% за 11 месеци ове године.

3) Темпо уплата пореза на промет је, насупрот прошлој години, далеко равномернији, и у складу са темпом повећања производње, што сведочи о томе да су предузећа, углавном, правилно испуњавала своје обавезе по порезу на промет.

По резултатима извршења плана истиче се савезна индустрија са 96,7% извршеног плана до краја новембра, док савезно рударство заостаје за неколико процената иза плана. У целини савезна привреда већ 31 новембра се приближила годишњем плану са 96,9% извршења. Републиканска предузећа нешто заостају.

Код републиканске производње заостајање од годишњег плана је резултат делимичног неизвршења плана због недостатка неких сировина а делимично и слабије финансијске дисциплине од савезних предузећа.

У локалној производњи се нарочито истичу Словенија и Босна и Херцеговина.

Код задружног сектора све републике стоје добре са остварењем плана пореза на промет.

Привреда је посебно показала добар резултат код остварења добити државних привредних предузећа. Од планираних 990,7 милиона уплаћено је за 11 месеци 2,1 милијарда или за 109,9% преко плана. Ово је резултат уплате добити из 1947 године која је заостала. Добит, а такође и амортизација, међутим, нису правилно и у довољној мери

коришћени за финансирање инвестиција у 1948 години, јер су се предузећа много више служила за инвестиције буџетским средствима него властитим средствима.

Друга група важних прихода не само са економске већ и политичке стране јесте група прихода од становништва — међу којима главно место заузима порез на доходак. Већ по досада постигнутим резултатима, узимајући у обзир наплату аконтација по порезу на доходак, можемо констатовати да је ова важна врста прихода премашила планирану суму. План прихода од становништва је остварен са 108,2% а план доходарине за 11 месеци око 90%, а по досадашњим резултатима наплате у децембру план доходарине у целини је остварен и биће премашен за око 2%.

По појединим облицима је карактеристично следеће: код радника и службеника је наплаћено за 11 месеци 3,5 милијарде и план ће бити испуњен, иако је порез код радника смањен за око 700 милиона, али је то надокнађено повећањем броја радника и службеника и порастом платног фонда.

Што се тиче земљорадика, од њих је у овој години наплаћено текућег и дужног пореза до 20 децембра 8,1 милијарди динара. При томе треба истаћи следеће моменте: сиромашним сељацима смањене су аконтације пореза на доходак у односу на прошлогодишњи разрез; затим чињена је јасна разлика између оствареногдохотка по везаним ценама идохотка оствареног путем слободног тржишта где су шпекулантске тенденције долазиле до изражаја. Учињен је одлучан корак на ликвидацији неравномерног, непланског разреза путем произвољних квота које су у прошлој години довеле до незадовољства и жалби и који је начин био оправдано критикован у Скупштини. Читав разрез аконтација код земљорадника и план доходарине ове године почива на процени народногдохотка и билансу прихода и расхода на једној, и на структури домаћинства, на бази које је вођена политика диференцијације у смислу лакшег оптерећења сиромашног и средњег сељака и сразмерног оптерећења богатих сељака на другој страни. У овогодишњем раду пореских органа има грешака, али се може са сигурношћу констатовати да ће крупна неравномерност између република, која је постојала прошле године, као и између појединих крајева у доброј мери бити отстрањена.

Порез на доходак везан је за планско израчунавање народног дохотка, за диференцирање извора и начина стицања прихода и класног диференцирања земљорадника остаје и даље у нашој политици према селу као једно моћно оруђе правилног одмеравања учешћа грађана у покрићу општедруштвених расхода и одузимања незаконито стечених прихода односно сузбијања капиталистичких елемената. Усклађивање ове мере са осталим привредним мерама остаје као сталан задатак без којег наша пореска политика неће имати свог правог ослоња.

Посебно треба истаћи успех нашег првог Народног зајма. Планирана сума коју је Народна скупштина одобрила износила је 3,5 милијарде. Иако је уписивање Народног зајма пало баш у дане објављивања резолуције Информбироа и жестоке хајке против наше Партије, наше земље и њеног руководства, зајам је уписало до расписаног износа 3,632.808 лица за 13 дана. До краја одређеног рока за упис објавили смо да је уписано 3.916.000.000.— динара. Међутим, по накнадно приспелим извештајима укупно је уписано 4.071.577.000.— динара, што претставља преко 16,3% изнад расписане суме. Расписана сума од 3,5 милијарде у целости је уплаћена до 16 децембра. Садашње стање уплата на дан 25 децембра је 3.719,242.000.— динара а очекују се још заостале необрачунате уплате код подружница, фронтонских организација и кредитних предузећа. На основу оваквих резултата може се слободно рећи да је упис Народног зајма био један крупан успех наше земље где је још једном дошла до изражаја снага Народног фронта и оданост радних људи нашој отаџбини и њеној социјалистичкој изградњи. Сва прорицања о неуспеху који ће нас неминовно задесити код уписа а затим код уплате зајма остала су празне жеље наших непријатеља и „неверних Тома”. Посебно треба истаћи да су и при упису и при уплати још једном дошли до јарког изражаја патриотски осећаји радника и службеника, радних сељака и наше омладине, која се врло широко, и у граду и на селу, одазвала позиву наше Владе да упише зајам, а посебно наше Армије која је дала један од најлепших прилога успеху зајма. О Народни зајам су се оглушили капиталистички елементи у селу желећи да и на овај начин коче развој наше земље. Чињеница да је Народни зајам наишао на овако широки пријем код народних маса говори нам о томе да је зајам

схваћен као средство допунске мобилизације средстава становништва за убрзање темпа социјалистичке изградње и да ће као метод масовних штедњи и убудуће наилазити на добар пријем. Већ овогодишње вучење и исплата погодности које собом носи зајам показале читавом радном свету од какве је користи за сваког појединца упис Народног зајма.

И остали наши приходи у Општедржавном буџету остварени су у предвиђеном износу а неки и премашени већ до 20 децембра, на пример фонд за обнову земље остварен је са 154,5%, репарације са 110%, царине са 166,6%.

Нису у планираном износу остварени по досадашњим подацима само: приход од слободне продаје и снижење трошкова производње. Приход од слободне продаје робе није у потпуности остварен у планираном износу што је један део робе место у слободну продају дат у обезбеђено снабдевање, услед подмиривања регреса из овог прихода на артиклима који су куповани у слободној продаји а давани у обезбеђено снабдевање, нарочито услед допунског бона који је дат радницима и службеницима по нижим ценама а из фонда робе за слободну продају. Само по допунском бону радника и службеника издато је од ових прихода за регрес до 23 децембра 1.761,895.000.— динара. Осим тога има свакако знатних износа код трговачких предузећа остварених по овом основу а необрачунатих са буџетом. Ако се изузму регреси онда су бруто приходи по овом основу изнели динара 7.187,928.000.—, дакле свега 24,9% мање од планираног.

Што се тиче снижења трошкова производње, сума од 7,5 милијарди је реално планирана у буџету када се узму у обзир све могућности снижења, резерве предузећа у калкулацијама и могућности повећања продуктивности рада и рационализације пословања. Основни разлог, међутим, што овај приход није у потпуности остварен, поред тога што је буџет у овој години касно донет и снижење разбијено на предузећа када је већ скоро пола године било прошло, јесте у томе што овом питању административно-оперативни руководиоци нису посветили довољну пажњу. Недостајала је борба за спровођење снижења, борба за уклањање резерви свих врста, резерви у сировинама, у калкулацијама, борба за бржу реализацију за економисање радном снагом, непоштовање тарифа, отсуство евиденције о кретању сни-

жења трошкова производње. Када је од стране Привредног савета ово питање поново постављено онда се показало да су многа предузећа постигла снижење, да су друга предузећа у кратком року постигла лепе успехе у снижењу, а да је код неких предузећа пропуштено време за борбу за снижење било главни разлог да се није могло у целости остварити снижење. Има читав низ предузећа, међутим, која нису остварила снижење услед крајње небриге предузећа и њихових руководилаца који нису схватили важност овог питања и озбиљност овог задатка. Уствари треба сматрати да оно предузеће које није остварило задатак снижења није остварило свој привредни задатак у целини. Најзад, приличан број предузећа дозволио је себи такво кршење планске и финансиске дисциплине да и данданас снижење користе за обртна средства и друге сврхе и не уплаћују га у буџет. Акција ревизионих органа последња два месеца јасно је то показала. Овакав однос предузећа је вишеструко штетан. Поред тога што се на тај начин скривају прави резултати наше привреде, ускраћују се средства буџета за прерасподелу на задатке обележене планом а код предузећа, која на овај начин крше финансиску дисциплину, стварају услови не за даље снижење и убрзање темпа производње него управо обрнуто — за нерентабилно пословање.

Иако није у целости извршена уплата планираног снижења у буџет, сматрамо да овогодишњи план снижења трошкова производње, као реалан план, треба до краја спровести код предузећа а преостало планирано снижење наплатити у идућој години. Осим тога сматрамо да постоје сви предуслови да наша производња и грађевинарство иду у даље снижење својих трошкова, што је једино здрав пут за њихов даљи развитак. Истеривање резерви, боља организација посла, примена норми, даља механизација, предвиђени за 1949 годину, све су то чиниоци који, уз залагање и правилан однос предузећа и административно-оперативних руководилаца, могу у потпуности обезбедити успех. Година 1949 мора бити година оштре борбе за постизање овог задатка.

У овогодишње наше привредне успехе треба посебно поменути питање сређивања система плата и надница радника помоћу кога је у многоме исправљена тенденција уравниловке и награђивање радника везано за радни учинак и норму. Резултат сређења овог питања можда се неће још

нарочито одразити у 1948 години, али ће у 1949 години бити сигурно један од најважнијих чинилаца за даљи пораст производње и снижење трошкова, поред тога што ће ово значити правилно награђивање сваког појединца према његовом учинку и стимулирање сваког појединца на бољи рад. При томе је основно спровести до краја акцију увођења норми на свим радним местима где год је то могућно.

Сумирајући постигнуте резултате по приходима Општедржавног буџета у 1948 години истичемо следеће:

- 1) приходи из привреде остварени су са 105%;
- 2) приходи од становништва остварени су са 108,2%;
- 3) остали приходи остварени су са 131,7%.

Републике су оствариле приходе по својим буџетима са 109,5%, а и свака република посебно оствариће свој план прихода до краја године. (Аплауз).

Планирани расходи по Општедржавном буџету за 1948 годину износе 124,8 милијарди.

У току године од ових расхода су отпале 3 милијарде које је наша земља по уговору са Албанијом имала да пружи као помоћ НР Албанија а коју је Влада НР Албаније неразумно отказала. Осим тога имамо око 4 милијарде извршених инвестиционих радова који до краја године неће бити исплаћени, јер инвестициона изградња траје до краја године и грађевинска предузећа неће бити у стању да за овај износ испоставе ситуације. За ове радове смо предвидели буџетска средства за исплату у 1949 години.

Преостали расходи од 117,8 милијарди биће извршени скоро стопостотно (99%) сем једне милијарде која ће се показати као уштеда на административним расходима.

Кад се узму у обзир неизвршени расходи за Албанију, инвестиције које ће се платити из обавеза у идућој години и остварени вишак прихода, буџет ће се извршити са око 15 милијарди суфицита. (Аплауз).

У извршењу буџета народних република најбоље стоје Словенија и Хрватска, а затим Србија и Македонија. Прве две ће имати стопостотно извршење а Србија и Македонија такође су сасвим близу потпуном извршењу буџета. Словенија, Србија и Хрватска су већ предложиле својим владама и допунске буџете из својих вишкова прихода.

Када се узме у обзир какав је општи пораст инвестиција у 1948 години у односу на 1947, као и општи пораст буџета од 45,4% у односу на 1947 годину, можемо бити

сасвим задовољни извршењем и плана прихода и плана расхода. Напоменимо само то да је у 1948 години дато у инвестиције 39 милијарди динара више него у 1947 години. Извршење буџета 1948 године је показало не само реалност наших планова већ и чињеницу да у 1948 години нисмо још у потпуности мобилисали сва наша новчана средства и изворе и да у 1949 години о тој чињеници морамо водити рачуна.

У 1948 години дошла је до даљег изражаја гпкост нашег финансиског система и његова мобилизаторска снага свих извора новчаних средстава у један јединствени фонд из кога су средства благовремено расподељивана свим грамама привреде и за остале потребе државе. Уколико су приходи из привреде даље расли утолико су се и наше финансије све више оријентисале на потребе и задатке финансирања социјалистичког сектора наше привреде. Јаче везе са привредним ресорима и ближе упознавање њихове проблематике у вези са финансирањем биле су основне поставке у раду наших финансиских органа иако још на појединим секторима рада нисмо успели да ову преоријентацију спроведемо до краја. Овакав однос финансија према привреди изискивао је и даље организационе промене у финансиском апарату које су спроведене до народних одбора и у којима је дошла до даљег изражаја брига за проблематику привредног финансирања.

У току 1948 године дошло је до даљег развоја планирања у финансијама. Планирање на појединим секторима добило је своје конкретне форме нарочито у области планирања готовог новца и његове употребе, планирање девиза по неробном девизном плану, учешће финансија у планирању народног дохотка, биланса прихода и расхода становништва, Народног зајма итд. Извршене су све припреме за подробније финансиско планирање у локалној привреди, затим планирање у задружним организацијама и припреме за планирање платног фонда кроз финансиске планове.

Разрађен је систем финансиске ревизије код административно-оперативних руководилаца и њихових органа и одређен њихов однос према финансиским органима. Овај важан сектор рада свих привредних органа био је сасвим запуштен и неразвијен, а и методолошки нерашчишћен. Већ досадашњи резултати рада финансиске ревизије, нарочито финансиске ревизије самих ресора, довољно су убедљиви.

за све привредне руководиоце да се њом морају служити као својим оруђем у анализи рада и недостатака предузећа и привредних грана у борби за учвршћење привредног рачуна предузећа.

Посебно је обрађена пажња локалној привреди и пословању задружних организација путем финансиске помоћи за њихов развој. Датим кредитима за задруге и локална државна привредна предузећа, што ћемо подробније анализирати када буде реч о извршењу кредитног плана, ликвидан је неправилан однос према локалној привреди и задругама и може се рећи да због новчаних средстава, сем можда изузетака, није нигде успорена или онемогућена инвестициона изградња или снабдевање обртним средствима. Осим тога обилажењем задруга и среских пословних савеза у два маха од стране Народне банке у читавој земљи пружена је конкретна помоћ у сређењу финансиског пословања задруга.

Кредит наших банака се показао као моћно средство мобилисања привремено расположивих средстава привреде у сврху снабдевања привреде обртним средствима, као и допунски извор за инвестициону изградњу где год је било расположивих локалних извора материјала у потпуности или делимично и где год се могла мобилисањем унутрашњих резерви повећати инвестициона изградња.

Услед повећања производње, инвестиционе изградње и помагања задружних организација и локалне привреде, кредитни план за 1948 годину је повећан у поређењу са 1947 годином.

Врсте кредита	У милијардама динара			
	1947	1948	% повећања	% коришћења
<i>I Краткорочни кредити:</i>				
предузећа савезног значаја	12,5	16,2	30	79
предузећа републиканског значаја	10,5	18,6	77	91
предузећа локалног значаја	3,1	10,4	235	73
задружне организације	2,9	9,2	217	82
друштвене организације	—	1,2	—	77
занатлије и остало	1,1	2,0	81	89
Укупно:	30,1	57,6	91	82

II Дугорочни кредити:

задружне организације	0,7	5,6	700	22
предузећа локалног значаја	1,2	3,0	150	26
III Сезонски кредити за откуп	16,0	18,5	15	63

Из овог прегледа се види следеће:

1) Да је наша привреда у целини била снабдевена кредитима за све своје потребе. Кредитни план за обртна средства порастао је у односу на 1947 годину за 91% и то углавном ради огромног пораста кредита задругама и локалној привреди. Савезна предузећа су имала, с обзиром на повећани план производње, релативно смањење услед убрзања обртаја средстава и бољег коришћења кредита. Републиканским предузећима су дати већи кредити, да би се решило питање обртних средстава које у 1947 години није било у потпуности решено, а код задруга и локалне привреде учињен је потпуни заокрет у нашој политици кредитирања, јер им је дато 13,5 милијарди кредита више него у 1947 години. Исто тако помогнуте су занатлије кредитом од скоро милијарду више него у 1947 години. Пада у очи чињеница да је код краткорочних кредита коришћење било врло добро чак и код задруга и локалних предузећа, што сведочи да су ови кредити били оправдани и да им је раније само на штету задруга и локалне привреде ускраћивано веће кредитирање. Општи поступак коришћења на оволики број предузећа ретко се где постиже.

2) Код инвестиционих кредита, међутим, слика је другачија. Ту су дати кредити задругама и локалној привреди за 6,7 милијарди више него у 1947 години, али су, на жалост, врло слабо коришћени. Разлози за то су у томе што је преоријентација на давању већих кредита дошла већ када је сезона инвестиција започела, материјал није на време обезбеђен, а за задружне домове дати кредити су слабије искоришћени, јер су масовне организације успеле да мобилишу новчане изворе становништва путем добровољних прилога, а одбори путем самодоприноса. У овој години у овом погледу можемо имати далеко веће успехе ако задруге и локална предузећа буду на време припремљена за инвестиције и ако обезбеде властите изворе материјала и радне снаге, рачунајући на централизоване фондове само за оно што они сами не могу произвести.

3) Одобравање кредита било је много упрошћеније, али још имамо појаву нерационалног коришћења кредита по кредитном плану, неумешност вирманисања средствима, трошење обртних средстава у инвестиције и обрнуто, употребу кредита за уплату акумулације и сл. Све ове појаве значе кршење финансиске дисциплине и наши привредни руководиоци морају много више обратити пажњу овом питању, а треба донети и одговарајуће санкције за прекршиоце.

Наш новчани оптицај показује за последње три године следеће развојне тенденције (узимајући у обзир максимални оптицај у свакој години на дан 31 децембра и за ову годину 30 новембар као последњи месец):

31 XII 1946 год.	20,5 милијарди
31 XII 1947 год.	29,4 милијарди
30 XI 1948 год.	35,7 милијарди

Индустриска производња у односу на 1939 годину порасла је у 1947 години за 67%, а у 1948 години према 1947 години за 61%, а пољопривредна производња за 17%. При томе треба додати да је у 1947 и 1948 години решавано питање попуњавања обртних средстава привредних предузећа у складу са повећаном производњом.

За то време, ако се узме за базу 31 XII 1946 године, оптицај је порастао у 1947 години за 43% а у овој години са оваквим повећањем производње оптицај се повећао за 22% што несумњиво показује здраву тенденцију његовог развоја. Данашња вредност нашег новца резултат је: а) сталног повећања производње, повећања робног фонда и убрзања робног промета, и б) увођења модерних средстава плаћања а нарочито безготовинског промета на социјалистичком сектору, што је довело до минималне потребе за готовим новцем у државним предузећима. Овај би однос био још бољи да се још не дешава да државна предузећа, задруге и друштвене организације држе у својим касама готов новац који им уопште није потребан и када се буде још даље заострила борба за благајнички максимум и коришћење готовог новца само по касеном плану, кога смо ове године пробно увели а који ће нам у идућој години служити као инструмент свакодневне борбе за правилно регулисање оптицаја.

Вредност нашег динара ниједног тренутка није дошла у питање а даљим развојем производње, промета робе и усавршавањем средстава плаћања његова ће вредност само

расти. За очување његове вредности веома је важна борба против спекулације од стране капиталистичких елемената и набијача цена. Они су ти који на једном делу робног промета ремете правилан однос између робе и новца, али будући да је држава власник огромног дела робног фонда на бази властите производње или откупа, то ремећење не може имати битни утицај на наш оптицај, узет у целини. Напротив, свакодневном борбом против капиталистичких елемената ми се боримо и за јачање вредности наше валуте, односно њихов све мањи утицај на промет робе и новца.

Штедња је током године порасла за 41,3% иако за њу није вођена никаква нарочита акција већ је спонтано расла са карактеристичном појавом да су сада улагачи у претежном делу радници, службеници и припадници Армије. Порасла је и штедња код земљорадника нарочито после увођења штедно-кредитних одељака код задруга. Од јануара до децембра 1948 године штедња је порасла од 1.118.000.000 динара на 1.580.000.000.— динара. Сви објективни услови показују да су могућности за штедњу код нас много већи и да је у 1949 години нужно предузети озбиљне мере за даљи развој штедње.

У погледу услова за развој исти је случај и са осигурањем, иако је оно већ знатно напредовало.

Осигурање је по главним облицима дало следеће приходе који су били добар извор за кредитирање привреде:

од елементарног осигурања	808 милиона
од осигурања живота	227 милиона
од пољопривреде	286 милиона
транспорт	522 милиона

Укупно: 1.843 милиона

План је по осигурању премашен за 13% а премије су у односу на 1947 годину порасле за 202%.

Када је реч о недостацима у раду наших привредних предузећа, онда треба, пре свега, истаћи питање правилног развијања и даљег учвршћења принципа привредног рачуна. Ради се, наиме, о томе, да је наш систем организације привредних предузећа и њихових административно-оперативних руководстава, затим привредне уредбе о акумулацији и ценама, базиран баш на принципу привредног планирања и увођења привредног рачуна у нашим предузећима. Другачије се и не да замислити рад социјалистичких предузећа.

У пракси се дешава да руководиоци предузећа и административно-оперативни руководиоци запостављају принципи привредног рачуна. Запостављање и потцењивање привредног рачуна обично је на линији потцењивања улоге новца, невођење рачуна о финансиским резултатима производње лоше руковање новчаним средствима, неправилан однос по обавезама предузећа према буџету, обезбеђивање предузећа прекомерним обртним средствима, лагеровање робе и материјала и сл. Осим тога на овој линији је и запостављање и недовољно коришћење новчаном евиденцијом, годишњим билансима и сл.

Обично код оваквих предузећа са оваквим односом према привредном рачуну, увек има губитака, није постигнуто снижење трошкова производње, нису измирене обавезе према буџету итд.

Упоредо с другим питањима код предузећа по линији извршења плана, борбе за квалитет и асортиман, нужно је да се заостри и питање привредног рачуна код предузећа, као што је раније било апсолутно нужно да се истакне као сметња даљњем развоју привреде неправилан однос финансиских органа према потребама предузећа. То ни најмање не значи да се не треба и даље борити за привредно гледање и разумевање потреба привреде код финансиских органа, него само значи да даља подробнија организација у нашим предузећима, — задатак који нам је поставио Пети конгрес Комунистичке партије, да борба за повећање производње, побољшање квалитета и асортимана, да снижење трошкова производње као сталан метод јачања темпа социјалистичке репродукције, — подразумева и укључује у себе и борбу за јачање привредног рачуна као социјалистичког метода руковођења привредом, као услов за даље јачање наших предузећа. Сваки привредни руководилац мора свестрано разматрати резултате своје производне делатности како путем материјалних показатеља тако и са гледишта финансиског резултата, јер ће тек тако бити прави привредни руководилац. У тесној вези са овим питањем је и питање планске и финансиске дисциплине. Уствари код предузећа где „хозрашчот“ није схваћен као закон пословања предузећа тамо обично и планска и финансиска дисциплина није у реду. Финансиска дисциплина је, уствари, само део планске дисциплине и ње обично нема где нема планске дисциплине и обратно.

Потребно је да предузећа имају своју индивидуалност, слободу располагања основним и обртним средствима, маневрисање средствима и сл. То је апсолутно неопходан услов за привредно пословање и развој предузећа, разуме се под условом да свим тим што им је дато располажу у сврху испуњења плана, у оквиру плана и планом предвиђених средстава и, разуме се, на начин како је одређено да се рукује средствима и да се материјално и новчано послује. Других стега за предузећа не треба имати, то су довољни оквири у којима се делатност предузећа може слободно развијати. Кад кажемо под условом базирања читаве делатности предузећа на планом постављене задатке онда то значи и на планом, посебно финансиским планом, постављене обавезе предузећа. Значи, план сам по себи поставља озбиљне производне и финансиске обавезе које се не могу извршити без строгог придржавања планске и финансиске дисциплине.

У нашем грађевинарству и инвестирању уопште имали смо се борити са врло озбиљним тешкоћама. Наша грађевинска предузећа недовољно снабдевена кадром, често реорганизована услед проширења задатака, показала су добре резултате.

Међутим, када се има у виду да ће скоро половина буџетских средстава у овој години отићи на финансирање инвестиција, недостаци на овом сектору инвестиција нарочито у финансирању и контроли појављују се као крупно питање и на њих треба указати. Због слабог искуства на овом сектору финансирања и контроле финансиски органи су прилично слабо владали у току читаве године овом материјом. Све што смо постигли јесте благовремено снабдевање свих инвеститора и грађевинских предузећа финансиским средствима. Оволико средстава датих у инвестиције обавезује, међутим, нас и све ресоре који инвестирају, на организовање ефикасне контроле над утрошком средстава. Та контрола мора имати за циљ економични утрошак финансиских средстава а то пре свега значи да би таква контрола била активни помагач економичног утрошка материјала и радне снаге, помагач снижења трошкова инвестиција, потстицај за бољу организацију градилишта и грађевинских предузећа.

Насупрот томе, одсуство ове контроле омогућава расипање материјала, неекономично трошење, одржавање слабе

организације градилишта и лабав однос према питању увођења норми и борбе за одржање платног фонда.

Наша слабост на овом сектору манифестовала се нарочито у нередовном и касном наплаћивању ситуација за извршење грађевинских радова и уграђену опрему. Има грађевинских предузећа која од маја и јуна имају неиспостављене ситуације и ненаплаћене радове. Да би ипак некако изашла на крај са исплатом радника и набавком материјала служе се кредитом, скривеним резервама, авансом од Државне инвестиционе банке а резултат тога је да даље граде не знајући право коштање градње и да ли ће моћи изаћи на крај са средствима или не. Ово је, разуме се, врло погодан терен за сваку врсту нерационалног пословања, за поскупљење градње и неправилно руковање материјалом и новцем. Стање код оваквих предузећа омогућује злоупотребе.

Напоредо са општим задацима на сектору инвестиција — борбом за довршавање објеката, остварење плана снижења грађења — за доследно увођење норми на свим градилиштима, мора ићи напоредо борба за правилно трошење финансиских средстава, за обрачун радова по истеку сваког месеца и за ефикасну контролу над извођачима радова путем праћења тока радова док се објекат не заврши и пусти у погон.

Досадашњи рад Инвестиционе банке, у основи користан али недовољан, јер се сводио на рачунску контролу инвеститора и извођача путем прегледа докумената а ретко и путем прегледа финансиског пословања на самом градилишту, мора се допунити, пре свега, организовањем ове службе и много јачим залагањем самих ресурса који инвестирају а затим озбиљним радом на бољој организацији грађевинских предузећа.

Ове године највећи део акумулације из читаве наше привреде иде на финансирање инвестиција и 1949 година мора бити у овом погледу година озбиљног сређења овог питања а посебно на финансиском сектору.

Треће питање које нам указује на наше недостатке и несавладане слабости јесте питање непроизводних расхода и прекомерних залиха преко плана. У овој години на анализи финансиских планова предузећа савезног и републиканског значаја указао нам се проблем пораста производних расхода и залиха преко норми. Има низ предузећа, међу њима и нека боља савезна предузећа, са прилично високим

органичким саставом капитала код којих расту непроизводни расходи што се нарочито указује на установљењу несразмере између радника и уопште непосредних учесника у процесу производње и апарата службеника и намештеника по предузећима и дирекцијама. Има предузећа где је тај однос доспео у сразмери 1 : 4, тј. један службеник на четири радника услед чега расходи управе и непроизводни расходи расту и оптерећују производњу. Код неких предузећа Савезна контролна комисија констатовала је да се без више десетина службеника може нормално наставити рад. Ова констатација не значи да у предузећима треба фронтално ударити на број особља као на непотребан и сувишан. Негде га у неким службама има и недовољно. Ми, на пример, немамо у приличном броју предузећа необично потребне нормере, поентере, евидентичаре итд. али зато има доста разног, непродуктивног особља чисто административног карактера. То је последица слабог вођења рачуна од стране директора предузећа да се непроизводни расходи не смеју без потребе повећавати, јер су онда директан терет на производњу.

На овој је линији и непродуктивно задржавање сировина и свих врста материјала преко норми и обезбеђивања за дужи рок. Кроз кредитни план само за евидентиране залихе преко норми дато је досада око 6 милијарди динара ванредног кредита. Дobar део ових средстава замрзнут је у материјалу и у новцу. Разуме се, да има оправданих залиха преко норми које имају основу у условима снабдевања извесним сировинама из иностранства или у транспортним условима појединих предузећа, али ревизиони органи су констатовали да је добар део ових залиха непотребна резерва. Ликвидација оваквих залиха, уколико то нису нормалне или оправдане, повољно ће се одразити на процес производње и ослободити средства за друге потребе привреде.

И, најзад, даљи развој нашег финансиског система упућује нас на боље и свестраније коришћење наших банака као инструмента оперативе у финансијама, евиденције и специфичне друштвене контроле. Наш банкарски систем се досада развио у прилично срећену и велику организацију која је доста добро обезбедила технику финансирања и прикупљања средстава и обезбедила погодне везе између привредних предузећа. Правилно је користећи и дајући јој,

у вези са њеним могућностима и карактером рада, поједине задатке финансиске помоћи и контроле над делом пословања предузећа и даље развијајући њене везе са привредом, нарочито кроз руковање текућим рачунима, готовим новцем, кредитом и сл., ми у њој можемо добити корисног сарадника на пољу учвршћења финансиске дисциплине и привредног рачуна у предузећима а саме банке дићи на виши ниво.

Сви ови побројани недостаци претстављају и наше основне задатке у 1949 години за финансиске а и остале привредне органе, сваког на свом сектору, који ће, када буду извршени, наш финансиски систем а самим тим и привредни систем даље учврстити а наше финансиске кадрове још више приближити привреди.

Предлог буџета за 1949 годину имао је за задатак да одрази следеће задатке у нашој привреди:

1) да одрази планирано повећање производње у 1949 години за 30%;

2) да обезбеди потребна новчана средства за извршење у првом реду инвестиционих радова у тешкој индустрији, рударству, железници, електропривреди као главним задацима у 1949 години, чије ће остварење обезбедити извршење Петогодишњег плана;

3) да обезбеди средства за инвестиције у корист друштвеног стандарда, нарочито за станбену изградњу радничких станова ради обезбеђења радне снаге и колико је год то могућно паралелног дизања стандарда у вези са развојем наше привреде;

4) да обезбеди средства за инвестиције у пољопривреди, нарочито за крупне мелиорационе радове, као што су канал Тиса—Дунав—Тиса, Лоњско Поље итд;

5) да обезбеди огромно нарасле потребе подизања просвете и културе и социјално-здравствене заштите;

6) да обезбеди потребна средства народној одбрани и нашој Армији, чувару наше слободе и независности.

Сви ови основни задаци које је друг Тито поставио као задатке плана 1949 године имају свој одраз у предлогу буџета 1949 године и то:

1) на бази повећања производње планирано је повећање акумулације за 46,6% према 1948 години (укључиво са снижењем трошкова производње у истој години);

2) од укупних буџетских средстава за финансирање савезних инвестиција обезбеђени су за тешку индустрију, ру-

дарство, железнице и електропривреду 64% од укупних средстава за савезне инвестиције укључиво и средства за подизање друштвеног стандарда;

3) за просвету и народну културу биће дато у 1949 години 8,6 милијарди односно према 1948 години, 2,6 милијарди више или за 28,3% више. На социјално-здравствену заштиту биће дато у 1949 години 22,3 милијарде односно близу 4 милијарде више него у 1948 години или 21,2%;

4) на народну одбрану биће дато 8,5 милијарди више средстава него у 1948 години.

Све ове потребе реално су покривене планираним приходима. Реалност овогодишњег буџета јасно се види и пре преласка на појединачно разматрање и то из следећег:

Ми смо у целини остварили приходе по овогодишњем буџету и чак ћемо их премаштити за 3 милијарде. Темпо пораста буџета за 1947, 1948 и 1949 годину у планираним сумама је следећи:

	У милијардама	Индекс
1947	85,8	100
1948	124,8	145,4
1949	161,9	188,6

Пораст од 1948 према 1947 је за 45,4%, а 1949 према 1948 за 29,7%.

Према томе, овогодишње остварење планираних прихода и темпо пораста производње у 1949 години и осталих прихода у целисти нам обезбеђује остварење предложеног буџета, на бази његовог потпуног уравнијења.

Пораст и структура основних прихода у 1948 и 1949 години изгледају овако (у милијардама):

План основних прихода	1948			1949		
	Удео у општим приходима %	Пораст према 1947 за %	Удео у општим приходима %	Повећање односно смањење према 1948 за %		
1. Приходи од привреде	73,1	58,6	44,3	107,3	66,3	+ 46,8
2. Приходи од становништва	23,1	18,5	62,7	24,6	15,2	+ 6,5
3. Приходи од установа и надлештава	4,0	3,2	71,2	3,2	2,0	- 20,0
4. Остали приходи	15,5	12,4	12,5	11,1	6,9	- 28,4

Кратка анализа најважнијих прихода показује да удео привреде у нашем буџету непрекидно расте. У предлогу буџета за 1949 годину приходи из привреде су порасли за 46,8% у поређењу са 1948 годином а удео привреде у општим приходима 1949 године претставља 66,3% док је у 1948 години претстављао 58,6%. Приходи из привреде у 1949 години према првој планској години 1947 порасли су за 112,0% односно више него двоструко. Ова чињеница, сама за себе, говори да се наш буџет темељи на привреди и да је наш социјалистички сектор привреде главни ослонац наших финансија.

Даље се види да приходи од становништва расту за свега 6,5%. Учешће прихода од становништва у укупним приходима смањује се од 18,5% у 1948 години на 15,2% у 1949 години.

Приходи од установа и надлештава као административни приходи у односу на прошлу годину опадају, а остали приходи привременог или случајног карактера такође опадају.

У погледу појединости на сектору прихода од привреде хтео бих да истакнем следеће: у буџету је предвиђен задатак даљег снижења пуне цене коштања за 8 милијарди, што ће претстављати нов крупан успех наше привреде на путу јачања њене акумулације и извора за проширене репродукције.

Тржишна добит локалне привреде у износу од 12,4 милијарди резултат је, пре свега, допунског карактера наше локалне производње, већих производних трошкова локалне привреде а нарочито потребе да преко реализације локалне производње по вишим комерцијалним ценама вратимо у буџет незаконито стечену акумулацију од стране капиталистичких елемената у селу и граду који су, продајући своје производе по високим ценама, потпуно незаслужено стекли повећање прихода.

Код прихода социјалног осигурања раздвојили смо део који плаћа држава за осигуранике који претставља 12,1 милијарди а у приходе од становништва убројали смо уплату доприноса социјалног осигурања од стране радника и службеника у износу од 5,4 милијарди. Јачање акумулације из привреде омогућиће да се у периоду од 1950 до 1951 године уведе бесплатно социјално осигурање радника и службеника односно укине допринос за социјално осигу-

рање. У том случају део који плаћа држава ушао би у порез на промет а део који плаћају осигураници значио би номинално и фактично повећање плата. Тако платни фонд радника и службеника који већ сада износи 70,9 милијарди а у 1949 години око 80 милијарди порашће још више.

Код прихода од становништва желео бих да се осврнем на порез на доходак и нашу политику у том погледу у 1949 години.

Пореске обавезе становништва у 1949 години дају следећу слику по основним облицима:

У милијардама

Порез на доходак радника и службеника	4,2
Порез на доходак земљорадничких домаћинстава	9,0
Порез на доходак задруга и задругара	0,1
Порез на доходак занатлијских домаћинстава	0,4
Порез на доходак осталих занимања и имовине	0,6
Дуговани порез на доходак	3,5

Порез на доходак код радника и службеника остаје исти као после смањења стопе од септембра ове године.

Порез на доходак радника и службеника планиран је са 4,2 милијарде у складу са повећањем броја радника и службеника и платног фонда.

Порез на доходак земљорадника планиран је у буџету за 1949 годину са 9,0 милијарди имајући у виду да је ове године на бази народног дохотка из пољопривреде 65 милијарди рачунао по нижим јединственим ценама, до 20-ог децембра наплаћено дужног пореза и аконтација у износу од 8,1 милијарди. Сума од 9 милијарди пореза на доходак предвиђена је на бази повећања народног дохотка у 1949 години а при истом просечном оптерећењу од 12,4%, као и у овој години, док је у 1947 години оптерећење по једном земљорадничком домаћинству износило 13,4%.

На бази овог плана биће исправљене неравномерности у разрезу међу републикама.

Што се тиче наше политике по појединим категоријама земљорадничких домаћинстава, ту смо се држали следећих смерница: аконтације сиромашних сељака су нешто смањене у овој години а повећане су код богатих сељака. Код средњака је пореска обавеза остала углавном иста, уколико се не ради о таквом средњаку који своје производе реализује на слободном тржишту по високим ценама. Код дефинитивног разреза они земљорадници који су уновчили своје

производе по везаним ценама платиће разрез по нижој скали у знатно мањем износу, а они који су продавали добар део својих производа на слободној продаји платиће знатно већу порезу.

Правилној наплати пореза на доходак у многама је сметао и кампањски карактер наплате обично сконцентрисан на један врло уски период када су сви органи упућивани на терен. Мораћемо, уствари, много више изучити специфичност пољпривредне економике у појединим републикама и према приспевању појединих производа убирати порез током читаве године тако да и земљораднику буде лакше да измири своју обавезу а и притицање прихода је равномерније. У целини узето, порез на доходак као једно од средстава за ограничавање и потискивање капиталистичких елемената на селу игра и играће позитивну улогу, а осим тога претставља допринос земљорадника као и свих осталих грађана општим напорима на извршењу привредног плана и покрића општедруштвених расхода.

Од осталих прихода вредно је поменути да су царине као заостатак из периода пре преласка на планску привреду сведене на минимум.

Расходи по предлогу Општедржавног буџета за 1949 годину по најважнијим деловима су следећи:

Расходи	У милијардама динара					
	1947	1948	Повећање према		Повећање према	
			1947	1949	1948	1947
			за %		за %	за %
1. Инвестиције за капиталну изградњу и остале друштвенокорисне инвестиције	41,3	58,8	42,4	77,4	31,6	87,4
2. Просвета и народна култура — — —	3,6	6,7	86,1	8,6	28,3	138,8
3. Социјално - здравствена заштита —	12,6	18,4	46,0	22,3	21,2	77,0
4. Државна управа, судство и тужиоштво — — — —	10,1	13,2	30,7	14,8	12,1	46,5

Предња табела даје цифре инвестиција и осталог финансирања привреде које ће бити финансирано из буџета.

Међутим, фактичне инвестиције, као што се то види из табеле финансирања која се налази у предлогу буџета, много су веће и износе укупно по ценама грађења из 1947 године 97,4 милијарде.

Од ових 97,4 милијарде за колико ће се добити у вредности по ценама грађења из 1947 године, нови објекти исплатиће се из буџета свега за 75,9 милијарди, из добити и амортизације који се не уплаћују у буџет 11,9 милијарди, а 9,6 милијарди постићи ће се снижењем трошкова инвестиција из 1948 и планинарног снижења трошкова инвестиција у 1949 години, уз услов изградње планираних објеката.

Расходи на инвестиције и остало финансирање привреде одражавају стални успон производних снага наше земље. Тако су инвестициони расходи у односу на 1948 г. повећани за 31,6% а у односу на прву планску годину за 87,4% што је најбоља гаранција да ћемо оваквим радом испунити Петогодишњи план и изменити економику наше земље. Ми свакако спадамо у ред земаља које се по темпу развоја својих производних снага најбрже развијају. За три године Петогодишњег плана (1947, 1948 и 1949 г.) инвестиције ће у нашој земљи из буџетских средстава изнети 177,5 милијарди. Заједно са осталим средствима за финансирање инвестиција и постигнутим ефектом снижења инвестиција укупна вредност инвестиционих радова за прве три године износи 205,3 милијарде. Разуме се да ван овога имамо извршених огромних инвестиционих радова путем мобилизације добровољне радне снаге, акцијама Народног фронта, нарочито наше омладине. Ова инвестициона изградња значи не само стварање материјалних услова за социјализам, него она у исто време значи чврсто везивање сваког нашег радног човека процесом изградње за своју социјалистичку домовину, значи формирање социјалистичке свести наших радних маса, стварање нових људи. Треба упорно свим снагама и на свим секторима јачати производне снаге наше земље која за то има све природне могућности и радни елан нашег народа на основу чега ми сигурно идемо у социјалистички преображај наше економике. Изградња тешке индустрије, рударства, електропривреде и саобраћаја у 1949 години биће један од одлучујућих, преломних корака у подизању основних грана привреде, што ће онда коначно обезбедити остварење Петогодишњег плана. Као што се из основних задатака нашег инвестицио-

ног плана за 1949 годину види, тежиште нашег инвестирања биће на савезним инвестицијама, иако и републиканске инвестиције у целини расту за око 8,5% према 1948 години, и зато ће задатак свих органа народне власти бити да даду свестрану помоћ и да поставе себи за основне задатке: помоћи свим снагама извршење инвестиција по савезном инвестиционом плану, јер оне значе одлучујућу карику у процесу даљег подизања производних снага и индустријализације наше земље.

Поред овако обимног инвестиционог плана ми не заборављамо и не запостављамо задатке нашег општег просветног и културног подизања нашег народа. Политичка свест наших народа огромно је нарасла у току Народноослободилачког рата а изградња земље захтева свестрано просветно и културно подизање наших људи. Огромно су нарасле потребе на свим секторима културне делатности и то је потпуно законито. Радни народ који је народном револуцијом дошао на власт, који управља државом, изграђује привреду, има огромне потребе за подизањем просвете и културе. Тај процес дизања производних снага и дизање просвете и културе мора ићи паралелно, јер је међусобно условљен. Ми ћемо утолико брже изградити земљу уколико више спремимо квалификованог кадра, колико више описменимо и у свакодневном дизању друштвеног стандарда обухватимо културне потребе нашег народа: отварање позоришта, биоскопа, клубова итд.

Из сумарног прегледа који сам напред дао види се да је о тој чињеници вођено рачуна. Међу пет најважнијих врста расхода највећи темпо пораста за ове три године имају расходи на културу и просвету. Од 1947 године расходи на културу и просвету су порасли за 138,8%, а од 1948 године за 28,3%.

Намена ових расхода из године у годину постаје шири и разноврснија. Док смо у 1947 години имали на просвету и културу основне расходе на проширењу мреже основних школа, гимназија и опште просвете, сада у идућој години, поред даљег повећања ових расхода, нарочито се видно истичу расходи на научне установе и рад на високим школама. Низ нових института за изучавање, унапређење производње, лабораторија, завода, затим академија наука, сви универзитети у земљи добили су у савезном буџету огромну помоћ да раде на уздизању наше науке и културе. У репу-

бликама такође видно се истичу расходи на културу и уметност, на позоришта, галерије, домове културе, све до сеоских клубова и читаоница које ће отворати омладина. При томе, оварање основних и средњих школа, нарочито средњих стручних школа и расходи за сузбијање неписмености у порасту су и у апсолутним износима и у процентуалном учешћу у структури расхода овог дела. Влада ФНРЈ, при доношењу предлога буџета посебно је водила рачуна о потреби повећања ових расхода у оним републикама које имају пред собом изградњу своје националне културе. Народне власти, уз помоћ свих масовних организација, са овако датим расходима имају знатне могућности за даљи полет у дизању просвете и културе.

Наша Влада у расподели народног дохотка, која се огледа у буџету, води рачуна о задовољењу и правилном одвијању свих функција државе. То је видно и на примеру просвете и културе, али такође и на сектору социјално-здравствене заштите народа. Пораст ових расхода је у односу на 1948 годину 21,2% а у односу на 1947 годину 77,0% и ти расходи износе у 1949 години 22,3 милијарде. Ови се расходи састоје из два дела: а) из расхода на социјално старање где улазе инвалидине, социјалне помоћи, пензије, потпоре и друго. Питање инвалидина у нашој земљи решено је тако да већ скоро нема ниједног инвалида чије питање ивалдине није регулисано. Мрежа инвалидских домова ове године биће и даље проширена а такође ће бити проширени заводи за израду инвалидских потреба. Обезбеђена су средства за лечење и летовање инвалида. Расходи на инвалиде износе око 4 милијарде.

Пензије једног дела наших радника биле су ниске. У овом предлогу буџета предвиђена је једна милијарда на повећање пензија радника.

Отварању дечјих јасала и обданишта морамо посветити више пажње. У прошлој години половина кредита за дечје јасле није била искоришћена услед небриге установа да се помуче и створе просторије и кадар за дечје јасле. Нарочито је важно питање помоћи мајкама породица радника и службеника са више деце. Као корак у решавању овог питања у савезном буџету је предвиђено 800 милиона динара као помоћ мајкама са више деце. Посебна уредба Владе решиће висину и начин давања ове помоћи, као и

питање обезбеђења материјала који би се набављао из ove помоћи — као опрема новорођеног детeta и слично.

б) здравствена заштита у нашој земљи у 1949 години добиће помоћ у два правца — код болница социјалног осигурања биће расходи просечно повећани за 15% ради дизања нивоа ових болница, боље хране и неге и опште дизање норматива расхода код свих осталих болница, и друга мера састојаће се у општим здравственим мерама: као превентивне мере за обезбеђење здравља народа, борба против епидемија, стварање мреже здравствених станица, амбуланти, клиника итд.

У низу социјално-здравствених мера значајна ће бити помоћ државе из буџета за обезбеђење одмора радника и службеника путем дизања домова и одмаралишта. Низ привредних грана, дирекције, министарства, установе дижу своје домове у климатским местима у нашој земљи за обезбеђење одмора и опоравка радних људи.

Здравствена заштита и одмор радних људи је битан услов за одржање високе радне способности и бриге државе за боље услове живота и рада.

Од ослобођења наопамо ми смо имали дужи процес изградње управе наше народне државе који се и даље одвија с обзиром на развој наше земље. Пораст расхода на државну управу у 1949 години према 1947 износи 46,5% а у односу на 1948 свега 12,1%. Иако је ова врста расхода најмање порасла у поређењу са осталим деловима, мора се истаћи неколико момената који ће утицати на даљи развој нашег управног и административног апарата.

Наша се власт и наш апарат развија и мора се даље развијати напоредо са бројним задацима. Међутим, време је истаћи да није једино решење питања повећања послова путем повећања апарата. Само бројно повећање особља ни издалека не решава питање сређивања послова, него питање организације послова и организације рада у установама и питање рационализације тога рада. Ово нарочито важи за савезне и републиканске установе. Ми имамо могућности да решимо питање нових задатака и нових установа у оквиру постојећег броја кадра, само се морамо далеко више бавити питањима организације, нарочито подробне организације, одређивањем радних места и довољно послова за свако радно место. Исто тако важно је питање дизање квалификације људи.

Влада је ишла даље и предлаже 10% смањења административних расхода предложених у буџету и сматра да је то могућно извести. Нова службеничка места одобраваће се уз контролу органа за систематизацију и уз обезбеђење финансиских средстава. Расходи на администрацију не смеју ни у ком случају бити разлог да смањујемо помоћ просвети и социјално-здравственој заштити.

Хтео бих да истакнем и питање расхода за народну одбрану. У идућој години расходи народне одбране порашће од 16,5 милијарди на 25 милијарди. У оквиру овог буџета обезбеђено је потребно повећање расхода наше Армије, јер знамо да баш наша мирољубива политика и нарочито наша изградња и остварење Петогодишњег плана биће обезбеђени уколико нам је Армија спремнија и опремљена. Наша социјалистичка изградња има сигурног чувара у нашој херојској Армији.

На крају анализе расхода осврнуо бих се још на одлуку наше Владе да износом од 2,25 милијарди за инвестициону изградњу помогне подизање Београда као престонице заједничке домовине свих народа Југославије. Ово ће за Београд значити крупан корак на путу претварања Београда у велики град Федеративне Народне Републике Југославије какав она заслужује да има. Савезном дотацијом истаћи ће се брига свих народа Југославије о нашој престоници. У ред овакве помоћи Савеза спада и изградња Титограда за који се у овој години даје 300 милиона динара.

Општи пораст републиканских буџета, без инвалиднина и савезних пензија, је 18%.

Опште повећање републиканских буџета без инвестиција је 37,9% а повећање по деловима је следеће: за инвестиције око 8,5%, за просвету и културу повећање се по републикама креће од 20 до 53%, код социјално-здравствене заштите од 38 до 74%, код управе од 20 до 64%. Савез даје републикама учешће у својим приходима 15,4 милијарди а узима од републиканских прихода 11,9 милијарди.

Зауставио бих се на неким карактеристикама републиканских буџета:

1) Ове године отпала је од савезне дотације Народна Република Македонија која је успешним подизањем своје привреде, уз свесрдну помоћ Савеза, сада у стању да у пот-

пуности подмири своје расходе и да поред тога уступи део својих прихода Савезу у износу од 255 милиона.

Народна Република Црна Гора своје расходе, без инвестиција, подмирује из властитих прихода а од савезног буџета примиће дотацију у износу од 630 милиона за део своје инвестиционе изградње. Лањске године дотација Савеза је износила 1,4 милијарде.

Ово су речита факта о брзом темпу развоја привредно заосталих република и правилне политике наше Владе о уклањању неравномерног развитка појединих република. Привредно заостале републике су не само доживеле брз привредни развој него и огроман културни и национални напредак. Ми ћемо по свој прилици већ у буџету 1950 године имати код свих народних република такав напредак да ће све републике, укључивши Црну Гору, покривати своје расходе сопственим приходима, без дотација.

2) Тежиште рада народних република, поред инвестиционе изградње, биће пре свега на просвети и култури и социјално-здравственој заштити и даљем развијању и функционисању основних органа народне власти народних одбора. У том погледу овогодишњи буџети народних република предвиђају расходе за делимично реорганизовање народних одбора, за повећање њиховог апарата, за повећање броја одборника и за низ нових установа народних одбора за откуп, трговину, пољопривредне расаднике, станице, економије и сл.

Посебно бих се осврнуо на питање месних народних одбора. Ми смо у резерви код свих република предвидели извесну суму за ове органе народне власти на које падају огромни задаци по свим гранама државног живота а немају довољно помоћи у материјалним средствима. Досада су њихови буџети били чисто административни са предвиђеним платама за једног или два одборника и једног до два службеника. Уствари и наши месни народни одбори морају имати свој лик у привредном и финансиском погледу а за то је потребно да им срески народни одбори омогуће веће учешће у развоју привреде на њиховој територији, а не да их остављају као чисто административне органе и да им обезбеде таква буџетска средства за 1949 годину која ће претстављати реалну гаранцију да ће месни народни одбори моћи да користе иницијативу маса у изградњи и развијању локалне и комуналне привреде.

Другови народни посланици, година 1949 биће година савлађивања крупних задатака у базичним гранама наше привреде, што ће обезбедити остварење Петогодишњег плана. Ови задаци захтевају мобилизацију свих наших снага, а пре свега упорну, доследну борбу за план и извршење планских задатака. Мерило за сваког човека, за патриотизам сваког појединца постаје његово учешће и борба за остварење нашег плана. Од победе на овом фронту зависи изградња социјализма и триумфовање исправне линије наше Партије и Владе, као и разголићавање свих клеветника и непринципијелних критичара наше земље и наших народа.

Саставни део борбе за план је и упорно настојање да развијемо штедњу у свим њеним облицима. Ми штедимо у производњи када се сваки дан боримо за снижење пуне цене коштања, када на грађевини снижавамо трошкове а повећавамо радни учинак, када се старамо о заштити народне имовине, када наши новатори и рационализатори смањују употребу материјала или радне снаге каквим новим проналаском, конструисањем модела и сл. када наши научници и истраживачи замењују сировине које се увозе из иностранства домаћим сировинама, домаћим конструкцијама машина и тиме нас осамостаљују, ослобађају зависности од иностранства итд. Свест о вредности народне имовине треба да се развије код сваког трудбеника.

Пошто Општедржавни буџет у крајњој линији одражава основне задатке привредног плана, задатак је свих органа власти да се свим силама заложу за његово правилно извршење. Испуњење овако опсежног буџета захтева борбу не само државних органа већ и сарадњу и помоћ на терену свих масовних, друштвених и политичких организација.

И идућа година ће у Титовом Петогодишњем плану и општим напорима наше земље бити година нових постигнућа.

Образлажући буџет 1949 године, молим да га Народна скупштина прими како је предложен. (Буран аплауз).

Претседавајући: Прекидам седницу, а наставићемо рад у 4 сата по подне.

(Седница је прекинута у 14,45 а настављена у 16,15 часова).

Претседавајући: Седница се наставља. Реч има председник Привредног савета и Савезне планске комисије друг Борис Кидрич. (Дуготрајан аплауз).

Boris Kidrič (*Izborni srez Ljubljana I, NR Slovenija*): Drugovi narodni poslanici, kao što je poznato, visina budžeta je funkcionalno zavisna od visine narodnog dohotka. Ovo pogotovo važi za zemlju koja izgrađuje socijalizam, u kojoj osnovna sredstva za proizvodnju obuhvata socijalistički sektor i u kojoj budžet zaista već pretstavlja opštenarodni finansiski plan.

Prema tome, moj prvi zadatak u današnjoj diskusiji jeste da budžetsku sumu argumentiram planiranim narodnim dohotkom.

Budžet, predložen za 1949 godinu, penje se, kao što znate, na 129,7% u poređenju s prošlogodišnjim budžetom. Plan narodnog dohotka penje se na 126,1% u poređenju s planiranim narodnim dohotkom 1948 godine; dok je planirani narodni dohodak 1948 godine iznosio 191,9 milijardi, njegov plan za 1949 godinu iznosi 242 milijarde. Budžet se, dakle, penje za 3,6% više od planiranog narodnog dohotka za 1949 godinu.

Dužan sam, prema tome, objasniti dve stvari: prvo, zašto se budžet penje za 29,7% dok se narodni dohodak penje za 26,1% tj. za 3,6% manje od budžeta; drugo, argumentirati treba porast od 26,1% samog narodnog dohotka.

U pogledu razlike između porasta budžeta i porasta narodnog dohotka hoću da istaknem sledeće činjenice:

Budžet 1947 obuhvatio je 64% narodnog dohotka, budžet 1948 obuhvata već 65%, a predlog budžeta za 1949 penje se na 66,9% narodnog dohotka. Taj je uspon moguć zbog funkcije ponovne raspodele narodnog dohotka koju među ostalim svojim funkcijama u velikoj meri vrši upravo budžet. Ova ponovna raspodela narodnog dohotka sprovodi se u korist socijalističke akumulacije i životnog standarda radnog naroda. Ona se sprovodi u procesu potiskivanja kapitalističkih elemenata i ograničavanja njihovog relativnog porasta putem poreskog sistema, sistema obaveznog otkupa, tržišne dobiti socijalističkih preduzeća itd. Tako, na primer, prema planu za 1949 godinu porez na dohodak kapitalističkih elemenata na selu raste brže od narodnog dohotka u poljoprivredi. Dok predviđeni narodni dohodak u poljoprivredi raste prosečno za 13%, dotle se porez na dohodak kapitalističkih elemenata penje za preko 40%.

Razlika između porasta predloženog budžeta i planiranog porasta narodnog dohotka izvire, dakle, iz pravilne politike naše Partije i Vlade u pogledu ograničavanja i potiskivanja kapitalističkih elemenata.

Prelazim na objašnjenje i argumentaciju planiranog porasta samog narodnog dohotka za 1949 godinu.

Rekao sam već da plan narodnog dohotka za godinu 1949 iznosi 242 milijarde, dok je plan narodnog dohotka za 1948 godinu iznosio 191,9 milijardi, a narodni dohodak 1947 godine 132,9 milijardi. Prema tome, plan narodnog dohotka za 1948 godinu popeo se za 44,4% u poređenju sa ostvarenjem 1947 godine, a plan narodnog dohotka za 1949 godinu penje se, kao što smo već konstatovali, za 26,1% u poređenju s planom 1948 godine. U poređenju s izvršenjem 1947 godine on se penje za 82%.

Kao što vidite, za 1948 godinu planirani relativni (tj. s obzirom na narodni dohodak protekle godine određeni) uspon je mnogo veći nego planirani relativni uspon za 1949 godinu. Koeficijent između planiranog relativnog uspona 1948 godine i planiranog relativnog uspona 1949 godine iznosi 44,4 prema 26,1, što znači da je relativni uspon 1949 godine s obzirom na prošlogodišnji relativni uspon 1,7 puta manji, dok je apsolutni uspon, uzevši u obzir 1947 godinu kao bazu, približno isti, odnosno nešto manji od uspona 1947 godine: ako, naime, za 1947 godinu uzmemo indeks 100, dobijamo za 1948 godinu 144,4, a za 1949 godinu 182.

Postavlja se, dakle, pitanje — s obzirom na smanjenje relativnog uspona — da li se u prošloj godini nismo »zatrčali« kao što to tvrde neki »kritičari« iz redova Informbiroa i zbog svog »nacionalizma, avanturizma, autarhizma« i drugih sličnih »vrlina« uspon 1948 godine preplanirali, a sada, pod udarcima stvarnosti, došli k pameti i počeli pomalo popuštati, što bi, ustvari, značilo odricati se Petogodišnjeg plana.

Što se »zatrčavanja« tiče, ja ću, pre nego što argumentiram i međusobno uporedim planirani uspon 1948 godine i planirani uspon 1949 godine, govoriti o izvršenju plana 1948 godine. Činjenice su, naime, za nas uvek više značile od mudrovanja. Prema tome, na pitanje da li smo se prošle godine zatrčali ili se nismo zatrčali, treba, pre svega, da odgovore činjenice o izvršenju plana za 1948 godinu. Ako smo plan 1948 u osnovi izvršili, onda se po svoj prilici nismo baš »zatrčali«.

Unapred napominjem da izveštaj Savezne planske komisije o izvršenju plana godine 1948, koji će uslediti nekoliko dana posle 1 januara, može doneti izvesne beznačajne izmene u pogledu brojki koje ću sada navesti. Brojke s kojima sada raspoložemo dobijene su tako da je planski kontrolisanom izvršenju jedanaestomesečnog plana dodano izvršenje plana 24 dana meseca decembra na temelju izveštaja dnevne operativne eviden-

cije, a za poslednjih sedam dana meseca decembra izvršena je procena na osnovu slabijih postignuća u decembru. Zaključni izveštaj Savezne planske komisije može, dakle, doneti uglavnom samo bolje rezultate. Ja ću, drugovi narodni poslanici, izneti sve brojke, dobre i slabe. Mi nikada nismo imali običaj da ulepšavamo istinu, pošto je za nas uvek najbolje govorila — upravo istina. Tako je i sa izvršenjem plana 1948 godine.

Plan industrijske proizvodnje u njegovom celokupnom opsegu, uključivši i republikansku industriju u užem smislu, savezno i republikansko rudarstvo i saveznu i republikansku elektroprivredu, ove godine ispunili smo sa 100,4%.

Industrija u užem smislu ispunila je svoj plan sa 101,6%, rudarstvo sa 91,9% a elektroprivreda sa 103,2%. U tome su ispunili svoj planski zadatak: savezna teška industrija sa 97,1%, savezna laka industrija sa 103,3%, savezno rudarstvo sa 91,3%, savezna elektroprivreda sa 105,5%. U saveznoj teškoj industriji izvršila je plan crna metalurgija sa 104,1%, direkcija aluminijuma i bakra sa 103,5%, direkcija vatrostalnog materijala sa 95,9%, metalna sa 80,4% industrija motora sa 73,2%, elektroindustrija sa 107,5%. U saveznoj lakoj industriji ispunila je plan hemiska industrija sa 104,4%, staklo sa 110,9%, celuloza sa 100%, medicinska sa 106,4%, tekstil sa 103,9%, koža i guma sa 101,4%, prehranbena sa 103,6%, duvan sa 108,7%. Podbacio je cement (plan ispunjen sa 80%) pošto nije bio blagovremeno ostvaren predviđeni izvoz, pa smo, s obzirom na pune silose, morali zaustavljati proizvodnju.

Industrija Narodne Republike Srbije izvršila je plan sa 105,9%, Hrvatske sa 103%, Slovenije sa 105,6%, Bosne i Hercegovine sa 100,1%, Makedonije sa 91,3% i Crne Gore sa 72,2%; rudarstvo Narodne Republike Srbije sa 96,1%, Hrvatske sa 96,2%, Slovenije sa 90,8%, Bosne i Hercegovine sa 100%, Makedonije sa 65%, Crne Gore sa 76,5%.

Rekapitulacija prema značaju preduzeća odnosno prema upravnoj liniji pruža sledeće brojke: savezna industrijska proizvodnja u širem smislu reči, uključivši industriju, rudarstvo i elektroprivredu, ispunila je plan sa 99%, republikanska sa 102,2%, celokupna jugoslovenska sa 100,4%.

Kao što vidite, celokupni plan industrijske proizvodnje, blagodareći zalaganju naše herojske radničke klase i pravilnoj liniji CK naše Partije i Vlade, pobedonosno je ispunjen — uprkos nepredviđenih teškoća koje su se pojavile bez naše krivice a protiv osnovnih interesa — ne »Titove klike«, nego naših naroda. (Dugotrajan aplauz).

Prelazim na osnovne uzroke podbacivanja pojedinih parcijalnih planova naše industrije.

Suprotno našim običajima, ja ću na ovom mestu govoriti o takozvanim objektivnim uzrocima pojedinih podbacivanja i tek u daljem izlaganju preći na naše subjektivne propuste i slabosti u godini 1948. Naš narod ima, naime, pravo da se upozna sa izvesnim čudnovatim činjenicama koje se sakrivaju iza poznate galame protiv nas.

Teška industrija ispunila je plan sa 97,1%. Plan je podbačen, dakle, sa 2,9%. Odakle ovo podbacivanje? Ono se svakako ne odnosi na našu crnu metalurgiju koja je ispunila plan sa 104,1%, niti na granu prerade aluminijuma i bakra koja ga je ispunila sa 103,7%, još manje na elektroindustriju koja ga je izvršila sa 107,5%. Ovo neispunjenje takode ne može da objasni podbacivanje grane vatrostalnog materijala koja je izvršila 96% planskog zadatka.

Do podbacivanja, drugovi narodni poslanici, dolazi u onim granama naše teške industrije gde nam se prave smetnje u inostranstvu koje normalni ljudski mozak ne bi očekivao. Neispunjenje plana naše teške industrije sa 2,9 uglavnom se odnosi na podbacivanje naše metalne i naše automobilske industrije, koja je izvršila zajedno sa nedovršenom proizvodnjom 73% planskog zadatka, a gotove proizvodnje automobila jedva 30%. Zašto, recimo, naša automobilska industrija nije ispunila plan? Da li zbog toga što su radnici slabo radili ili zbog toga što su njihovi rukovodioci toliko nesposobni ili aljkavi? Ni jedno ni drugo nije uzrok podbacivanju plana. Uzrok je u tome što nam čehoslovačka preduzeća, uprkos ugovorima, podvlačim ugovorima, redovno i uredno nisu liferovala one sastavne delove za kamione koje ove godine nismo još sami izrađivali. Po vrednosti smo dobili 75%, po količini 72%, a po asortimanu jedva — verovali ili ne — 25% ugovorenog materijala.

Da li ovo znači da smo našu tešku industriju preplanirali? Nesumnjivo, ne znači. Ko je ranije uopšte mogao misliti da čehoslovačka preduzeća tako uporno neće liferovati ugovorene sastavne delove? Sem toga, u poređenju sa celinom našeg Peto-godišnjeg plana ova pakost sa sastavnim delovima za kamione ipak je dosta bedna sitnica. U pogledu naše automobilske industrije možemo još nekoliko meseci imati teškoća ako saugovorači ne izvršavaju redovito što su prema postojećim ugovorima dužni, ali u toku iduće godine biće u našoj zemlji osvojeni svi sastavni delovi kamiona i onda potpuno izvršavanje plana naše

automobilske industrije neće više zavisiti od inostranstva, pošto ćemo se sasvim osloniti na sopstvene snage. (Aplauz).

U rudarstvu najviše smo plan podbacili u nafti gde smo izvršili samo 58,3%. Da li je ovo podbacivanje posledica preteranog planiranja? Nesumnjivo nije. Činjenice govore da smo ugovorene bušaće garniture dobili bez motora, usled čega su bile neupotrebljive. (Uzvici: Sramota!). Činjenice govore, dalje, da nam nije bilo omogućeno da sklopimo ugovor za motore uprkos tome što nam je to bilo obećano. Činjenice govore, konačno, da nam nisu bili isporučeni karotažni uređaji što bi nam pomoglo da bolje iskoristimo postojeće kapacitete. Neispunjavanje ugovornih obaveza u pogledu uređaja za naftu prisililo nas je da te uređaje po skupe pare nabavljamo na drugoj strani. Međutim, čim su iskrsnula pitanja u pogledu nafte, mi smo predviđali takav razvitak, kakav je ustvari i nastupio i odlučili smo da osnovne uređaje za naftu podignemo u sopstvenoj teškoj industriji sopstvenim snagama, pa zahtevalo to od nas ma kakve napore. (Aplauz). Počeli su da deluju naši konstruktori i naši inženjeri, naša teška industrija razmotrila je odgovarajuće probleme i danas možemo istaći da ometao nas u tome ko god hteo, koliko god hteo i gde god on bio, mi ćemo u pogledu instaliranih kapaciteta ispuniti Petogodišnji plan kapitalne izgradnje naše industrije nafte pre nego što se mnogi nadaju. (Dugotrajan aplauz).

Prelazim na druge privredne grane.

Plan saveznog i republikanskog građevinarstva ispunili smo sa 104% prema normiranim radnim časovima. U tome su ispunili svoj planski zadatak — savezno Ministarstvo građevina sa 112%, režija savezne elektroprivrede sa 134%, režija saveznog rudarstva sa 81%, režija savezne poljoprivrede sa 80%, režija saveznog šumarstva sa 86%, savezno Ministarstvo saobraćaja sa 113%, savezno Ministarstvo pošta sa 128%, režija saveznog Ministarstva unutrašnjih poslova sa 112%, Ministarstvo građevina NR Srbije sa 104,5%, Ministarstvo građevina NR Hrvatske sa 95,9%, Ministarstvo građevina NR Slovenije sa 105%, Ministarstvo građevina NR Bosne i Hercegovine sa 99,6%, Ministarstvo građevina NR Makedonije sa 100,1%, Ministarstvo građevina NR Crne Gore sa 103%.

Lokalna građevinska operativa podbacila je i izvršila sa 73,4% svoj planski zadatak.

Plan prevoza robe ispunjen je sa 100,2%. U tome je železnički saobraćaj ispunio svoj plan prevoza robe sa 103,8%, pomorski saobraćaj sa 93%, a rečni saobraćaj sa 85%.

Poštanski saobraćaj ispunio je svoj planski zadatak sa 114,5%.

Naša poljoprivreda ispunila je svoj planski zadatak sa sledećim rezultatima: plan setvnih površina ispunjen je sa 100% u svim republikama, plan useva žitarica ispunjen je sa 101%, u tome pšenice sa 96%, kukuruza sa 108%, i raži sa 99%. Plan useva šećerne repe ispunjen je sa 113%, pirinča sa 75%, konoplje-vlakna sa 112%, konoplje semena sa 75%, lana sa 140%, pamuka sa 89%, i suncokreta sa 113%. Plan useva povrtarskog bilja ispunjen je sa 111%, a krmnog bilja sa 89%. Plan prinosa po hektaru ispunjen je za žitarice sa 109%, u tome za pšenicu sa 117%, za kukuruz sa 101%, za raž sa 138%. Plan prinosa šećerne repe ispunjen je sa 97%, konoplje-vlakna sa 98%, konoplje semena sa 105%, lana sa 54%, pamuka sa 155%, pirinča sa 166%, suncokreta sa 92%. Plan prinosa povrtarskog bilja ispunjen je sa 92%. Plan proizvodnje ispunjen je prema tome: za žitarice ukupno sa 110%, u tome za pšenicu sa 112%, kukuruz sa 109%, raž sa 137%, pirinač sa 124%. Plan proizvodnje šećerne repe izvršen je sa 109%, konoplje-vlakna sa 109%, konoplje semena sa 79%, lana sa 76%, pamuka sa 139%. Plan voćarstva, prema ukupnom broju stabala, ispunjen je u celoj FNRJ sa 96%, od toga u NR Srbiji sa 98%, NR Hrvatskoj sa 112%, NR Sloveniji sa 73%, NR Bosni i Hercegovini sa 84%, NR Makedoniji sa 99%, NR Crnoj Gori sa 103%. Proizvodnja voća je zbog slabe godine podbacila. Jabuke su dale 96% prema planu i 91% prema 1947 godini, šljive 83% prema planu i 89% prema 1947 godini, masline 37% prema planu i 26% prema prošloj godini. Plan proizvodnje voćnih sadnica ispunjen je u celoj FNRJ sa 122%, i to u Srbiji sa 112%, Hrvatskoj sa 761%, Sloveniji sa 96%, Bosni i Hercegovini sa 100%, Makedoniji sa 100%, i Crnoj Gori sa 75%. Plan površina vinograda ispunjen je u celoj FNRJ sa 99%, od toga u Srbiji sa 100%, Hrvatskoj sa 104%, Sloveniji sa 81%, Bosni i Hercegovini sa 100%, Makedoniji sa 102%, Crnoj Gori sa 90%. Proizvodnja grožđa dala je u poređenju sa 1947 godinom u celoj FNRJ 110%.

Plan brojnog stanja konja izvršen je sa 100%. Izvršenje iznosi 105% prema 1947 godini i 80% prema 1939 godini. Plan brojnog stanja goveda izvršen je sa 102%. Izvršenje iznosi 104% prema 1947 godini i 105% prema godini 1939. Plan brojnog stanja svinja izvršen je sa 90%. Izvršenje prema 1947 godini iznosi 125%, a prema 1939 godini 124%. Plan brojnog stanja ovaca ispunjen je sa 104%, što prema 1939 godini iznosi 106%.

Na državnim poljoprivrednim dobrima plan setvenih površina žitarica izvršen je sa 112%, a plan ukupnog prinosa sa 110%. Plan setvenih površina industriskog bilja izvršen je sa 101%, plan ukupnog prinosa sa 102%. Plan brojnog stanja voćaka izvršen je na državnom sektoru za jabuke sa 99%, šljive sa 102%, masline sa 104%, kruške sa 99%, voćne sadnice sa 104%. Plan ukupnog prinosa, obzirom na slabu godinu, izvršen je za jabuke sa 85%, za šljive sa 57%, za kruške sa 41%. Plan površina vinograda na državnom sektoru izvršen je sa 98%.

Plan brojnog stanja stoke na državnom sektoru ispunjen je za konje sa 101%, za goveda sa 84%, za svinje sa 153%, za ovce 116%, za perad sa 70%, kuniće sa 67%.

Plan setvenih površina na zadružnom sektoru izvršen je za celu FNRJ sa 114%, i to za žitarice sa 104%, za industrisko bilje sa 103%. Plan ukupnog prinosa žitarica na zadružnom sektoru ispunjen je sa 104%, a sa 129% ispunjen je plan ukupnog prinosa industriskog bilja.

Plan brojnog stanja voćaka na zadružnom sektoru ispunjen je u pogledu jabuka sa 100%, šljiva sa 103%, kajsijsa sa 113%, krušaka sa 96%, oraha sa 70%, voćnih sadnica sa 386%. Plan površina vinograda na zadružnom sektoru izvršen je sa 108%.

Plan obaveznog otkupa belih žitarica izvršen je sa 134%, a u odnosu na obavezni otkup prošle godine sa 139%. Plan ukupnog otkupa belih žitarica iz godine 1948, čiji planski period još nije završen, ispunjen je dosada sa 138% prema ukupnom otkupu belih žitarica u toku 1947 godine. Plan otkupa mesa izvršen je sa 82%, što u odnosu na otkup 1937 godine znači 135%. Plan otkupa krompira i pasulja još nije završen već se proteže na proleće iduće godine. Krompir smo dosada otkupili u odnosu na otkup godine 1947 sa 153%, a pasulj u odnosu na 1947 godinu 503%.

Naši radni seljaci, dakle, suprotno klevetama naših »kritičara«, časno ispunjavaju planske zadatke u poljoprivredi i svoje obaveze prema socijalističkoj državi! (Dugotrajan aplauz).

Plan šumarstva ispunili smo zajedno s nedovršenom proizvodnjom sa 81%, i to: u šumskoj proizvodnji sa 83%, a u šumskoj industriji sa 80%.

Zašto smo podbacili plan šumarstva? Da li je on bio avanturistički, preplaniran itd.?

Nesumnjivo da je plan šumarstva bio vanredno napregnut u poređenju s prošlom godinom. U šumskoj proizvodnji planski indeks 1948 godine, u poređenju sa 1947 godinom, iznosi 197,

a u drвноj industriji 188, znači ukupno nešto iznad 188. Međutim, ovo naprezanje ni u najmanjoj meri ne objašnjava pod'acivanje plana. U planu je, naime, bilo i to da se do kraja trećeg kvartala uveze mehanizacija za 1,104.000.000 dinara. Mogli smo uvesti samo 414,546.000.— dinara mehanizacije, a zaključiti 841,542.000.— dinara i to ne do kraja trećeg kvartala već do kraja godine. Zašto smo uvezli za 689,454.000.— dinara mehanizacije manje?

U uvozu mehanizacije podbacili smo zbog toga, jer smo se sredinom ove godine našli u neočekivanoj situaciji koju u planu za 1948 godinu nismo mogli predvideti. Prvo, bez naše krivice otpali su ugovori za koje smo sigurno računali da će biti zaključeni. Na taj način smo na drugoj strani morali tražiti pamuk za preko 660,000.000 dinara, naftinih derivata za preko 180,000.000, valjanog materijala za preko 130,000.000, za oko 30,000.000 azbesta i za oko 40,000.000 dinara autoguma. Sve je to iznosilo preko jedne milijarde dinara. Sem toga nije nam ni do danas isporučeno od sklopljenih ugovora s nekim zemljama 3.166 tona pamuka, 9.000 tona naftinih derivata, 4.150 tona valjanog materijala, 10.750 kompleta autoguma. 16.940 tona naftinih derivata iz neke druge zemlje, 2.500 tona valjanog materijala iz iste zemlje, 4.000 tona valjanog materijala iz treće zemlje, 20.000 tona valjanog materijala iz četvrte zemlje. Pošto smo, na žalost, ovakve događaje morali očekivati, mi smo naftu, pamuk, naftine derivate, valjani materijal i autogume, kako za tekuće potrebe tako i za rezerve u godini 1949, morali nabavljati vrlo skupo u drugim zemljama, a ne tamo gde smo računali da ih imamo osigurane. Posledica toga bila je da smo za naftu, derivate, pamuk, valjani materijal itd. morali dati pare koje smo planski pripremili za mehanizaciski uređaj šumarstva i drvne industrije. U tome je uzrok podbacivanja plana šumarstva i drvne industrije.

Uprkos toga plan smo ispunili sa 81%, znači sa 164% u poređenju sa ostvarenjem prošle godine. Mi smo zato i bili sposobni da sopstvenim snagama podignemo plan za 64% prema ostvarenju prošle godine. Do potpunog ispunjenja nedostaje nam 24% koje nam je trebalo da da mehanizacija, a koju bez naše krivice nismo mogli nabaviti. Svaka loša stvar, međutim, ima i svoje dobre strane i nas su teškoće sa mehanizacijom prinudile na to da je naša teška industrija preuzela u svoj plan 1949 godine, između ostalog, i izradu naše sopstvene mehanizacije za šumarstvo i drvenu industriju.

Ako analiziramo podatke o ispunjenju plana u raznim našim privrednim granama koje sam gore naveo, dobijamo u

pogledu ispunjenja plana narodnog dohotka sledeće rezultate: za 1949 godinu narodni dohodak bio je planiran za 191,9 milijardi, ispunili smo ga najmanje sa 191,4 milijardi, znači sa 99,8%.

Ako neko smatra da 0,2% na 192 milijarde znači podbacivanje, neka slobodno galami koliko god hoće o ćorsokaku u avanturizmu našeg planiranja. Mi, međutim, vrlo dobro znamo da su naš radni narod, naša zemlja, uprkos svim nepredviđenim teškoćama, i to u onim vremenskim razdobljima našeg Petogodišnjeg plana kada bi nam bila najviše potrebna iskrena pomoć, odneli ogromnu pobedu.

Sposobnost naše privrede odražava se u našem spoljno-trgovачkom bilansu. Plan stvaranja platežnih sredstava za spoljnu trgovinu izvršili smo sa 102%. Jednovremeno smo zaslugom drugova, koji su se borili za sniženje industriskih normativa i pune cene koštanja, uštedeli na uvozu sirovina 2.700 miliona dinara, s tim što je naša industrija, kao što ste videli, ispunila svoj plan. Šta sve proizilazi, drugovi narodni poslanici, iz iznetih podataka o izvršenju plana 1948 godine?

Iz tih podataka proizilazi, prvo, da se mi nismo zatrčali već da smo planirali realno i pravilno.

Iz tih podataka proizilazi, dalje, da nepredviđene teškoće nisu mogle bitno uticati na izvršenje našeg plana za 1948 godinu.

Iz tih podataka proizilazi, konačno, da teškoće koje nam se s bilo koje strane još mogu praviti neće biti u stanju da presudno utiču na koncepciju i tok našeg Petogodišnjeg plana.

Zašto je, dakle, u planu 1949 godine relativni uspon narodnog dohotka manji od relativnog uspona koji smo postigli 1948 godine? Da li to ipak ne znači da smo izvršenje avanturistički »preteranog« uspona, doduše silom izgurali 1948 godine, ali da smo se sada opametili videći da dalje tako ne ide?

Drugovi narodni poslanici, kad smo primali budžet za 1948 godinu, podvukli smo jasno i određeno da je u planu za 1948 godinu, s obzirom na potrebu iskorišćavanja još skrivenih rezervi, naših kapaciteta, tempo porasta industriske proizvodnje jači nego što to traži opšti tempo Petogodišnjeg plana kao celine.

Znači da smo za 1948 godinu smišljeno i planski predvideli vanredni porast industriske proizvodnje, jači porast nego što ga traži Petogodišnji plan za naredne godine. Zašto? Prvo, mi smo dobro znali da u zemlji koja tek izgrađuje socijalizam, a

gde radni narod verno sledi Partiju i Vladu, još uvek postoje ogromne, ranije, za vreme kapitalističkog režima, nenaslućivane rezerve u postojećim kapacitetima i da je te rezerve, uz inicijativu oslobođenog radnog naroda, uz njegovo radno zalaganje, moguće otkriti i upotrebiti u korist kako proširivanja produkcije tako i daljne kapitalne novogradnje. Takvo otkrivanje, naravno, ima svoje granice. Kad su rezerve otkrivene, kad je izvršena odgovarajuća racionalizacija i rekonstrukcija postojećih kapaciteta, kada se, dakle, one već u potpunoj meri upotrebljuju, onda je proizvodnju moguće bitno povećavati samo sa svim novim kapacitetima. Drugo, mi smo planski zaključili da te rezerve uvučemo u proizvodnju baš u 1948 godini. Zašto? Zbog toga što smo hteli da baš u 1948 godini izvršimo punu mobilizaciju svih svojih snaga, na svim sektorima naše privrede kako bismo postigli sve preduslove da što je moguće više sopstvenim snagama u narednim godinama pobedonosno ispunimo centralne i osnovne zadatke Petogodišnjeg plana. Evo, drugovi, iz ovog je razloga godina 1948 postala presudna godina za Petogodišnji plan i jedna od njegovih naježih, najnapornijih godina. Postala je presudna u tom smislu što je od izvršenja plana u ovoj godini zavisilo pitanje da li smo pokrenuli dovoljno snaga, dovoljno postojećih rezervi, skrivenih u našim kapacitetima kako bismo Petogodišnji plan — čak uz najnepovoljnije spoljnopolitičke uslove — pobedonosno izvršili. Oni naši »kritičari« koji će, možda, klevetati kako mi sada veštački i unatrag konstruišemo značaj 1948 godine, neka izvole pročitati moj govor u budžetskoj diskusiji za 1948 godinu, gde sam, po nalogu CK naše Partije, okarakterizirao upravo taj značaj 1948 godine.

Na bazi takvog strateškog rasporeda za pojedina godišnja razdoblja Petogodišnjeg plana, mi smo u 1948 godini postigli 70,5% od one godišnje produkcije naše industrije, koju predviđa puno ispunjenje Petogodišnjeg plana. U proizvodnji i raspodeli električne energije postigli smo 48,6%, u proizvodnji i preradi uglja 68,5%, u crnoj metalurgiji 69,2%, u obojenoj metalurgiji 83,7%, u industriji metala i preradi metala 74,4%, u industriji građevinskog materijala 66,8% itd. U drvenoj industriji, zbog potreba izvoza, namerno smo premašili zadatke postavljene punim Petogodišnjim planom. Ako, prema tome, to preterivanje ne uzmemo u obzir kod celokupne vrednosti, dobijamo umesto 70,5% za 1948 godinu 66,8%. Možemo, dakle, mirno da kažemo da smo na kraju druge planske godine već postigli 66,8% one godišnje industrijske proizvodnje koju predviđa puno izvršenje Petogodišnjeg plana, dok smo je 1947 godine bili

postigli tek sa 45,3%. Skok od 1947 na 1948 u industriskoj proizvodnji iznosi 21,5%, dok nam je za puno postignuće proizvodnje predviđene Petogodišnjim planom potrebno za sve tri naredne godine još samo 33,2%. Ako ovih 33,2% raspodelimo na 3 godine, dobijamo prosečno 11% za svaku godinu. Znači, da smo u 1948 godini postigli dvostruko više nego što smo dužni da postignemo u svakoj od tri naredne godine da bismo ispunili Petogodišnji plan.

Iz ovih se brojki, drugovi narodni poslanici, ponovo vidi ogromna pobjeda koju je postigao radni narod Jugoslavije u presudnoj 1948 godini u tako teškim okolnostima, a pod slavim i nepogrešivim vođstvom druga Tita. (Dugotrajan aplauz).

Prema tome, možemo kako u pogledu industriske proizvodnje tako i u pogledu kapitalne izgradnje 1948 godinu okarakterisati kao godinu u kojoj se još nismo mogli baciti punom snagom samo na nekoliko centralnih zadataka, nego smo morali obrnuto — mobilisati se na svim sektorima naše privrede kako bismo pripremili temelje i preduslove da pre svega sopstvenim snagama u narednim godinama koncentrisano sprovedemo još nerešene osnovne zadatke Petogodišnjeg plana.

Godina 1948 bila je naročito teška ne samo zato što smo morali postići jaki uspon nego u bilo kojoj drugoj godini prve Petoletke, nego ona je bila teška i zato što smo se morali jednakom snagom boriti na svim mogućim pa i najsitnijim sektorima našeg planskog fronta. Postigli smo značajne i rešavajuće rezultate. Prvo, postigli smo mogućnost da u 1949 godini podignemo industrisku proizvodnju na 95,44% one godišnje proizvodnje koju predviđa naš Petogodišnji plan, uzevši u obzir takođe drvenu industriju, koju, i s obzirom na potrebe kapitalne izgradnje i s obzirom na potrebe izvoza, moramo još uvek premašivati iznad Petogodišnjeg plana. Ne uzevši u obzir drvenu industriju ostvarićemo iduće godine 82% godišnje industriske proizvodnje predviđene našim Petogodišnjim planom. Pojedine grane u 1949 godini postići će sledeće procenete Petogodišnjim planom predviđene godišnje proizvodnje: proizvodnja i raspodela električne energije 55,5%, proizvodnja i prerada uglja 75,36%, proizvodnja i prerada nafte 63,25%, crna metalurgija 83,78%, obojena metalurgija 115,42%, nemetali 54,44%, industrija metala i prerada metala 96,35%, elektroindustrija 40,64%, hemiska industrija 65,72%, industrija građevinskog materijala 92,12%, industrija celuloze i papira 79,95%, tekstilna industrija 79,13%, industrija kože i obuće 129,8%, industrija gume 32,2%, prehranbena industrija 90,23%, industrija duvana 97,43%.

Znači, da nam za godinu 1950 i 1951 ostaje do punog ispunjenja Petogodišnjim planom predviđene proizvodnje još samo 18% ili prosečno 9% godišnje. Drugo, rezultati 1948 godine omogućavaju nam da se u pogledu kapitalne izgradnje naredne godine 1949 punom snagom i usredsređeno bacimo na objekte naše teške industrije i time jednovremeno spremimo uslove da u završnoj fazi Petogodišnjeg plana izradimo u zemlji mašinska postrojenja za našu laku industriju koja su predviđena Petogodišnjim planom. Treće, postignuća 1948 godine omogućila su nam da se u 1949 godini možemo koncentrisano baciti na neka osnovna pitanja životnog standarda i to pre svega na izgradnju radničkih i nameštaničkih stanova, na izgradnju gradskih i fabričkih ekonomija, na izgradnju socijalističkog sektora u poljoprivredi, na melioracije u poljoprivredi, proširenje setvenih površina itd.

Iz svega izloženog vidljivo je da uspon godine 1948 kao i uspon 1949 godine nisu rezultat niti prošlogodišnjeg »planskog avanturizma« niti ovogodišnjeg osveščavanja, nego da su oni planski smišljeni i predviđeni rezultati titovske strategije i taktike u našoj borbi za Petogodišnji plan, kod čega su, naravno, pomenuti nepredviđeni događaji neke naše zadatke još zaoštrili i stavili ih brže u prvi red.

Možemo da podvučemo, drugovi narodni poslanici, da dosledno koračamo ka punoj pobedi Petogodišnjeg plana. U njegovim osnovnim postavkama mi nismo pogrešili, a borbu protiv propusta, organizacionih slabosti i svih nepravilnosti još više ćemo zaoštriti u narednoj godini baš na temelju tih osnovnih postavki našeg Petogodišnjeg plana.

Drug Tito je u svom referatu reljefno ocrtao naše centralne zadatke u godini 1949. Oni se odražavaju i u predloženom budžetu pa, naravno, i u čitavom nacrtu privrednog plana za 1949 godinu. Nema više potrebe da te zadatke i ja detaljnije argumentiram, već ću se ovde ograničiti na izvesne momente operativnog sprovođenja zadataka koje je pred nas postavio drug Tito.

Važno je, pre svega, da se teškoj industriji i rudarstvu odmah dadu kadrovi. Svi mi znamo da naši resori i republike vole da odugovlače kada treba da predaju kadrove. S obzirom na oskudicu kadrova, takvo je odugovlačenje negde do meke mere i razumljivo, međutim, u slučaju teške industrije i rudarstva ono bi bilo upravo zločinačko. Ne smemo da gubimo vreme — zadaci teške industrije i rudarstva u godini 1949 ogromni su.

Bilo bi potpuno pogrešno ako bismo ih potcenjivali, ako bismo stvarali iluziju da ćemo moći docnije nadoknaditi ako sada izgubimo mesec-dva.

U pogledu stručnih kadrova za tešku industriju treba naročito istaći da su republike i resori dužni da daju najkvalitetnije kadrove. Ovde se radi o vrlo složenim operativnim i konstruktorskim poslovima. Bilo bi potpuno pogrešno ako bi republike i resori dali slabiji kadar, kao što se to obično dešava kad treba predati kadar. Time ne bismo samo otežali zadatak teškoj industriji, već bismo neposredno potkopavali sam Petogodišnji plan.

Važno je, dalje, da naša industrija odmah mobilize preko 25 hiljada novih mladih radnika. Odlučili smo da to bude omladina, pre svega zbog toga što omladina najbrže uči, a ovi novi mladi radnici imaju složene zadatke. Oni će se jednovremeno razvijati u pionire naših budućih postrojenja teške industrije. Mobilizacija tih mladih radnika predstavlja jedan od najozbiljnijih zadataka ne samo naše omladinske organizacije nego pre svega i partiske organizacije, svih društvenih organizacija, a u svakom pogledu, naročito u pogledu snabdevanja, mora da je pomogne naša narodna vlast.

U tešku industriju moraćemo preneti niz mašina koje nisu neophodne drugim industrijskim granama, koje su u tim granama mnogo puta čak sasvim neiskorišćene a mogu odlično da posluže zadacima naše teške industrije. Resori i republike treba i ovde da pokažu maksimum razumevanja za interese celine i za naše osnovne, centralne zadatke. Svim našim operativnim i planskim organima, kako u teškoj industriji tako i u drugim industrijskim granama, postavlja se zadatak da na početku 1949 godine do kraja izuče i što racionalnije srede svoje kapacitete. Mi ćemo iz naših mašinskih kapaciteta morati istisnuti maksimum rezervi kako bismo blagovremeno ispunili postavljene planske zadatke.

Za svaki od osnovnih zadataka, koje je naveo drug Tito, moraćemo izraditi najdetaljnije operative planove, koji treba da predvide najracionalniji način saradnje i koordinacije posla odgovarajućih preduzeća, ustanova i resora, bez takvih, unapred razrađenih operativnih planova mogli bismo izgubiti iz vida mnoge same po sebi, doduše, sitne zadatke, ali čije bi nepredviđanje, a onda i neispunjenje, prouzrokovalo ogromne teškoće. Naročito će biti potrebno uskladiti sa svim operativnim zadacima teške industrije, rudarstva, vojne industrije i građevinske operative naš plan transporta. Iskustvo nam ove godine pokazuje da pomanjkanje operativnog usklađenja transportnog plana

sa operativnim planovima proizvodnih i drugih privrednih grana može da izazove teške poremećaje koji su sasvim izlišni, ako bi takvo operativno usklađivanje postojalo.

Prelazim na kritiku naših slabosti i na pojedine opšte operativne zadatke.

Jedna od osnovnih slabosti u čitavoj našoj privrednoj operativi ove godine bila je u tome što se operativa još nije u dovoljnoj meri služila evidencijom. Umesto da se upotpune metodi korišćenja operativne evidencije, pojavljivao se ponovo otpor protiv evidencije. Pri tome se, takođe, navodio kao argumenat da evidencija traži mnogo birokratije, da, prema tome, povećava neproduktivne izdatke i t. sl. Praksa, međutim, pokazuje da upravo tamo gde se rukovodeći organi služe operativnom evidencijom kao metodom svoga rukovođenja, broj evidentičara opada pošto su ih rukovodioci vaspitali, digli njihovu radnu sposobnost i ograničili time njihov broj, a da, s druge strane, broj evidentičara raste i da oni teško obavljaju svoj posao tamo gde se operativni rukovodilac ne služi evidencijom, gde on ne vaspitava evidentičare kako treba što bolje, brže i jednostavnije obavljati posao, preračunavati iz jednog pokazatelja druge pokazatelje, gde se operativni rukovodilac ne brine kako bi se podiglo marksističko-lenjinističko ekonomsko obrazovanje evidentičara.

Treba biti načisto da bez evidencije i kontrole nema socijalizma. Evidencija i kontrola predstavljaju osnovni metod socijalističkog upravljanja privredom. Ne poričem, da naša postojeća evidencija ima vrlo mnogo nedostataka, da je često bez potrebe komplikovana i da se može pojednostaviti. Mi ćemo se na taj posao baciti punom snagom kada dovršimo plan 1948 godine. Međutim, tu je potrebna najuža saradnja operativnih rukovodilaca i njihovih pomoćnih organa, a za takvu saradnju potrebno je pravilno shvatanje važnosti i zadataka evidencije. Treba pre svega razbiti nepravilno shvatanje da nam nije potrebna dnevna evidencija i da se često možemo zadovoljiti dekadnim pa čak i mesečnim izveštajima. Dekadni, a pre svega mesečni izveštaji ne omogućavaju blagovremenu intervenciju, a drugo, kako se može verovati dekadnim i mesečnim izveštajima, ako se oni ne zasnivaju na dnevnoj evidenciji. Odricati se dnevne evidencije u suštini znači odricati se evidencije uopšte, a kao operativni rukovodilac biti sličan onima koji ne intervenišu napred ili neposredno u vreme akutne nužde, nego gase požar kada se on već razbuktao.

Što smo izgurali ovu tešku plansku 1948 godinu imamo da zahvalimo, pored pravilne linije naše Partije i herojskog zalaganja naših radnih ljudi, pre svega postignutom stepenu evidencije. Nikakva operativna intervencija ne bi bila mogućna bez nje, a mi svi znamo da su nam operativne evidencije potrebne kao nasušni hleb.

Prema tome, u nerednoj 1949 godini ne manje, nego više evidencije, ne manje služenja operativnom evidencijom u operativnom rukovodenju nego što više služenja operativnom evidencijom u operativnom rukovodenju!

Velika slabost naše privredne operative jeste i u tome što ona još premalo u detalje poznaje materiju s kojom ima posla. Tako naši industriski rukovodioci premalo poznaju svoje kapacitete. Oni još nisu otkrili sve rezerve, oni još nisu izvršili najracionalniji raspored uređaja. Naši trgovinski rukovodioci još premalo poznaju stvarne potrebe pojedinih mesta, srezova i republika, još uvek naginju mehaničkoj raspodeli prema nekom jednostavnom ključu. Naši poljoprivredni rukovodioci premalo poznaju mogućnosti i kapacitete pojedinih poljoprivrednih dobara, zadruga i poljoprivrednih rejona.

S tim treba okončati. U svim oblastima naše privrede naši rukovodioci moraju postati dobri poznavaoци privredne materije s kojom imaju posla, treba da izučavaju svoj posao, konkretne mogućnosti, potrebe i zadatke. Potrebno je od kancelariskog i mehaničkog rešavanja pitanja preći na konkretne analize konkretne stvarnosti, služeći se pri tome marksističko-lenjinističkom političkom ekonomijom i stručnim naučnim metodama.

Borba za štednju u svakom pogledu, u pogledu materijala i novca ostaje i dalje jedan od naših najosnovnijih zadataka. Čitava dosadašnja praksa dokazuje da je moguće još sniziti sve normative koje smo dosada postavili. Koliko je, međutim, na početku ove godine bilo kuknjave da su normativi preniski, da se sa njima ne može izaći itd.! Već smo pomenuli da smo na uvoz sirovina uštedeli 2,700.000.000 dinara borbom za sniženje normativa i pune cene koštanja. Ali, koliko god ta ušteta predstavlja velik uspeh, ona jednovremeno dokazuje da kod nas ima još velikog rasipništva koje može da se konstatuje u svim oblastima naše privrede, u industriji, građevinarstvu, saobraćaju, u rasipničkoj manipulaciji robom i namirnicama namenjenim snabdevanju itd. itd. Nemoguće je zamisliti da bismo oštru borbu za centralne planske zadatke 1949 godine uspešno izvršili ako je ne povežemo sa štednjom u svim oblastima naše privrede.

Bez konkretne borbe protiv rasipništva mogao bi nam nestati materijal za izvršenje osnovnih zadataka.

U vezi s borbom protiv rasipništva treba pojačati borbu za kontrolu dinarom. Moramo da konstatujemo da se u poslednje vreme kontrola dinarom prilično zanemaruje. Neki su otišli čak tako daleko da izmišljaju čitave »teorije« kako je materijalna evidencija sve i kako kontrola dinarom postaje suvišna ako imamo dobru materijalnu evidenciju. Takvo je mišljenje potpuno pogrešno. Ono nema ništa zajedničkog s marksističkom političkom ekonomijom. Stvarno socijalističko upravljanje našom privredom možemo obezbediti jedino ako materijalnu evidenciju i kontrolu novcem međusobno povezujemo, usklađujemo i upotpunjavamo. Potcenjivati kontrolu novcem znači padati u drugu krajnost od teorije Žujovića, koji je na državno-kapitalistički način kontrolu novcem suprotstavljao materijalnoj evidenciji i upotrebljavao je kao sredstvo za kočenje privredne inicijative i privrednog razvitka naše zemlje. Marksistička politička ekonomija gleda, u prelaznom periodu od kapitalizma ka socijalizmu i u stadiju socijalizma, u jedinstvu materijalne evidencije i kontrole novcem jedno od najjačih sredstava za pravilno socijalističko rukovođenje i brz privredni razvitak.

Povezana s pitanjem kontrole novcem je i potreba borbe za stalnim operativnim usklađivanjem plana opticaja novca s planom robnog prometa. Dešava se često da u pojedinim vremenskim periodima ne usklađujemo operativno ova dva plana, odnosno procesa, ma da smo ih u osnovnim planovima uskladili i da globalno postizemo odgovarajuće i planom predviđene rezultate. Dešava se da trgovina i finansije ne usklađuju u dovoljnoj meri svoju operativu nego rade svaki na svoju ruku. Posledica toga su povremeni poremećaji bilo u jednom bilo u drugom pravcu uprkos opštoj stabilnosti naše valute. Naravno da takve poremećaje mogu iskorišćavati samo kapitalistički i špekulantski elementi. Organi naših finansija i trgovine moraju ubuduće u tom pogledu obezbediti najtešnju međusobnu saradnju odozgo do dole i obrnuto. Jednovremeno treba povesti najenergičniju borbu protiv suvišnih obrtnih sredstava, u našoj industriji, građevinarstvu itd., protiv zadržavanja gotovine u trgovini, protiv kreditiranja gotovim novcem u svim onim oblastima privrede gde se kreditiranje može izvršiti preknjižavanjem na bankovnom računu.

Izrada nacarta plana za 1949 godinu pokazala je da mnogi naši rukovodioci još potcenjuju poljoprivredu uprkos činjenici

da je naš plan, na temelju linije druga Tita, pitanja poljoprivrede stavio među centralne zadatke 1949 godine. Kod posljednjeg rebalansiranja davani su ponovni predlozi da se po republikama snižavaju investicije poljoprivrede kao i predlozi da se snižavaju planovi poljoprivredne proizvodnje kako na opštem poljoprivrednom sektoru tako i na državnim dobrima i ekonomijama. Ovakva linija je potpuno pogrešna. Ona vrlo ozbiljno ugrožava naš životni standard i sam Petogodišnji plan. S tim treba u korenu prekinuti i uopšte više ne dozvoliti da se o tome diskutuje. Interesantni su predlozi nekih drugova koji kažu: nama ne treba toliko procentualnog učešća poljoprivrednih investicija koliko to traži Savezna planska komisija pošto možemo da naturalne pokazatelje, koje postavlja Savezna planska komisija izvršimo s manje investicija. Tim drugovima odgovaramo: tačno, što šta se može izvršiti s manje investicija uz dovoljnu štednju, naši normativi su još uvek previsoki. Pomognite da ih snizimo zajedničkim naporima. Međutim, ako iste naturalne pokazatelje u poljoprivredi možemo postići s manjim investicijama, onda postavimo našoj poljoprivredi veći plan u naturalnim pokazateljima, jer koliko god taj plan u narednoj godini povećali, on će biti još uvek malen u poređenju s potrebama našeg radnog naroda.

Drugovi narodni poslanici, kada je kao centralni zadatak za godinu 1949 bila postavljena teška industrija, tada je u isto vreme bilo postavljeno da sa republikanskim industriskim investicijama treba nešto pričekati i da proizvodni plan republikanske industrije treba oštro preorijentisati upravo na one najraznovrsnije artikle svakodnevnne potrošnje robe koji kod nas često strahovito nedostaju. Predlozi republikanskih proizvodnih planova nisu u potrebnoj meri udovoljili ovom zadatku. Ponegde su neke stvari popravljali, a traženi preokret, međutim, nisu izvršili. Kad smo u Saveznoj planskoj komisiji pretresali stvar, pokazalo se da niti laka industrija, kako savezna tako i republikanska, niti trgovina nemaju dovoljno pregleda nad raznim sitnim artiklima koji su za život neophodni. Naša se industrijska proizvodnja suviše odvojila od potreba široke potrošnje. Sada užurbano radimo na odgovarajućoj preorijentaciji republikanskih proizvodnih planova. Jednovremeno sa usredsređivanjem na osnovne zadatke naše teške industrije, rudarstva itd., moramo po svaku cenu u postojećim kapacitetima naše lake industrije izradivati više artikala široke potrošnje s mnogo boljim asortimanom. Ova će linija biti osnovno merilo za planski uspeh ili neuspeh naše republikanske industrije u narednoj godini.

Jednovremeno sa tim zadatkom treba zaoštriti borbu za kvalitet. Neki su drugovi borbu za sniženje pune cene koštanja shvatili sasvim naopako, shvatili su je tako da je pod njihovim rukovodstvom opao kvalitet proizvoda. Takvu borbu za sniženje pune cene koštanja mi nismo tražili i takvu nazovi borbu mi nećemo. Tražimo uzdizanje kvaliteta i uz poboljšanje kvaliteta manje troškove proizvodnje. Prema tome, merićemo radne rezultate kako pojedinih privrednih rukovodilaca tako i čitavih radnih kolektiva.

O nepravilnostima, propustima i slabostima u našem snabdevanju govoriću još kod pitanja životnog standarda. Ovaj deo svog referata hteo bih da zaključim s pozivom za više smisla za celinu. Treba priznati da se kod nas u poslednje vreme prilično razrastao privredni partikularizam pojedinih ustanova, resora itd. Taj partikularizam, naravno, nema neku političku pozadinu, već izvire iz nezrele i nesvesne težnje da svak u svom delokrugu postigne što više, pa makar to išlo na štetu drugog preduzeća, ustanove, resora, republike itd. Usredsrediti se na naše centralne zadatke, a ne potčiniti se svesno tim osnovnim zadacima naredne planske godine, potpuno je nemoguće. Upraviti pak našu zajedničku volju i akciju na te osnovne zadatke — znači jednovremeno sprovesti oštru borbu protiv privrednog partikularizma kako u shvatanjima tako i u praksi.

Pitanje životnog standarda kod nas treba rasmatrati sa dva gledišta: s jedne strane, kroz globalne brojke i statistička upoređenja naših planera i evidentičara, a s druge strane, i pre svega, kroz oči našeg radnog potrošača i domaćica. Unapred već mogu kazati da ćemo kod takvog rasmatranja našeg momentalnog životnog standarda otkriti izvesna, katkada vrlo velika neslaganja između jednih i drugih podataka. Takođe unapred podvlačim da ta neslaganja ne znače da su podaci koje dobijamo na jedan ili drugi način, od potrošača i domaćice ili od naše globalne evidencije — opšte uzeto netačni podaci. Naprotiv, i jedni i drugi podaci su u osnovi tačni. Otkriti odakle neslaganja između u osnovi tačnih podataka znači baš otkriti prave uzroke ponekad vrlo lošeg snabdevanja u ovoj godini i pronaći nove puteve za poboljšanje životnog standarda.

U poređenju sa 1947 godinom mi smo u 1948 godini planirali sledeće povećanje obezbeđenog snabdevanja industriskim artiklima: pamučne tkanine za 40,42%, vunene tkanine za 62,50%, tkanine od veštačke svile za 29,73%, konac za 63,62%, čarape za 64,16%, trikotažu za 93,3%, kožnu obuću za 34,37%,

gumenu obuću za 300%. Time se vrednost obezbeđenog snabdevanja industriskim artiklima povećala prosečno za 46,03 u poređenju sa 1947 godinom.

Taj plan nije predstavljao jednostavan zadatak. Ukupni plan obezbeđenog snabdevanja tekstilom i obućom je za 1948 godinu iznosio po vrednosti 8,585.326.000 dinara. Toliko je po planu 1948 godine trebalo naša proizvodnja da dâ za obezbeđeno snabdevanje do 31 decembra 1948 godine. Norma koju dozvoljavamo za cirkulaciju robe iznosi 6% na godišnji promet. Prema tome, mi smo do 1 januara dužni da isporučimo 94% od gore navedene sume. Već do decembra bilo je isporučeno 7,300.113.000, znači 85% prema planu godišnje proizvodnje i 91% prema godišnjem planu izvršenja. Prema dnevnoj evidenciji decembra meseca mi ćemo do Nove godine isporučiti 95% prema planu proizvodnje tj. 101% prema planu isporuke. Znači da smo po vrednosti plan obezbeđenog snabdevanja tekstilom i obućom na bazi normi 1948 godine, koje su u poređenju sa 1947 godinom povišene za 46,03% — u globalnom opsegu ispunili.

Tako stoji stvar posmatrana očima planskog evidentičara. Da li te oči gledaju pravilno? Planska evidencija može da pogreši koji procenat na gore ili na dole, ali u celini i globalno uzeto, ona gleda pravilno. Međutim, ona vidi samo celinu, ona ne beleži sve pojedinosti, kako je ta roba bila raspodeljena, da li je kod raspodele bilo grešaka ili nije itd.

Na ovo poslednje pitanje odgovara potrošač koji je nesumnjivo najmerodavniji, jer je potrošna roba namenjena upravo njemu. Ali šta će da nam kaže potrošač? Sve je to lepo i tačno što govori planska evidencija, reći će potrošač, ali roba nije na vreme pristizala. Tačno, roba nije na vreme stizala a to i po krivici fabrike, i po krivici stovarišta, i po krivici saobraćaja, i po krivici nepravilne distribucije od strane trgovinskih organa itd. Što će dalje da kaže potrošač? On će da kaže: vi ste u celini, doduše, ispunili plan, ali u praksi se dešavalo da mnogi od onih koji imaju pravo na obezbeđeno snabdevanje sve dosada još nisu mogli realizovati svoje tačkice za tekstil i obuću, dok su opet mnogi drugi samovoljom raznih sreskih trgovinskih organa ili industriskih ili sindikalnih rukovodilaca i upravnika službe radničkog snabdevanja dobili i preko tačkica, jer se slučajno u tim stovarištima trenutno nalazilo više robe nego što je bilo potrebno za obezbeđeno snabdevanje, pa se ta roba nije prenela tamo gde je nedostajala već je sreski poverenik za trgovinu, ili direktor preduzeća ili glavna direkcija ili katkada čak ministar dotične proizvodne grane smatrao da je njegovo sveto pravo

raspodeliti je svojim ljudima bez obzira što su ostali potrošači nezadovoljni. Šta će dalje da kaže potrošač? On će još da kaže: pored već pomenutih propusta i krupnih nepravilnosti dešavalo se vrlo često da je roba u obezbeđenom snabdevanju imala vrlo slab asortiman, a da je asortiman u slobodnoj prodaji bio bolji. Dešavalo se čak i to da je dolazila potpuno desortirana roba i zato trenutno neupotrebljiva, dešavalo se takode da je letnja roba dolazila zimi, a zimska leti.

Što sledi iz svega toga?

Iz svega toga sledi da planove poboljšanja životnog standarda globalno i u celini uzeto izvršavamo, ali da s druge strane postoji još jedan veliki, vrlo veliki niz organizacionih i raznih drugih slabosti tako da poboljšanje globalnih rezultata potrošači katkada vrlo malo ili nikako ne osećaju. Organizacione slabosti, nepravilna raspodela itd. prouzrokuju čak i to da pojedini potrošači ne osete poboljšanje nego naprotiv — snižavanje svog životnog standarda. Bilo bi potpuno pogrešno, bilo bi protiv najosnovnijih interesa našeg radnog naroda ako bismo se mi zadovoljili time da globalno isporučimo svu predviđenu robu ne učinivši istovremeno potrebne napore da to globalno poboljšanje i globalne rezultate oseti upravo svaki konkretni potrošač kome je roba namenjena. S druge strane treba, uprkos krupnih i bezbrojnih slabosti i propusta, istaći naša globalna postignuća pošto baš ona jemče privrednu snagu zemlje i mogućnost da konkretne greške i slabosti u dovoljno brzom tempu odstranimo samo ako se budemo za to dovoljno založili.

Plan racioniranog snabdevanja hlebom predviđao je za 1948 godinu 1.000 gr za R-1a janski, dok je R-1a 1947 godine dobijao samo 800 gr, 750 za R-1b koji je 1947 godine dobijao samo 700 gr, 1000 gr za R-1 šumski, 700 gr za R-1 dok je R-1 1947 godnie dobijao 650 gr, 500 gr za R-2a koji je 1947 godine dobijao 450 gr, 500 gr za R-2 koji je dobijao 450 gr 1947 godine, 400 gr za R-3 koji je 1947 godine dobijao samo 350 gr, 300 gr za malu decu koja su prošle godine dobijala samo 250 gr, 350 gr za veću decu koja su ranije dobijala 250 gr, 300 gr za G koji je ranije dobijao 250 gr.

Ovo poboljšanje, kome treba još dodati da se u gradovima i industriskim centrima daje hleb sa 80% pšenice, dok su prošle godine morali jesti uglavnom kukuruz, bilo je u ovoj godini u osnovi zadovoljavajuće ostvareno ma da su se i u tome pojavljivale nepravilnosti, a katkada i nepotrebni zastoji.

Šećera je 1947 godine dobijao R-1 janski 1500 gr, a ove

godine dobija 1750 gr mesečno, R-1a dobija ove godine 1500 gr, R-1b dobijao je 1947 godnie 1200 gr, dok ove godine dobija 1400 gr, R-šumski 1947 godine dobijao je 1000 gr šećera mesečno, dok 1948 godine dobija 1500 gr, R-1 je ostao na 1000 gr, R-2a je ostao na 1100 gr, R-2 za 1947 godinu dobijao je 800 gr, a za 1948 godinu 900 gr, R-3 dobijao je 1947 godine 700 gr, a ove godine 800 gr, D-1 ostao je na 750 gr, D-2 koji je 1947 godine dobijao 550 gr ove godine dobija 750 gr, D-3 koji je 1947 godine dobijao 550, dobija ove godine 800 gr, G koji je dobijao ranije 250 gr, ove godine dobija 600 gr. Plan snabdevanja šećerom bio je u celini ostvaren.

U pogledu obezbeđenog snabdevanja imali smo najveće teškoće sa mesom i masnoćama. Uzrok teškoća sa masnoćama jeste u tome što je ovogodišnji prinos suncokreta podbacio, a državno svinjogojstvo, koje se razvija na temelju jesenas sprovedenog obaveznog otkupa svinja od kulaka, daće u masnoćama ozbiljne rezultate tek u toku 1949 godine. Uprkos toga nama je, u celini uzeto, uspelo da plan obezbeđenog snabdevanja masnoćama izvršimo sa 92%. Pošto smo i prošle godine podbacili plan obezbeđenog snabdevanja masnoćama za 8%, moguće je norme iz 1947 godine uporediti sa normama iz 1948 godine da bismo videli koliko smo kod masnoća, u celini uzev, išli na bolje odnosno na gore. R-1 jamski ostao je kod norme od 1500 gr mesečno, R-1a isto tako, R-1b popeo se od 1200 gr na 1400 gr 1948 godine, R-šumski od 1200 gr 1947 godine na 1500 gr 1948 godine, R-1 od 750 gr na 1200 gr 1948 godine, R-2a od 1000 gr na 1100 gr 1948 godine, R-2 popeo se od 650 gr 1947 godine na 1100 gr 1948 godine, R-3 od 550 gr na 1000 gr 1948 godine, D-1 od 350 na 400 gr 1948 godine, D-2 od 350 na 600 gr 1948 godine, D-3 od 350 na 800 gr 1948 godnie, G od 350 gr 1947 godine na 600 gr 1948 godine.

Prosečno uzeto, potrošač je u ovoj godini po liniji obezbeđenog snabdevanja dobio 65% više masnoća nego 1947 godine.

Međutim, u praksi i na terenu kod raspodele pojavljivale su se zajedno sa zastojima i druge krupne nepravilnosti, s obzirom na veću oskudicu još gore od onih koje sam pomenuo kod obezbeđenog snabdevanja tekstilom i obućom, Dešavalo se, na primer, da je neko ko je zaklao dve svinje dobio kartu, a da mnogo puta nisu dobili kartu stari penzioneri koji nisu imali nikakve mogućnosti da van obezbeđenog snabdevanja nabave masnoće. Dalje, dok se količina obezbeđenog snabdevanja popela, dotle je, obzirom na to što smo kulaku oduzeli preko 300.000 svinja, pala ponuda i popela se cena masti na

slobodnom tržištu. Ovo je privremena negativna posledica obaveznog otkupa za državno svinjogojstvo. Međutim, u toku 1949 godine mi ćemo od toga imati ogromne koristi i već 40% obezbeđenog snabdevanja masnoćama dobiti iz državnog socijalističkog sektora. Ovo će značiti poboljšanje kako u pogledu blagovremenog snabdevanja, tako i u pogledu kvaliteta masnoće, jer je prirodna, svinjska mast za našeg potrošača nešto sasvim drugo nego ulje iz industriskog bilja. Perspektiva u pogledu masnoće za 1949 godinu je sledeća: u prvoj polovini neće se smanjiti sadašnje teškoće. Mi ćemo, zbog skoro 20%-tnog podbacivanja u prinosu suncokreta, morati vrlo racionalno da gospodarimo uljem kojeg proizvode naše tvornice. Međutim, u drugoj polovini 1949 godine u pogledu masnoća moći ćemo s obzirom na razvitak državnog svinjogojstva, kome su već udareni temelji, sprovesti korenitiji prelom.

Mesa smo ove godine otkupili 135% više nego prošle godine. Međutim, sam plan otkupa, pravljen prema stvarnim ovogodišnjim potrebama ispunjen je do decembra meseca samo sa 82%. Stvarno snabdevanje mesom po liniji obezbedene ishrane poboljšalo se, prema tome, u poređenju s prošlom godinom, a s druge strane, stvarne potrebe još ni iz daleka nisu zadovoljene. Perspektiva za iduću godinu je u pogledu mesa slična kao kod masnoća. Prvih meseci još ćemo imati poteškoća ma da će već tada nastupiti poboljšanje u poređenju s prosekom ove godine. U drugoj polovini 1949 godine, moći ćemo, zahvaljujući razviku državnog stočarstva, farmi i ekonomija, zadovoljiti u mesu osnovne potrebe naših potrošača.

Ako rasmotrimo kako se kretala potrošnja našeg stanovništva u predratnoj Jugoslaviji i u periodu izgradnje socijalizma, dobijamo sledeće brojke:

Godine 1939 nepoljoprivredno stanovništvo potrošilo je 581.000 tona hleba, 1947 godine potrošilo ga je 704.700 tona, a 1948 godine već 789.480 tona. Ako za 1939 godinu uzmemo indeks 100, dobijamo, dakle, za 1947 godinu 121,29, a za 1948 godinu 135,88. Međutim, ako bismo rasmatrali samo brojke koje smo naveli, ne bismo dobili pravu sliku. 1939 godine je, naime, nepoljoprivredno stanovništvo brojilo samo 3.700.000, 1947 godine već 4.200.000, a 1948 godine 4.400.000. Proces industrijalizacije i socijalističke izgradnje naše zemlje korenito i brzo menja strukturu stanovništva. U tome i jeste jedan od uzroka naših trenutnih objektivnih teškoća. Drugi je uzrok u tome, kao što smo već više puta istakli, što se oslobođeni radni narod ne može više zadovoljiti s jadnim stanjem za vreme predratne kapi-

talističke i imperijalističke eksploatacije polukolonijalne stare Jugoslavije.

Međutim, mi objektivne teškoće, koje proizilaze iz brzog porasta broja nepoljoprivrednog stanovništva i iz bržeg porasta potreba od porasta proizvodnje, u osnovi ipak savladavamo. Uzevši u obzir porast gradskog stanovništva, indeks prosečne potrošnje hleba po nepoljoprivrednom stanovniku, kretao se ovako: 1939 godine 100, 1947 godine 99,73. Ovde se vidi posledica objektivnih poteškoća. Indeks ukupne potrošnje bio je 1947 godine 121,29, a obzirom na porast od 3,700.000 na 4,200.000 nepoljoprivrednog stanovništva, indeks prosečne potrošnje po jednom stanovniku iznosio je uprkos tome jedva 99,73. U 1948 godini mi smo već postigli prelom. Ma da je nepoljoprivredno stanovništvo poraslo za novih 200.000, postigli smo indeks 106,65. Konkretno došlo je na jednog nepoljoprivrednog stanovnika 1938 godine 168,24 kg, 1947 godine 167,78 kg, 1948 godine 179,42 kg hleba.

Za dalju ilustraciju navodim još odgovarajuće brojke u sirovom mesu i masnoćama. Sirovog mesa je 1939 godine nepoljoprivredno stanovništvo potrošilo 86.000 tona, 1947 godine 65.000, 1948 godine 90.000. Prema tome indeksi ukupne potrošnje kretali su se ovako: 1939 godine 100, 1947 godine 75,58, 1948 godine 104,65. Međutim, obzirom na porast nepoljoprivrednog stanovništva mi smo po glavi stanovnika još uvek ispod predratnog nivoa. Prosečna potrošnja po glavi nepoljoprivrednog stanovnika kreće se ovako: 1939 godine 100, 1947 godine 66,61, 1948 godine 87,99. Masnoća je nepoljoprivredno stanovništvo 1939 godine potrošilo 51.556 tona, 1947 godine 38.000 tona, 1948 godine 57.500 tona. Indeksi ukupne potrošnje razvijali su se, prema tome, ovako: 1939 godine 100, 1947 godine 73,72, 1948 godine 111,55. Po glavi nepoljoprivrednog stanovnika bilo je 1939 godine 100, 1947 godine 64,97, a 1948 godine 93,83. Krompira je nepoljoprivredno stanovništvo potrošilo 1939 godine 186.345 tona, 1947 godine 180.000 tona, a 1948 godine 266.000 tona. Indeks ukupne potrošnje razvijao se prema tome ovako: 1939 godine 100, 1947 godine 96,60, 1948 godine 142,70. Po glavi nepoljoprivrednog stanovnika indeksi su se razvijali na sledeći način: 1939 godine 100, 1947 godine 85,11, 1948 godine 120,4.

Prelazim na šećer, duvan, tekstil i kožnu obuću. Ovde se podaci ne odnose na nepoljoprivredno stanovništvo već na ukupnu i prosečnu potrošnju celokupnog jugoslovenskog stanovništva.

U godini 1939 jugoslovensko stanovništvo potrošilo je 79.450 tona šećera, u 1947 godini 87.836 tona šećera, u 1948 godini 112.000 tona šećera. Indeksi su se, prema tome, razvijali ovako: godine 1939-100, 1947 godine 110,7, 1948 godine 141,15. Duvana je 1939 godine potrošeno 10.798 tona, 1947 godine 12.606 tona, 1948 godine 15.700 tona. Indeksi su se, prema tome, razvijali na sledeći način: 1939 godine 100, 1947 godine 116,74, 1948 godine 145,4. Tekstila (pamuka i vune) jugoslovensko stanovništvo potrošilo je 1939 godine 150,080.000 metara, 1947 godine 117,230.000 metara, 1948 godine 167,183.000 metara. Indeksi su se, prema tome, razvijali ovako: 1939 godine 100, 1947 godine 78,11, 1948 godine 111,40. Kožne obuće jugoslovensko stanovništvo 1939 godine potrošilo je 7,235.000 pari, 1947 godine 4,479.000 pari, 1948 godine 6,866.000 pari, dakle, za oko 2,400.000 pari više nego 1947 godine, ali još uvek manje nego 1939 godine. Pitanje obuće nam je, prema tome, jedno od najaktuelnijih pitanja snabdevanja. Još smo nekoliko procenata ispod predratnog nivoa, a i predratni nivo bio je veoma slab. Perspektiva poboljšanja je sledeća: u idućoj godini biće završena fabrika polivinilhlorida, koja će nam pružiti godišnje još 5 miliona pari donova iz plastične mase. Plan proizvodnje industrije kože i obuće penje se (ne uzevši u obzir fabriku plastičnih masa) u narednoj godini na 109% prema 1948 godini. Sem toga plan predviđa dosta veliku količinu đonskog i kožnog materijala koji će se dati širokoj potrošnji za popravku cipela. U industriji kože i obuće treba zaoštriti borbu za kvalitet. Kvalitet je, naime, znatno opao što pored ostalog prouzrokuje brže trošenje cipela i još više povećava nestašicu.

Plan prometa robe u trgovini po vezanim cenama i slobodnoj prodaji izvršili smo sa 97%. Ostatak će biti izvršen u prvoj polovini januara meseca. Kod radnih seljaka nalazi se bonova za jednu milijardu i 500 miliona koji nisu realizovani zbog slabog asortimana odnosno pomanjkanja potrebnih artikala. Preduzete su mere da se ovi bonovi realizuju u toku januara i februara.

Potrebno je da na ovom mestu pomenem šta je trgovina po vezanim cenama u upoređenju s predratnim stanjem donela našem radnom seljaku. Godine 1939 za 100 kilograma pšenice moglo se kupiti 219 kg cementa, a 1948 godine 279,32 kilograma, znači za 27,5% više. Za 100 kg pšenice moglo se kupiti 1939 godine 144,76 kg superfosfata, a 1948 godine 211,28 kg, znači 46% više. Prozorskog stakla 1939 godine moglo se

kupiti 4,6 metara, a sada 5,9, znači za 28,3% više. Petroleja za osvetljenje 1939 godine moglo se kupiti za 100 kg pšenice 21,71 litar, a sada 75 litara, znači za 245,5% više. Za 100 kilograma kukuruza moglo se 1939 godine kupiti 121 kutija šibica, a sada 283 kutije, znači za 133,9% više. Godine 1939 za 100 kilograma kukuruza mogle su se kupiti 3 kose, a sada se može kupiti 5, znači, za 66,7% više, itd., itd. Slične brojke mogao bih navesti za najrazličnije artikle.

U vezi s tim treba kritički podvući da spomenutih artikala u vrlo velikom broju sela i zadruga često potpuno nedostaje; ma da u celini raspoložemo dosta velikim količinama. Tome su uzrok već kritikovane slabosti distribucije i dirigiranja robe.

U čemu se sastoji osnovna slabost naše trgovine po vezanim cenama? Osnovna slabost naše trgovine po vezanim cenama sastoji se u tome što naše dirigiranje robom ne vodi dovoljno računa o specifičnim potrebama pojedinih mesta i srezova, dalje što naša trgovina nema dovoljno evidencije gde i koja se roba naročito traži ili ne traži pa, prema tome, u nekim zadrugama leži, dok je u drugim mestima i srezovima uopšte nema. Dalja slabost naše trgovine po vezanim cenama je u tome, što industrija asortiman svoje proizvodnje za vezanu trgovinu određuje suviše mehanički i skoro bez ikakve saradnje s trgovinom i potrošnjom. Ove slabosti moraćemo u toku naredne godine energično otkloniti.

Prebacuje nam se od strane naših »kritičara«, da je trgovina po vezanim cenama kriva što imućni seljaci dobijaju po vezanim cenama još uvek više robe od siromašnih i srednjih seljaka. Ovo je optuživanje glupo, kao što su glupa i sva ostala optuživanja. Ukoliko kulak još uvek dolazi do više robe nego srednji i siromašni seljak, tome nije uzrok u vezanoj trgovini već u tome što su njegova imovina, njegov prinos pa, prema tome, i njegovi tržišni viškovi veći. Trgovina po vezanim cenama može samo da smanjuje njegovu zaradu u poređenju s tržišnim prihodima srednjeg i siromašnog seljaka. Kulak, naime, ima mnogo više uslova za špekulaciju nego sitni i srednji seljak. Zato se kulak nerado i odlučuje za trgovinu po vezanim cenama uprkos toga što ima 40% tržišnih viškova. Kulak u trgovini po vezanim cenama, ukoliko se ne radi o obaveznom otkupu koji se plaća po vezanim cenama, učestvuje samo sa 15—20%. Sem toga naši »kritičari« namerno zaboravljaju da smo mi kulacima dozvolili da mogu po vezanim cenama realizovati samo manji deo obaveznog otkupa, dok

siromašni i srednji seljaci mogu po vezanim cenama realizovati sav obavezni otkup. U narednoj godini mi ćemo još više trgovinu po vezanim cenama orijentisati u korist sitnog i srednjeg seljaka. Međutim, bilo bi potpuno avanturistički i na štetu ishrane našeg gradskog i industriskog stanovništva, ako bismo imućnijim seljacima uzeli svaku perspektivu poljoprivredne proizvodnje bez momentalnih uslova da njihovu proizvodnju zamenimo nečim drugim.

Drugovi narodni poslanici, iz podataka koje sam naveo vidljivo je da smo u globalnim iznosima postigli znatan napredak. U narednoj godini daćemo u robni promet nove količine robe, veće od ovogodišnjih. Sada se takođe rasmatra pitanje povećanja obezbeđenog snabdevanja u industriskoj robi za daljih 30—40%.

Međutim, globalna postignuća naše zemlje, koja su sama po sebi još uvek premalena da bi zadovoljila rastuće potrebe, strahovito kvari niz naših organizacionih propusta i slabosti, protiv kojih je već nekoliko puta oštro istupio upravo drug Tito. Mi ćemo u narednoj godini mobilisati kako naš upravni aparat, tako i partiski aparat i masovne organizacije, da te slabosti uklonimo s dnevnog reda.

Pre nego što pređem na izlaganje pojedinih konkretnih mera, hteo bih da se osvrnem na jedno pogrešno mišljenje. Često se misli da je za naše teškoće u snabdevanju kriv preterani izvoz životnih namirnica. Međutim, poređenje sa predratnim izvozom pokazuje upravo obrnuto. U periodu 1935—1939 godine izvezilo se godišnje prosečno 193.457 tona pšenice, godine 1947 izvezli smo 28.994 tone, 1948 godine 70.551 tonu, dakle skoro tri puta manje nego pre rata. Svežeg svinjskog mesa izvezlo se od 1935—1939 godine prosečno 48.305 tona, godine 1947 izvezli smo 1.423 tone, 1948 godine 1.297 tona. Svinjske masti izvezilo se pre rata prosečno 7.045 tona godišnje, 1947 godine Ministarstvo spoljne trgovine nije izvezlo ništa, 1948 godine 34 tone. Ovaca se pre rata izvezilo godišnje prosečno 101.637 komada, 1947 godine ništa, a 1948 godine 505 komada. Jagnjadi se pre rata izvezlo 377.096 komada prosečno godišnje, 1947 godine ništa, a 1948 godine 150 komada. Mesa, sveže živine i živine pre rata izvezilo se godišnje prosečno 15.411 tona, 1947 godine 255 tona, 1948 godine 150 tona. Jedino smo više izvezli govedeg i telećeg mesa. U periodu od 1935 do 1939 godine Jugoslavija je prosečno godišnje izvezla 1.312 tona, 1947 godine izvezli smo 81 tonu, 1948 godine 5.066 tona govedeg i telećeg mesa. U narednoj godini životne namirnice uglavnom nećemo izvoziti. Po-

litika naše Vlade i Partije je, dakle, potpuno suprotna politici koju je vodila stara Jugoslavija. Stara Jugoslavija izvozila je vrlo mnogo životnih namirnica na račun gladi u pasivnim krajevima i na račun našeg radnog naroda uopšte. Mi smo taj izvoz snizili i smatramo ogromnim uspehom naše zemlje što nam je to uspelo, uprkos naših velikih investicija i nabavki u inostranstvu.

Izvesni »kritičari« prebacuju nam farisejstvo. Međutim, fariseji su baš oni. S jedne strane, zabrinuti su tobože za naš životni standard, a s druge traže da ostanemo industrijski nerazvijena i agrarno zaostala zemlja, što bi drugim rečima značilo da izvozimo, kao što je izvozila industrijski nerazvijena i agrarno zaostala predratna Jugoslavija — životne namirnice na štetu našeg radnog naroda.

Koje su osnovne mere potrebne za otstranjenje slabosti i poteškoća u snabdevanju? Prvo, učvrstiti, razviti, i proširiti naše gradske, fabričke i radničke ekonomije, obezbediti dovoljno investicija na tim ekonomijama. Ministarstva komunalnih poslova, proizvodna ministarstva i gradski narodni odbori moraju se odmah najozbiljnije latiti ovog posla. Treba pristupiti doslednom praćenju operativnog ispunjavanja zadataka u pogledu izgradnje i eksploatacije ekonomije. Mi smo sposobni da naredne godine obezbedimo razvitkom ekonomija veliki deo ishrane industrijskog i gradskog stanovništva. Time ćemo jednovremeno uspeti da snizimo špekulantske cene na slobodnoj pijaci.

Drugo, snabdevanje radnika treba dosledno organizovati preko službi radničkog snabdevanja. Ne sme se više dešavati da sreska i mesna trgovinska povereništva brigu za najteže i najvažnije radnike izjednačavaju sa ostalim svojim brigama i da često čak i ne obezbede radnike, a osiguraju prvenstveno razne neproduktivne, neradne i špekulantske elemente.

Treće, odmah treba otpočeti s proširivanjem otkupne mreže, očistiti otkupnu mrežu od špekulanata, zaposliti u njoj dobre radničke i frontovske elemente.

Četvrto, potrebno je obezbediti u dovoljnim količinama našu lokalnu industriju onim sirovinama koje ne može dobiti iz lokalnih izvora, pokrenuti veću borbu lokalne industrije za sirovine iz lokalnih izvora. Lokalnu privredu treba direktno vezati s trgovačkim preduzećima. Obezbedeno snabdevanje osigurati iz republikanske i savezne industrijske proizvodnje, a u lokalnoj privredi razvijati najširu inicijativu za dopunsku proizvodnju i dopunsko snabdevanje pre svega s najraznovrsnijim sitnijim, ali za život neophodnim artiklima.

Dozvolite mi, drugovi narodni poslanici, da na kraju do-
taknem još dva vanredno važna pitanja.

Prvo je pitanje borbe za novo uključuje radne snage i
protiv njene fluktuacije. Mislim da su naša ministarstva rada
razradila dosta dobar organizacioni sistem i uspostavila osnovni
aparatus. Ona su u trećem i četvrtom kvartalu ove godine poka-
zala takođe krupnije uspehe u mobilizaciji nove radne snage.
Medutim, postoji još niz slabosti. Prva je slabost nedisciplino-
vanost naših preduzeća, kao i celih resora, u odnosu na mere
ministarstva rada. U pogledu radne snage Ministarstvu rada i
njegovim organima treba dati isto mesto kao što ga u pogledu
finansija i novca ima Ministarstvo finansija. Bez discipline, bez
saradnje i pomoći ministarstvima rada, proizvodna ministarstva
bi sama sebi štetila. Druga smetnja za dalju mobilizaciju radne
snage i za smanjenje fluktuacije jeste nedovoljna briga predu-
zeća i resora za smeštaj radnika. Preduzeća i resori odnose se
u tom pogledu tako kao da im je neko van njihovog delokruga
dužan da obezbedi smeštaj radnika i kukaju da smeštaj nemaju
pa da im zbog toga beže novomobilisani radnici. Medutim, ne-
moguće je ova pitanja rešiti bez uporne borbe pre svega sa-
mih preduzeća, proizvodnih ustanova i resora.

Drugo pitanje o kome želim da govorim na kraju jeste
pitanje daljeg napretka našeg zemljoradničkog zadrugarstva.
Linija naše Partije i Vlade u pogledu zemljoradničkog zadr-
ugarstva pokazala se potpuno pravilnom. U trećem i četvrtom
kvartalu ove godine imamo sve veći porast zadružnih ekono-
mija koje predstavljaju zadružnu imovinu zemljoradničkih za-
druga, porast kako po broju tako i po površini. Sem toga raste
i broj radnih zadruga. Medutim, ovi su procesi u izvesnoj meri
prepušteni sami sebi. Borba naših privrednih organa za pomoć
zadrugama u stoci, investicijama, mašinama još uvek je apso-
lutno nedovoljna. Osnivaju se zadružne ekonomije, osnivaju
se radne zadruge i zatim prepuštaju samim sebi. Danas, medu-
tim, postavljamo temelje našeg socijalističkog zemljoradničkog
zadrugarstva i baš sada u prvim počecima ne smemo ga prepu-
štati samom sebi, baš sada mu treba pružiti najviše pomoći. Ovo
pitanje spada među naše osnovne probleme i treba ga tako
shvatiti. Od njega zavisi i dalja borba protiv kapitalističkih osta-
taka i u velikoj meri životni standard našeg radnog naroda po
gradovima, pa prema tome i sam Petogodišnji plan.

Drugovi narodni poslanici, budžet predložen za 1949 go-
dinu predstavlja finansiski izraz našeg privrednog plana koji se
temelji na liniji postavljenoj i danas ovde obrazloženoj od

strane druga Tita. Svesni moralnih i materijalnih snaga naših naroda i naše zemlje, svesni toga što smo dosada borbom uspeli da postignemo, svesni takode svojih propusta i slabosti, a znajući kako se treba boriti protiv njih, mi ćemo privredni i finansijski plan naredne godine pod rukovodstvom naše Partije i druga Tita pobedonosno izvršiti. (Dugotrajan aplauz).

Претседавајући: Има реч министар тешке индустрије друг Франц Лескошек.

Franc Leskošek (Izborni srez Celje, NR Slovenija): Drugovi narodni poslanici, pred nama je bilo već govoreno u više referata o značaju i ulozi teške industrije u našoj socijalističkoj privredi i za izvršenje našeg Petogodišnjeg plana. Ja ću se osvrnuti samo na neke činjenice kako je radila teška industrija pre rata, kako od oslobođenja do danas i kako treba da se razvija u budućnosti.

Opša politika stare Jugoslavije bila je da se što više izvozi železne rude a da se ne razvija crna metalurgija, iako u Jugoslaviji ima ogromno rudno bogatstvo. Kada uzmemo predratnu, 1939 godinu kao 100% imamo sledeće upoređenje u gvožđu, čeliku i valjanoj robi:

Sirovo gvožđe:

1939 godina	100%
1945 godina	11%
1946 godina	82%
1947 godina	161,4%
1948 godina	170%
1949 godina	213%

tj. u godini 1949 biće produkcija, zahvaljujući visokim pećima u Sisku 225.000 tona — 213,7%.

Ukupni sirovi čelik:

1939 godine	100%
1945 godine	28,5%
1946 godine	86%
1947 godine	132,2%
1948 godine	156%
1949 godine	194%

Valjana vučena — robna proizvodnja

1939 godine	100%
1945 godine	23,4%
1946 godine	91,1%
1947 godine	121%
1948 godine	129,5%
1949 godine	141%

Šta se vidi iz tih cifara? Vidi se da ćemo druge godine potrošiti mnogo više sirovog gvožđa i sirovog čelika za izgradnju mašina nego za široku potrošnju. Za izgradnju mašina i opreme trošilo se u 1939 godini 17.000 tona sirovog gvožđa. Ako potrošnju u 1939 godini uzmemo kao 100% onda ćemo u 1949 godini potrošiti 147.000 tona, što čini oko 865%. Na široku potrošnju porast iznosi od 100% na 141%.

Šta smo uradili za prve dve godine Petogodišnjeg plana?

1) U odnosu na 1939 godinu preduzeća Ministarstva teške industrije povećala su proizvodnju 1947 godine na 152%, a u 1948 godini na 228%.

2) Ministarstvo teške industrije nije postojalo kao poseban resor u toku prve godine Petogodišnjeg plana. Zato se svi ovi podaci odnose na preduzeća koja su danas u okviru Ministarstva teške industrije.

3) U 1947 godini preduzeća Ministarstva teške industrije su imala šaroliki program koji se produžio 1948 godine. Potrebe zemlje nametale su da proizvodimo i artikle koji ne spadaju u proizvodnju preduzeća saveznog značaja.

4) Već u periodu obnove, naročito 1946 godine, preduzeća teške industrije počela su izrađivati proizvode, koji se nisu ranije proizvodili u Jugoslaviji i to:

Glavna direkcija savezne elektroindustrije

1) Motori za dizalice sa duplim šipovima (tip u-d zatvorene izrade) 7 tipova od 2,7 do 11 KW 4 i 6 polova;

2) kontrolori za motore;

3) valjčaste sklopke zvezda — trokut 25 A;

4) transformatori sa uljnim hlađenjem od 400 do 1.000 KVA.

Glavna direkcija savezne industrije motora

1) Garniture za varenje 6 vrsta gorionika, plamenjak, i reducir ventili;

2) let-lampe sa rezervoarom.

U toku 1947 godine produžila se borba za osvajanjem novih proizvoda, tako da smo imali osvojene sledeće proizvode:

Generalna direkcija crne metalurgije

- 1) brzorezni alatni čelik legiran s volframom;
- 2) feromangan afine sa manje od 2% ugljenika.

Glavna direkcija savezne elektroindustrije

- 1) zatvoreni motori za tekstilnu industriju, 3 tipa (seriska fabrikacija);
- 2) motori sa dve brzine, sa preklopkom broja polova (seriska fabrikacija);
- 3) merni strujni transformatori za visoki i niski napon (seriska fabrikacija);
- 4) jednofazna brojila 5 A, 220 V (seriska fabrikacija).
- 5) indukcionj kalemovi za automobile, 2 tipa (seriska fabrikacija);
- 6) induktorski telefonski aparati 1 tipa (seriska fabrikacija).

U 1947 godini

Generalna direkcija savezne metalne industrije

- 1) poljoprivredni strojevi, zaprežne grabulje, vršalice (seriska fabrikacija);
- 2) prese za seno motorne i ručne (seriska fabrikacija);
- 3) kontrolne naprave, 2 tipa (seriska fabrikacija).

Glavna direkcija savezne industrije motora

- 1) kamion 3 tone, 70 KS, benzinski pogon, jednog tipa (seriska fabrikacija);
- 2) otkopni čekić pneumatski 8 kgr (seriska fabrikacija);
- 3) pneumatska bušilica sa 25 mm $\varnothing$ (seriska fabrikacija);
- 4) avionske svećice (seriska fabrikacija);
- 5) morze-aparati (seriska fabrikacija);
- 6) manometri 25 Atm (seriska fabrikacija);
- 7) ventili za kiseoničke boce do 250 Atm (seriska fabrikacija).

U 1948 godini Ministarstvo teške industrije je oformljeno. Proširenjem baze osvajanja novih proizvoda, preduzeća teške industrije danas proizvode od novih artikala:

Generalna direkcija crne metalurgije

- 1) specijalno sivo gvožđe za kokilno livenje;
- 2) valjci za hladno i toplo valjanje kovina, tvrdi i polutvrdi;
- 3) žica za užad čvrstoće do 140 kgr/mm²;
- 4) amorfne elektrode i elektrodne mase;
- 5) čelik koji ne rđa.

Glavna direkcija savezne elektroindustrije

- 1) hidrogeneratori sa vertikalnom osovinom, jednog tipa;
- 2) elektromotori normalni učinak do 800 KW i motori zaštićeni od eksplozivnih gasova, 5 tipa (seriska fabrikacija);
- 3) agregati za zavarivanje, jednog tipa (seriska fabrikacija);
- 4) transformatori sa uljnim hladenjem, dva tipa (seriska fabrikacija);
- 5) električni instrumenti, dva tipa — voltmetri i ampermetri (seriska fabrikacija);
- 6) tonfilmske kino-aparature, normalna širina 35 mm (seriska fabrikacija);
- 7) autoelektrika (dinamo mašine), jednog tipa (seriska fabrikacija);
- 8) automatski telefonski aparati, jednog tipa (seriska fabrikacija);
- 9) električne ručne bušilice, jednog tipa (seriska fabrikacija);

U elektromašinama smo u 1948 godini za više od 10 puta povećali proizvodnju u odnosu na 1939 godinu.

Generalna direkcija savezne metalne industrije

- 1) valjaoničke naprave (individualna proizvodnja);
- 2) naprave za cementnu industriju (individualna proizvodnja);
- 3) naprave za hemisku i prehranbenu industriju (individualna proizvodnja);
- 4) mlinovi za minerale (seriska proizvodnja);
- 5) strojevi za kalupljenje (seriska proizvodnja);
- 6) kotonjerka za preradu kudelje (seriska proizvodnja);
- 7) valjak za ceste (seriska proizvodnja);
- 8) vodene turbine (seriska proizvodnja);
- 9) propelerske pumpe (seriska proizvodnja);
- 10) teške makaze za sečenje starog gvožđa (individualna proizvodnja);

11) dvostruki cirkular teški, ekscenterprese.

12) razni uredaji za crnu i obojenu metalurgiju. Razne industrijske peći kao: visoke peći, kupolne peći, peći za kalenje, sirovinski mlinovi, stabilni gasgeneratori, parni bageri, ekskavatori, parni valjci i hidro-mehanička oprema za hidro-centrale, moderni veliki strugovi, frikционе prese, vazdušni čekići do 150 kg, revolver strugovi, gateri (koji su se pokazali kao gajbolji među postojećim u zemlji), poštanski vagoni za normalni kolosek, vagoni za transport žive ribe, specijalni vagoneti od 3,5 m², mehanički roštilji do 30 m², sekcionalni kotlovi od 300 do 500 m², vršalice, rotacioni kopač sa jednim motorom kapacitet 100 m³/sat.

Glavna direkcija savezne industrije motora

1) benzinski motor dvocilindrični, jednog tipa (seriska fabrikacija);

2) rezervni delovi automobilski;

3) siluminski odlivci;

4) pervibratori za beton;

5) autoaparati.

Uprkos velikih uspeha koje je postigla teška industrija u izvršenju plana, imali smo velike teškoće u nabavkama iz inostranstva, iz zemalja gde bi to najmanje očekivali. Gro našeg osnovnog materijala metalne industrije bio je naručen u demokratskim zemljama. Ako uporedimo naručeni materijal sa realizovanim isporukama dolazimo do sledeće konstatacije:

u 1948 godini naručeno 22.000 tona,

u 1948 godini realizovano 7.000 tona a to je 30%.

Zahvaljujući radnicima u crnoj metalurgiji koji su prebacili plan za 4% bilo je moguće da naša metalna industrija izvrši plan sa 80%. Kao konkretan slučaj navodim da smo preko »Tehnoprometa« dali narudžbinu poljskoj firmi »Polimeks«, a na osnovu njene ponude i izjave da će nam isporuku kolskih slogova izvršiti u odgovarajućem roku, pošto su oni bili mnogo povoljniji od rokova koje je davala ČSR. Međutim, u momentu formalnog sklapanja ugovora »Polimeks« je izvestio da isporuku ne može izvršiti u obećano vreme, već je rok isporuke produžio za skoro godinu dana. Na taj način, usled neizvršenja obaveza firme »Polimeks« izmakla nam je mogućnost da blagovremeno izvršimo narudžbinu u ČSR. Ovim smo bili dovedeni u nemogućnost da proizvodimo nove teretne vagone. Da bi se

udovoljile potrebe saobraćaja u prevoznim sredstvima, pristupili smo obnovi potpuno dotrajalih ili ratom teško oštećenih kola, istih ili sličnih tipova umesto predviđenih novih vagona.

Kod decentralizovanog uvoza potrebnog nam materijala, koji smo nameravali da nabavimo u ČSR, na sva naša traženja mahom smo dobijali odgovore da je kapacitet njihovih tvornica u potpunosti zasada zauzet, a nudili su nam za nas neprihvatljive rokove od oko 36 meseci. Pored toga i izvesne zaključene isporuke nisu blagovremeno isporučene, kao što su:

a) bubnjevi za parne kotlove, koji su trebali da budu isporučeni februara o. g., a isporučeni su tek decembra ove godine što je prouzrokovalo neizvršenje plana u parnim kotlovima ovoga tipa.

b) specijalne bezšavne cevi, koje su trebale da budu isporučene marta 1948 godine, isporučene su delimično tek u decembru 1948 godine, a drugi deo biće ispučen, po obećanju, tek januara 1949 godine. Ovo je isto tako prouzrokovalo neizvršenje plana odnosno tipa parnih kotlova. U poslednje vreme pri pregovorima u Mađarskoj oseća se tendencija kočenja zaključaka. I oni izjavljuju da su im kapaciteti zauzeti, a naročito povećavaju cene koje idu do 40% iznad svetskih cena, kao što je, na pr., slučaj kod zaključka lučnih električnih peći od 3 tone tipa »Herult«.

Pored toga, sve isporuke po reparacijama iz Mađarske koje su za nas bile važne i na koje računamo, a koje su gotove ili skoro gotove za isporuku ne isporučuju se. Kao primer navodim neisporučene 22 tone čeličnih odlivaka, što je prouzrokovalo neizvršenje o roku izvesnih važnih objekata, kao što su parni bageri i lokomotive. Isto tako, nisu isporučene već gotove pumpne stanice za preduzeće »Ivo-Lola Ribar«, što je usporilo kapitalnu izgradnju ovog preduzeća.

Pošto je jedan od važnih izvora u našem snabdevanju specijalnim materijalom mađarsko tržište, to nam je za 1949 godinu bio dodeljen iz mađarskih reparacija jedan kontingent materijala sa direktivama da damo potrebne specifikacije i crteže Reparacionom zavodu. Međutim, ovo nije bilo ostvareno, što prouzrokuje produženje rokova isporuka za izgubljeno vreme u traženju novih tržišta. Neurednim isporukama robe po reparacijama gubila je dosada crna metalurgija 6.000 tona konstrukcija i instalacija, koje su se delimično već isporučile, a delom leže izradene u magacinima. Ukupna vrednost iznosi 1,200.000.— predratnih dolara, što predstavlja današnju vrednost od približno

200 miliona dinara. Osim toga u ovom sporazumu na ime reparacija izrađivali su se i crteži koji su takode još neisporučeni. Na račun reparacija dodeljene konstrukcije upotrebile bi se uglavnom za novu fabriku cevi, za koju su mašine osigurane na drugoj strani.

U Čehoslovačkoj Republici, kod ranije zaključenog investicionog sporazuma, sada se postavljaju takvi rokovi za pojedine porudžbine da će se liferovati većina instalacija i mašina tek u drugoj Petoletki kao, na primer, valjaonica žice, veliki motori za valjaonice, turboduvaljke za visoke peći, itd. — ukupna vrednost ovih nabavki iznosi oko 250 miliona dinara. Zbog dugih rokova i ostalih nemogućnih tehničkih uslova, kao i preteranih cena koje se traže, mi smo morali deo instalacija stornirati i osigurati u drugim zemljama. Isto tako nismo dobijali iz Čehoslovačke Republike ni autodelove, koje još nismo sami osvojili, iako smo sa njima po tom predmetu imali ugovore. Ima slučajeva da su pozicije pojedinih delova zaključene već 1947 godine, sa rokom isporuke za 6 meseci, potpuno izostale. Ovo smo morali nabaviti u drugim zemljama i sami hitno osvajati, od kojih smo osvojili oko 80 %.

Plan Ministarstva teške industrije za 1948 godinu je bio izvršen, kao što je već drug Kedič kazao.

Kada bi nama naši prijatelji dali što je bilo ugovoreno, tada bi naša teška industrija prebacila plan.

U godini 1949 moramo da osvojimo nove mašine i nove materijale i da ih počnemo seriski proizvoditi.

U crnoj metalurgiji: visokolegirani čelik, brzorezni alatni čelici.

U direkciji aluminijuma i bakra: 3 nove legure.

U direkciji elektroindustrije: hidrogeneratore sa horizontalnom osovinom — 4 tipa, indukcione peći, trofazni asinhroni motori — 10 tipa (seriska proizvodnja), trofazni uljni transformatori — 3 tipa (seriska proizvodnja), visoko-naponski rasklopni aparati — 3 tipa (seriska proizvodnja), izolovani sprovodnici, povećan asortiman sa 34 razne vrste (seriska fabrikacija) merni transformatori — 5 tipa (seriska fabrikacija).

U 1949 godini prebacićemo planirani obim elektromašina iz 1951 godine za preko 30 %, što nam pokazuje da ćemo za 30 % više zadovoljiti potrebe elektroprivrede nego što smo planirali po Petogodišnjem planu.

U Direkciji metalne industrije proizvodimo na novo: prenosne bušilice, karusel strugove, bušilice — 4 tipa, brusilice za šinke, kombinirane mašine za obradu metala, brusilice za profile

— 4 tipa, produkcijske strugove — 3 tipa, strugove za ingote, kružne šlep testere, uređaje za dubinska bušenja — 2 tipa, uređaje za eksploataciju nafte, specijalne mašine za cementne proizvode i niz uređaja za prehranbenu industriju, hemisku industriju, rudarstvo i metalurgiju.

U Direkciji poljoprivrednih mašina na novo: rotacioni kopači sa dva motora — kapacitet 300 kubika na čas, univerzalne traktorske kultivatore, rasipače za veštačko gnojivo, mašine za sadenje krompira, sprežne kosačice, kombinovane kosačice, samovezačice sprežne, vršalice za suncokret i konoplju, motorne krunjače, motorne selektore, bubnjeve za zaprašivanje, sečkarare za silose.

U Direkciji motora: auto pribor — 6 tipova, kuglični i valjčasti ležajevi — 4 tipa.

Za vreme prve dve godine Petogodišnjeg plana mi smo skoro završili rekonstrukciju svih preduzeća, ali smo istovremeno podizali nova preduzeća. Dosada smo pustili u pogon »Litostroj«, — fabriku teških mašina alatlička »Ivo-Lola Ribar«. U izgradnji su: fabrika bezšavnih cevi, fabrika aluminijuma, fabrika poljoprivrednih mašina, fabrika rudarskih uređaja, fabrika građevinskih mašina, fabrika kabela, metalni kombinat, valjaonica bakra, željezara i fabrika šamotnih proizvoda.

Rekonstruisana i proširena preduzeća: fabrika elektromašina »Rade Končar« fabrika automobila, fabrika vagona, fabrika alatnih strojeva, valjaonica »Impol«, kombinat Lozovac.

Preduzeća teške industrije povećala su broj radnika u 1947 godini u odnosu na 1946 godinu za 18%. U 1948 godini u odnosu na 1947 godinu za 20%, a u 1949 godini u odnosu na 1948 godinu povećaće za 20%. U ovoj godini od ukupnog broja industrijskih radnika žene učestvuju sa 16%. U našim preduzećima imamo do kraja novembra 1.924 uđarnika i 323 novatora i racionalizatora.

Produktivnost rada 1948 godine u odnosu na 1947 godinu povećala se za 15%, a u 1949 godini povećaće se u odnosu na 1948 godinu za 12%. U preduzećima teške industrije u 1949 godini uči će 12.348 učenika, što pretstavlja ogromno povećanje prema 1945 godini, kada ih je u našim preduzećima bilo svega 805. U pogledu poboljšanja životnih uslova naših radnika u 1948 godini investirano je u društveni standard 5,5 puta više nego u 1947 godini, a u 1949 godini biće u odnosu na 1947 godinu investirano 18 puta više. Treba da se izgradi preko 600.000 m² stambene površine. Površina domova učenika u privredi i internata,

kao i industrijskih škola povećaće se u 1949 godini u odnosu na 1947 godinu za 12 puta.

Osnovni zadatak koji stoji pred Ministarstvom teške industrije u 1949 godini jeste pitanje sopstvene izgradnje i izgradnje drugih grana privrede. Potrebno je rudarstvu dati mašina, rudarskih uređaja i uređaja za naftu; elektroprivredi generatore i elektromašine, lakoj industriji celu opremu.

Zadaci koji se postavljaju pred poljoprivredu, postavljaju pred Ministarstvo teške industrije masovnu proizvodnju već osvojenih produkata, kao i osvajanje novih proizvoda.

Ovakvi zadaci predstavljaju veliki napor za naša preduzeća i da bi ih mogla ostvariti, osnovno je iskoristiti do maksimuma postojeće kapacitete. U tom cilju već je izvršen raspored i pregrupacija mašinskog parka da bi se otklonila uska grla u preduzećima gde ih ima. Planirali smo specijalizaciju preduzeća u cilju povećanja proizvodnje i rasterećenja preduzeća od šarolikog programa. Najteži problem biće savladati potrebe u inženjersko-tehničkim kadrovima i radničkim kadrovima. U tom cilju biće potrebno izvršiti razmeštaj stručnjaka iz ustanova i resora gde nisu racionalno korišćeni i staviti ih na raspoloženje Ministarstvu teške industrije.

Iako će zadaci u sledećoj godini biti još veći za 70%, iako ćemo naići na još veće teškoće nego dosada — kažemo svim našim prijateljima i neprijateljima, koji nas uveravaju da ne možemo izgraditi socijalizam u našoj zemlji bez njihove pomoći, iako bi nam je oni mogli lako dati, a koju su nam i kao internacionalisti dužni dati — da smo mi glavnu krizu već prešli i da ćemo mi izgraditi socijalizam sopstvenim snagama, makar nam oni i ne pomogli. (Dugo odobravanje).

Izvršićemo naš Petogodišnji plan, koji je pred nas postavio drug Tito, jer imamo takvu herojsku radničku klasu i dobre stručnjake, jer imamo takvo radno seljaštvo, jer imamo takvu jedinstvenu Komunističku partiju — boljševičkog tipa na čelu sa drugom Titom. (Aplauz).

Drugovi poslanici, kao što sam već rekao, pred tešku industriju se postavljaju u godini 1949 veliki i odgovorni zadaci. U prvom redu na Ministarstvo samo, koje treba da se prema tim velikim zadacima reorganizira na veći broj stručnih i pomoćnih kadrova, koji su neophodni za izvršenje svih tih zadataka. Moram da odam s ovog mesta priznanje svim stručnjacima i službenicima našeg Ministarstva, generalnih direkcija i radnih kolektiva, koji su savladavali i pored svih teškoća i grešaka velike zadatke u ovoj godini.

Drugo, naše generalne direkcije moraju se u drugoj godini trestificirati, uvesti centralno knjigovodstvo i postati preduzeće sa svojim pogonima. Direkcije ne treba da budu samo veza između fabrike i ministarstva i administrativni organ, nego one moraju biti operativni organ ministarstva i operativno rukovodstvo svojih fabrika.

Treće, mi moramo u drugoj godini tražiti više stručnog rada od naših stručnjaka, moramo ih osloboditi svakog administrativnog rada i rada koji može da obavlja manje kvalifikovano osoblje. Naša zemlja ima premalo stručnog kadra, zato ne smemo da dozvolimo, da oni rade druge poslove, da se odvajaju od svog stručnog poziva, što svakako i oni sami ne žele. Tako ne smemo dozvoliti da neki narodni odbori nemaju obzira prema našim stručnjacima. Bilo je slučajeva da su nam neophodne stručnjake izbacivali iz stana, oduzimali im najosnovnije prostorijske, nisu im dostavljali karte za snabdevanje na vreme itd. Još ću da navedem nekoliko primera. Jedan naš stručnjak inženjer, ima ženu takode inženjera, koja ne može da se zaposli i da koristi kao stručno lice, iako bi to htela, jer nema gde da smesti osobu koja bi joj čuvala decu i vodila kućne poslove, zato što im je stan stešnjen. Drugi primer: inženjer energetik, najbolji u Jugoslaviji izgubi svaki dan po dva sata u prenošenju drva i uglja u IV sprat, iz istih razloga, a on bi za to vreme, svakako kao visoki stručnjak na svom poslu mnogo više doprineo. Takvih slučajeva mogao bih stotinu da navedem. Narodni odbori će morati da menjaju svoj odnos prema stručnjacima i voditi drugu politiku prema ljudima koji imaju svoj zanat u mozgu.

Iduće godine moramo primiti u naše fabrike za izvršenje zadataka 24.000 novih radnika. Na nama će biti veliki zadatak, da te ljude, koji će doći najviše sa sela naučimo radu i da ih uključimo u fabričke kolektive, da sprečimo fluktuaciju. To ćemo učiniti uz pomoć partiskih i sindikalnih organizacija. Na savezno Ministarstvo rada, na republikanskim vladama, narodnim odborima i drugovima narodnim poslanicima, leži to, da nam tu radnu snagu blagovremeno obezbede, jer je dolazak radne snage isto tako planiran kao i dolazak materijala i, prema tome, svako zakašnjenje, bilo radne snage ili materijala, ne može se nadoknaditi, a to ugrožava plan koji je do krajnosti napet, a ipak realan i koji se može ispuniti ako svako izvrši do kraja svoju dužnost. U ovoj godini nije bio pravilan odnos nekih republikanskih ministarstava građevina prema teškoj industriji. Ona su se više bavila republikanskim i lokalnim gradnjama nego gradnjama teške industrije. U idućoj godini teška industrija će graditi nove kapa-

citete i radničke stanove i to: u Srbiji 2,450.000.000, u Hrvatskoj 1,230.000.000, u Sloveniji 1,730.000.000 i u Bosni 990.000.000 dinara. To znači ukupna suma dinara izračunata u radnoj snazi iznosi 98,400.000 norma časova ili 41.000 radnika po 8 časova dnevno a to znači 300 radnih dana u godini. Iz toga proizlaze veliki zadaci za građevinarstvo. Kad je situacija takva, potrebno je da dobiju naše zgrade prvi prioritet i da se ne zaduže za taj posao samo ministarstva građevina po republikama, nego da se zaduži i savezno Ministarstvo građevina; republikanske vlade, republikanski CKP kao i narodni poslanici, jer su fabričke zgrade isto tako planirane da se puste u određenom terminu u pogon, kao i radnički stanovi da budu gotovi kada radnici treba da puste fabriku u pogon. Zakašnjenje ma čega od pomenutog dovodi do toga da se ugrozi izvršenje plana. Za izvršenje plana 1949 godine treba da se pojača disciplina direktora fabrika prema generalnim direkcijama, koja ove godine nije bila na dovoljnoj visini, apsolutna disciplina direktora prema direktivama generalnih direkcija i odredbama ministarstva. Isto tako potrebno je pojačati disciplinu čitavog radnog kolektiva do poslednjeg radnog mesta.

Sve dosadašnje uredbe Vlade FNRJ, — kategorizacija radnih mesta, Uredba o normama, uredenje službe evidencije, mora da se sprovedu u čitavoi privredi s najvećom pažnjom i disciplinom, kako ne bi došlo do iskrivljavanja, koje se može samo negativno odraziti o čitavu privredu.

Kako je Ministarstvo teške industrije preuzelo ogromne zadatke, ne samo da izgradije samo sebe, nego u velikoj meri i da pomogne izgradnju svih drugih grana privrede i ubrza tempo industrijalizacije naše zemlje, to će biti potrebna pomoć svih saveznih ministarstava, svih narodnih republika i centralnih komiteta Partije republika u ustupanju stručnih kadrova teškoj industriji.

Samo na taj način moguće je da izvršimo plan, kako nam ga postavlja Petoletka i sam drug Tito. (Dugotrajan aplauz).

Претседавајући: Дајем одмор од 10 минута.

(После одмора)

Претседавајући: Настављамо рад. Реч има министар лаке индустрије друг Јосип Цази.

Ministar lake industrije Josip Cazi: Drugovi narodni poslanici, radni kolektivi, inženjeri, uđarnici, racionalizatori i novatori, radnici i službenici lake industrije završavaju drugu plansku

godinu sa velikim radnim poredama i uspesima. Tvrdi i nepokolebiva vera u uspeh socijalističke izgradnje naše domovine, u njen procvat, blagostanje i napredak, u realnost našeg Petogodišnjeg plana, u mudro i pravilno rukovođenje našeg Centralnog komiteta i posebno bezgranična vera i ljubav koju gaji radnička klasa naše zemlje prema drugu Titu — jedan su od najvažnijih uslova koji su doprineli da planska 1948 godina u lakoj industriji bude godina velikih radnih podviga i uspeha.

Plan proizvodnje za 1948 godinu u odnosu na plan proizvodnje u 1947 godini veći je za 32,3%. O ovome rezultatu govorio je drug Kidrič tako da nije potrebno da ponavljam iste cifre.

Izvršenje plana 1948 godine utoliko je značajnije što se plan, bez obzira na njegovo znatno povećanje, izvršavao isto kao i u 1947 godini, uglavnom, sa postojećim kapacitetima, pošto su novi veći kapaciteti u lakoj industriji predviđeni Petogodišnjim planom da se puste u pogon u razdoblju 1949—1951 godine.

Povećanje proizvodnje u 1948 godini omogućeno je: 1) povećanjem produktivnosti rada, koja je posledica velikog elana radničke klase, boljom organizacijom posla (brigadni sistem, rad na više mašina, bolja organizacija radnog mesta), takmičenjem, itd.; 2) sitnom racionalizacijom i novatorstvom; 3) uvođenjem mehanizacije u postojećim tvornicama; 4) koncentracijom proizvodnje i tipizacijom tehnološkog procesa i proizvoda; 5) boljim korišćenjem sirovina; 6) boljim korišćenjem radnog vremena, prelaženjem na dve i više smena i skraćivanjem vremena za remont i opravku; 7) boljim iskorišćenjem tehničkog kapaciteta.

U hemijskoj industriji koja kod nas ima velikih mogućnosti za razvoj usled bogatstva naše zemlje najosnovnijim sirovinama usvojen je niz novih tehnoloških procesa i uveden je u proizvodnju veliki broj novih artikala koje smo ranije uvozili. Sa proširenjem elektroenergije u 1949 godini pružaju se velike mogućnosti za daljnje proširenje ove naše bazine industrije. U prehranbenoj industriji koja se takođe osniva na domaćim poljoprivrednim proizvodima postignuti su znatni uspesi, što se naročito vidi iz proizvodnje ključnih artikala, kao što su: šećer, ulje, duvanski proizvodi i slično. Tako, na primer, povećanje proizvodnje šećera u 1948 godini u odnosu na 1939 veće je za 45%. Povećanje proizvodnje šećera omogućeno je planskim produženjem rada u šećerana koje su u 1948 godini prosečno radile 115 dana, kao i izgradnjom jedne nove moderne šećerane.

Osetno povećanje proizvodnje u predionicama pamuka postignuto je proširenjem uskih grla i radom u tri smene.

Ukupna vrednost tekstilne proizvodnje u 1948 godini iznosi u odnosu na 1939 godina 575%. U 1949 godini ta će se vrednost popeti na 773%.

Ne manji uspesi postignuti su u proizvodnji obuće. Uzimajući u obzir celokupnu proizvodnju obuće kako kožne tako i gumene, proizvedeno je ukupno 1947 godine 14,160.000 pari, 1948 godine 17.300.000 pari, a za 1949 godinu planirano je 19,220.000 pari. Pored toga u 1949 godini predviđen je materijal za popravak 9,500.000 pari obuće.

U industriji stakla do povećanja proizvodnje došlo je na taj način što je smanjen broj dana opravki usled racionalizacije proizvodnje, boljeg korišćenja rezervi kapaciteta dodavanjem veće količine staklenog krša. U industriji stakla sada se upotrebljavaju uglavnom domaće sirovine koje su se pre rata uvezile. Radni kolektivi doprineli su mehanizaciji same proizvodnje izradom hladionica i strojeva za izradu stakla. Pored toga proizveden je niz novih artikala. Pored izolatora i drugog presovanog porculana za instalacione svrhe sada proizvodimo staklenu dugmad, balone za velike električne sijalice i neutro-staklo (ampule). Svi ovi proizvodi su takvog kvaliteta da zadovoljavaju potrebe. Plan proizvodnje u industriji stakla još bi bio više povećan da je lom stakla racionalnije smanjen pošto je u ovoj godini još uvek iznosio u pojedinim preduzećima 20 do 30%.

Pre rata postojale su u Jugoslaviji tri fabrike šibica od kojih je jedna tokom rata potpuno uništena. Povećanje proizvodnje dosada je omogućeno proširenjem grla u produkciji i zalaganjem radnog kolektiva. Iako radimo sa svega dve fabrike, proizvodnja šibica u 1948 godini iznosila je za 5% više od proizvodnje u 1939 godini. Dok se 1939 godine u tim fabrikama šibica proizvodilo prosečno na jednog stanovnika 23 kutije šibica godišnje, mi smo u 1948 godini sa dve fabrike proizvodili 24 kutije, a u 1949 godini proizvodićemo 36 kutija godišnje na jednog stanovnika.

Boljim iskorišćavanjem kapaciteta, rekonstrukcijom i proširenjem grla uspelo se u 1948 godini postići prilično jako povećanje proizvodnje cementa — za 84% više nego što se proizvodilo u 1939 godini. Proizvodnja azbesta — cementnih proizvoda, cevi i salonita osnivala se pre rata, kao i dosada, uglavnom na uvozu azbesta. U 1949 godini otvaranjem vlastitih rudnika azbesta uvoz će biti definitivno skinut sa dnevnog reda. Do podbacivanja plana u cementu i azbestu došlo je, uglavnom, usled preopterećenosti transportne mreže za otpremu kao i nezavršenja

kapitalne izgradnje rastova koji su imali stići po ugovoru iz Mađarske, a koji su Mađari prekršili.

Koncentracijom malih rasparčanih fabrika medicinske proizvodnje, standardizacijom proizvoda, uvođenjem niza novih tehnoloških procesa uspelo se da se ova industrija znatno proširi, tako da ukupna proizvodnja po vrednosti lekova i medicinskih instrumenata u odnosu na 1945 godinu iznosi 1280%.

Ja sam se ovde zadržao na nekoliko problema iz lake industrije, jer je već o drugim problemima govorio drug Kidrič

Drugovi, iako je laka industrija izvršila plan i premašila ga, postavlja se pitanje da li su se u lakoj industriji mogli postići bolji rezultati. Nema sumnje da su se bolji rezultati u premašenju plana mogli dostići. Borba za izvršenje plana u toku čitave godine vršila se obično na koncu kvartala a naročito na koncu polugodišta kada se objavljuju podaci. Zato je izvršenje plana bilo neravnomerno sa vrhovima u produkciji u jednim mesecima i naglim padom proizvodnje u drugim. To je naročito došlo do izražaja u izvršenju plana po asortimanu, gde je planska disciplina izvršenja zadataka često bila vrlo slaba, jer su preduzeća mnogo puta producirala one artikle koji su im bolje odgovarali.

Podbacivanje u asortimanu dovodilo nas je u nezgodnu situaciju, jer se mnogim važnim artiklima nije moglo podmiriti tržište. Kao glavni razlog za takvo podbacivanje navodi se, uglavnom, da je pomanjkanje sirovina. Međutim, tvrdnja o »pomanjkanju«
sirovina ne može se smatrati kao glavni razlog za podbacivanje plana u asortimanu, jer je podbacivanje asortimana bilo i onda kada se imalo i odgovarajućih sirovina i odgovarajućih zaliha, a najčešći uzrok podbacivanja plana, bilo po količini bilo po asortimanu, bio je u nedovoljnom zalaganju rukovodilaca preduzeća i direkcija. Kao primer za to može se navesti podbacivanje plana proizvodnje dečjih cipela, koje se nisu izradivale ne zbog toga što nema sirovina nego zbog toga što ih neće niko da producira zbog slabog finansiskog efekta. Na podbacivanje plana po asortimanu uticala je i slaba međusobna saradnja saveznog Ministarstva lake industrije i ministarstava industrije narodnih republika u raspodeli sirovina, tako da su se, na primer, iz prvoklasne domaće kože radili manji kvalitetni artikli, dok su se iz uvezene kože, koja daleko zaostaje za domaćom, izradivali pogonski kajiševi i slično.

Pored tvrdnje o pomanjkanju sirovina kao osnovnog razloga zbog malog prebačaja plana skoro u svim slučajevima navodi se i razlog pomanjkanja radne snage. Stvarnost, međutim, što se tiče lake industrije, govori drugačije. I pored velike fluk-

tuacije radne snage, u lakoj se industriji brojno stanje radnika iz meseca u mesec konstantno dizalo. To je verovatno slučaj i u drugim industriskim granama. Celokupna laka industrija, savezna i republikanska, povećala je prema spisku od januara do oktobra broj industriskih radnika za 24,2%, a celokupnog osoblja, radnika i službenika za 27,3%. Od toga proporcionalno najveći broj tih radnika otpada na republikansku industriju. Znači, da u lakoj industriji nije postojalo pitanje pomanjkanja radne snage, već pitanje velike fluktuacije radne snage. Tako je u saveznoj lakoj industriji u toku 1948 godine za 11 meseci, ako se odbiju sezonski radnici, primljeno 56,9% novih radnika, a napustili su preduzeća 40,2%. Ta velika fluktuacija radne snage uticala je uglavnom na nedovoljan prebačaj plana, jer nove radnike treba svaki put nanovo obučavati umesto da se već izvežbani radnici usavršavaju i postanu majstori svoga posla. Isto tako je neprekidna promena sastava radnika uticala na kvalitet produkcije i onemogućavala ispunjavanje planova proizvodnje po kvalitetu. Pošto je fluktuacija radne snage opšti problem i o potrebi njene likvidacije postoje jasne odluke naše Partije i naše Savezne vlade, na industriji ostaje zadatak da se svaki njen direktor i rukovodilac preduzeća lično zainteresuje za pitanje radničkog snabdevanja i smeštaja radnika, na otklanjanju svakodnevnih nedostataka koji se u vezi s tim pojavljuju.

Pored rešavanja problema snabdevanja i smeštaja radnika treba isto tako preduzeti energične mere protiv nelojalne konkurencije i nedopuštenog načina vrbovanja radnika iz preduzeća u preduzeće.

Potrebno je reći nekoliko reči i o izvršenju finansiskog plana lake industrije. Na temelju podataka o izvršenju plana do 15 decembra i proceni za poslednjih 15 dana plan akumulacije izvršen je sa 100,5%. Od toga otpada na saveznu industriju 107% a na republikansku 94%.

Porez na promet proizvoda, kao najkrupniji elemenat naših prihoda, izvršen je sa 103%. Od toga je savezna industrija ostvarila 109%, a republikanska 96%.

Sniženje pune cene koštanja za uplatu u budžet izvršeno je do 15 decembra za saveznu i republikansku laku industriju ukupno sa 78%.

Prema tome, naša industrija izvršila je svoj planski zadatak u celini. Pokazalo se i ovog puta da naš finansiski plan odgovara ekonomskoj snazi naše zemlje. Naši radni kolektivi i uprave preduzeća, gledajući općenito, shvatili su ne samo važnost izvršenja proizvodnih već i finansiskih planova.

Ali pored svih uspeha postignutih u izvršenju finansijskih planova, postoji još niz slabosti koje se naročito ogledaju:

1) U neblagovremenom uplaćivanju ostvarene akumulacije. Tako je, na primer, savezna tekstilna industrija uplatila svega 32% od planiranog kontrolnog iznosa i dela dobiti koji se daju u budžet. A laka industrija NR Srbije uplatila je 67 miliona manje poreza na promet nego što je ostvarila prodajom.

2) U neblagovremenoj otpremi proizvedene robe do potrošača. Kao primer navodim saveznu industriju kože i obuće koja ima na skladištu velike zalihe gotove robe. Zbog toga Direkcija nije dostigla prodajom planiranu sumu poreza na promet.

3) U finansijskoj nedisciplini naročito nekih republikanskih preduzeća, koja umesto da uplaćuju na vreme i u visini ostvarenja predviđene prihode, nedozvoljeno ih koriste i u druge svrhe.

Pored toga potrebno je istaći i to da plan akumulacije nije izvršen po svim vrstama planiranih prihoda što se naročito ogleda u sniženju pune cene koštanja. Sniženje pune cene koštanja sprovodilo se više knjigovodstveno-administrativnim putem, umesto da su uprave preduzeća izradile operativne planove sniženja i mobilisale radne kolektive na svakodnevnom ostvarivanju i prebacivanju plana sniženja. Nije vođena dovoljno uporna borba za uštedu sirovina, materijala, goriva, maziva i ostalog. Nisu se iskustva jednog preduzeća koristila za primenu u drugim u cilju što bolje organizacije rada i tehnološkog procesa.

Zato se u 1949 godini pred Ministarstvo lake industrije postavila kao važan zadatak da vodi upornu borbu za sprovođenje finansijske discipline; u svim preduzećima pojačanom kontrolom i evidencijom voditi borbu za blagovremeno izvršenje i uplatu ostvarene akumulacije, za brzu otpremu gotove robe i za mobilizaciju svih radnih kolektiva kao i uprava preduzeća za sniženje pune cene koštanja i za potpuno iskorišćavanje svih unutarnjih materijalnih i novčanih rezervi.

Novi proizvodni plan u 1949 godini znatno je veći od plana u 1948 godini. Ukupan plan savezne lake industrije povećao se u 1949 godini za 21,7% prema 1948 godini ili za 49,5% prema 1947 godini. Planirano povećanje osniva se na bazi niza realnih pretpostavki. Prvo, na izvršenju plana 1948 godine, čime je dokazana realnost našeg dosadašnjeg planiranja. Na još boljem korišćenju rezervi u postojećim kapacitetima, što zahteva otklanjanje svih dosadašnjih nedostataka i besprekorno funkcionisanje naše organizacije. Na bazi proširenja grla u nizu preduzeća prehranbene, hemiske i duvanske industrije. Na puštanju

u pogon novih mašina koje su racionalizatori u lakoj industriji izradili vlastitim snagama. Na primer, u staklarskoj industriji mašine za boce i hladionike, u hemiskoj aparature za pepcin, itd. Na bazi novih kapaciteta koji su predviđeni Petogodišnjim planom, a koji se puštaju u 1949 godini u pogon. To su, na primer, nova fabrika stakla, fabrika ampula, fabrika celuloze, »Jugovinil«, itd. Na skraćivanju remonta i velikih opravki, na još većem zalaganju radnih kolektiva u opravci svojih preduzeća. Na povećanju proizvodnje u drugim osnovnim granama industrije, teške industrije, rudarstva i poljoprivrede, od kojih će laka industrija dobiti više sirovina — bakra, pirita, šećerne repe, pamuka itd. Na boljoj organizaciji otkupa sirovina koje imamo u zemlji — koža, suncokreta, kudelje, lekovitog bilja, životinjskih dlaka i žlezda, itd. Na prelasku na tri i više radnih smena u proizvodnji osnovnih polufabrikata za reprodukciju — na primer u predionicama za pamučno predivo uvešćemo četiri šihte. Na daljem uključivanju ženske radne snage u preduzeća lake industrije. Na povećanju produktivnosti rada pomoću uvođenja realnih normi, i na daljem rasplamsavanju socijalističkog takmičenja.

Prema tome, naš osnovni zadatak u 1949 godini sastoji se u tome da još više proizvedemo artikala za podmirenje široke potrošnje naših radnih ljudi nego što smo to dosada činili. Da još više proširimo asortiman artikala široke potrošnje. Da proizvodimo za naše radne ljude artikle dobrog kvaliteta, da vodimo oštru borbu za poboljšanje kvaliteta produkata masovne potrošnje. Da izvršenje plana proizvodnje ostvarimo što jevtinije daljim povećanjem produktivnosti rada, zamenom uvoza sirovina i gotovih artikala vlastitom proizvodnjom.

Pored toga mi ćemo u okviru opštih mogućnosti još u većoj meri raditi na poboljšanju životnog standarda naših radnih kolektiva podizanjem stanova i boljom organizacijom dopunskog snabdevanja. Trudićemo se da u većoj meri, nego što je to bio slučaj dosada, učvrstimo saradnju između savezne, republikanske i lokalne industrije i saradnju sa ministarstvom trgovine po svim pitanjima proizvodnje artikala široke potrošnje i vodimo zajedničku borbu za zajedničko izvršenje naših planskih zadataka.

Pred novim zadacima, o kojima je danas govorio drug Tito, radni kolektivi lake industrije neće ustuknuti. Radnička klasa naše zemlje svesna je da bez izgradnje teške industrije nema ni izgradnje socijalizma. Iznenađni klevetnički napad, sabotiranje izgradnje socijalizma u našoj zemlji, kidanjem ugovornih

obaveza od nekih rukovodilaca drugih socijalističkih zemalja naneli su vrlo velike udarce i lakoj industriji. Teška industrija za nas je preka potreba. Mi ćemo učiniti sve sa svoje strane da pomognemo u 1949 godini tešku industriju kadrovima kvalifikovanih i visoko stručnih radnika. Radni kolektivi, inženjeri i udarnici lake industrije i privredni rukovodioci veruju da će u 1949 godini, pod mudrim rukovodstvom našeg Centralnog komiteta i druga Tita, kao i u 1948 i još s većim uspesima ostvariti plan. (Aplauz).

Претседавајући: Реч има министар електропривреде инж. Никола Петровић.

Министар електропривреде инж. Никола Петровић (АП Војводина, НР Србија): Другови и другарице народни посланици, Министарство електропривреде основано је јула 1947, дакле пре годину и по дана, али пошто се досада пред овим високим домом није опширније говорило о проблемима електропривреде, ја ћу бити слободан да заједно са извештајем за 1948 укратко обхватим цео послератни период развита електропривреде.

План производње електричне енергије за 1948, за савезне и републиканске електране заједно, биће извршен са 103,2% или нешто више — према подацима којима располажемо за 11 месеци и нешто више од 15 дана у месецу децембру. За исто ово раздобље електране савезног значаја узете засебно испуниће план са 105,5% или нешто више. Према томе, можемо констатовати да су радни колективи наших електрана спроводећи привредну линију наше Партије и Владе часно испунили своје задатке у другој години нашег првог Петогодишњег плана. Потребе наше индустрије, осталих грана наше привреде и широких слојева потрошача биле су у основном задовољене. То не значи да је снабдевање свих енергетских рејона у свим месецима било равномерно и да се повремено у неким местима није појављивала озбиљнија nestaшица струје. Напротив, такве nestaшице је било.

За енергетску ситуацију код нас карактеристична су углавном ова три момента:

- 1) план производње електричне енергије се испуњава;
- 2) производња електричне енергије је знатно јача него пре рата и у послератним годинама стално се из године у годину повећава; капацитети електрана су много боље искоришћени него за време капиталистичке Југославије;

3) и поред тога енергетична ситуација је углавном у свим рејонима јако напрегнута и то због све веће потражње енергије за потребе производње, капиталне изградње и за широку потрошњу.

Капиталистичка Југославија стајала је у погледу производње електричне енергије на једном од последњих места Европи. У 1939 години производња по становнику износила је свега 71 kW час. Ми смо од старе Југославије примили, према томе, једно врло тешко наслеђе. Брзи темпо развика наше привреде, која се у периоду после ослобођења све више ослобађала окова капиталистичких односа, постављао је врло велике задатке пред делом застарелим и по свом капацитету релативно малим изворима енергије. Но, производња електричне енергије повећавала се после ослобођења из године у годину. То се најбоље види из података о порасту производње електричне енергије на једног становника. Ако је производња на становника у 1939 години износила 71 kW час она се већ у 1946 години попела нешто преко тога и то на 75,5 kW часова, да би у 1947 порасла на 100 kW часова, а у 1948 на 123 kW часа. У 1949 години производња ће и даље да расте и попеће се, према плану за 1949, на 149 kW часова по становнику. То значи да ће према 1939 години производња електричне енергије у 1949 години бити по становнику већа за 110%. Напомињем, да је као база за прорачунавање за 1948 и 1949 годину узет број према најновијем попису становника. Ова производња биће остварена претежно са старим капацитетима и са нешто нових, јер највећи број централа, који сада градимо и највеће међу њима, биће довршене 1950 и 1951 године.

Темпо пораста производње електричне енергије код нас је врло брз. Ако га упоредимо са захтевима нашег првог Петогодишњег плана, видећемо да је кривуља остварене производње изнад оне постављене Петогодишњим планом и то у 1947 години за 13% а у 1948 за 15,4% изнад.

Ако, пак, упоредимо пораст производње електричне енергије у Југославији у годинама после Првог светског рата и после Другог светског рата доћи ћемо до врло занимљивих и важних података. У 1918 години производња електричне енергије износила је 39 kW часова по становнику. За 22 године капиталистичке Југославије она је порасла на 71 kW час, што значи да се повећала за 82% према 1918 години.

Или: док се за 22 године старе, капиталистичке Југославије производња по становнику попела за 82%, она се за 5

година после ратне обнове и социјалистичке изградње, дакле од 1945 до краја 1949, у новој социјалистичкој Југославији повећава за 110%, нако главни објекти прве Петолетке још нису довршени.

Из свега реченог могу се извући ови закључци:

1) темпо пораста производње електричне енергије јасно показује сва преимућства социјалистичке привреде нове Југославије над привредом старе, капиталистичке, полуколонијалне Југославије;

2) досадашњи темпо пораста производње електричне енергије показује да се задаци, постављени првим Петогодишњим планом, и у овој области успешно развијају.

Упоредо са крупним успесима постигнутим у извршењу плана производње електричне енергије ишли су и неки недостаци, против којих морају наши енергетичари у 1949 повести упорну борбу. Ја ћу поменути најважније:

Није се посвећивала одговарајућа пажња одржавању и редовним поправкама електрана; ово се нарочито штетно одразило због тога што је велика већина електрана изашла из рата у јако рђавом стању и што данас највећи број међу њима ради са много већим оптерећењем него раније.

2) Организација рада на редовним поправкама и код кварова је конзервативна, застарела и не одговара ни данашњим потребама ни новим могућностима. Ово доводи до непотребно дугих стајања појединих котлова и агрегата за време поправки и до губитака драгоцених киловат-часова електричне енергије. Зато се поставља као неодложан задатак увођење нових метода поправки са знатно скраћеним роковима уз истовремено побољшање квалитета рада. Паралелно са овим поставља се задатак производње резервних делова у земљи и то пре свега сопственим снагама електропривреде, али и уз помоћ наше тешке индустрије.

3) Недовољна борба против расипања енергије и непотребних губитака у мрежи и машинама и то како код произвођача тако и код потрошача енергије. Електро-енергетска инспекција, која је у оснивању, имаће задатак да ту борбу организује и да њоме руководи, али том питању морају сви потрошачи и произвођачи енергије посветити највећу пажњу.

4) Недовољна борба за планску, што равномернију расподелу електричне енергије и што равномерније оптерећење електрана. То, пре свега, зависи од добро постављене и организоване диспечерске службе, која има нарочито важне и

специфичне задатке у расподели електричне енергије коју је немогућно акумулирати и која се мора потрошити онда када се и произведе. Дисциплинован однос према наређењима диспечера потребан је, пре свега код потрошача електричне енергије, који треба да схвате штете које наносе нашој привреди као целини, ако својом недисциплинованошћу нарушавају планску расподелу електричне енергије.

У погледу капиталне изградње пред Министарством електропривреде стоје врло замашни и сложени задаци. Према Петогодишњем плану треба изградити читав низ нових електрана и повећати производњу енергије од 71 kW час у 1938 на 272 у 1951, а затим у 1952 и даље повећавати ту производњу. Данас је у пуном и успешном замаху изградња таквих гиганта наше Петолетке као што су Јабланица, Рама, Винодол, Власина, Маврово, Вузеница. Никада раније објекти такве величине нису код нас грађени а нарочито не у таквом броју, а уколико су грађени објекти, као, на пример, хидроелектране „Тито“ и „Фала“, који се по својим димензијама приближују, — иако не изједначују, објектима који су сада у изградњи, такви објекти нису грађени ни по нацртима домаћих инжењера нити под њиховим техничким и другим руководством. Све такве објекте пројектовали су и градили, скоро без изузетка, страни стручњаци за рачун страних капиталиста. Зато се главна тешкоћа и састојала у томе да се тим великим задацима приступи такорећи без икаквог претходног искуства у пројектовању и грађењу.

Поставља се питање, да ли су почетне тешкоће савладане и да ли нам досадашњи резултати пружају гаранцију да ће план електрификације наше земље, који је пред нас поставио друг Тито, бити успешно и на време извршен. На ово питање се може без колебања одговорити потврдно. Ја ћу да наведем само два примера. Прво, изградња хидроелектране „Мариборски оток“, снаге 54000 kW. Објект је, као што је то сигурно друговима народним посланицима из штампе познато и пројектован и грађен и монтиран сопственим снагама и средствима; турбина је купљена у иностранству, али монтирана претжно домаћим радницима и стручњацима, док је велики генератор изграђен највећим делом у фабрици „Раде Кончар“. Друго, изградња велике земљане насуте водојаке на Власини. Ни овакав објекат раније није никада грађен у Југославији. Највеће тешкоће су и ту за нама, и сада је само питање од неколико месеци да се власинска

водојажа у потпуности доврши. И у првом и у другом случају користили смо се истакнутим страним стручњацима само повремено ради консултације.

Неколико података даће нам јаснију претставу о обиму извршених радова у капиталној изградњи електропривреде.

Само у 1948 години извршено је ископа 571.745 м³, на-
супто је земљаних брана 166.000 м³, уграђено бетона 255.295 м³. У 1949 години обим радова у електропривреди још ће се знатно повећати. По вредности ови радови ће само на досадашњим савезним објектима бити већи него што су били радови у 1947 и 1948 години узети укупно. У 1948 години завршена је изградња осам великих и средњих електрана, а свега од ослобођења до данас 9, не рачунајући читав низ обновљених централа у периоду обнове. И поред тога што је сва пажња концентрисана на изградњу нових великих електрификационих објеката, за чију је изградњу потребно по неколико година, ипак је доста учињено на електрификацији села и мањих градова, и то пре свега иницијативом наших органа народних власти и масовних организација. Од ослобођења до краја 1948 електрифицирано је у Југославији око 850 места. Овај посао треба свакако наставити са још више енергије него досада, али при томе треба, по правилу, настојати да се у ту сврху граде мале електране локалног значаја и искористе потоци, мале реке и енергија ветра, са коришћењем месних материјала, и са опремом која ће се према типичним нацртима производити у мањим творницама републиканског значаја. Пред министарствима комуналних послова стоје у овом погледу велики и досад недовољно обухваћени задаци.

У периоду обнове, а нарочито у првој и другој години Петогодишњег плана, уложени су велики напори да се изграде нови далеководи и трансформаторске станице са циљем да се међусобно повежу поједине електране, боље искористи њихов капацитет, прошири и побољша преносна мрежа. Мислим да није претерано ако се каже да су у том правцу постигнути велики успеси. До данас је изграђено и пуштено у погон 550 км далековода за 110.000 волти, а до почетка идуће године биће довршена изградња још 300 км. Таквих водова у старој Југославији уопште није било. Водова са напонам од 35 хиљада волти изграђено је 1.200 км, што је управо толико колико их је било укупно на територији старе Југославије. Осим тога, изграђено је 1.620 км водова висо-

ког напона испод 35.000 волти и 232 трансформаторске станице. Предузећа Министарства електропривреде за изградњу далековода испунила су у 1948 план за 134%.

Но, било би погрешно од досадашњих успеха не видети недостатке, или заборавити да пред нама стоје још три тешке године у којима ћемо имати да савладамо читав низ тешкоћа у погледу капиталне изградње електропривреде. Ја не мислим да говорим о задацима грађевинских предузећа, јер претпостављам да ће о томе говорити Министар грађевина. Желим само да кажем да је, прво, у 1948 углавном на свим електропривредним објектима завршен период припремних радова и да ћемо у 1949 отпочети са изградњом читавог низа компликованих објеката, као што су, на пример, бетонске бране. Друго, да се свакако морају брзо надокнадити нека закашњења на неким важним деловима грађевина, — где је то могућно још у току зиме, — као, на пример, на Власини, Винодолу, Мостама. Разуме се да је основни предуслов да се план капиталне изградње у 1949 изврши, да пројектантске организације Министарства електропривреде — њих има три, и то за хидроелектране, за термоелектране и за далеководе и трансформаторске станице — на време израђују пројекте и ликвидирају нека закашњења из 1948 године. Пред нашим пројектантима стоје у 1949 следећи задаци:

1) да тачно о року довршавају своје пројекте, како они не би нигде више били узрок застоја и закашњавања у раду. Да бољом организацијом пројектовања повећавају продуктивност свога рада;

2) да непрестано повећавају квалитет својих пројеката, да неуморно повећавају своје стручно знање, да траже смела и нова решења, да изучавају техничка искуства и достигнућа у другим земљама.

3) да се са своје стране боре за што јевтинију изградњу електропривредних објеката и да траже и налазе таква решења која ће грађевинцима олакшавати, а не отежавати њихов тежак и обиман задатак.

Из свега што је речено, мислим да јасно произлази да су у електрификацији наше земље већ досада постигнути значајни резултати. Темпо пораста производње електричне енергије је задовољавајући, па чак и изнад кривуље Петогодишњег плана. Капитална изградња нових великих објеката успешно се развија. Ако радници и техничка интелигенција,

запослени у електропривреди, наставе и још и појачају своје досадашње напоре, ако самокритички осветле свој досадашњи рад и брзо исправе недостатке и слабости, онако како нас је то увек учио друг Тито, можемо бити потпуно сигурни да ће грандиозан историски задатак електрификације наше земље на време и са успехом бити извршен. (Одобравање).

Претседавајући: Има реч министар пољопривреде друг Мијалко Тодоровић. (Аплауз).

Министар пољопривреде Мијалко Тодоровић (*Изборни срез крагујевачки, НР Србија*): Другови и другарице народни посланици, предложени буџет за 1949 годину, у односу на пољопривреду, претставља знатан скок у поређењу са прве две године нашег Петогодишњег плана, нарочито у погледу инвестиција. Док је у прошлој години план инвестиција на државном сектору износио нешто испод 5 милијарди, он у овој години износи око 13 милијарди. На задружном сектору инвестициони кредит, без задружних домова, износио је у прошлој години нешто испод 2 милијарде, док у овој години износи преко 6 милијарди. То ће несумњиво значити крупан корак на уклањању несклада између развитка индустрије и пољопривреде, допринети подизању пољопривредне производње и исхрани индустријских центара и градова. Председник Савезне планске комисије и Привредног савета друг Кирич, дао је исцрпне податке о извршењу плана у 1948 годин и дистигнућа у подизању пољопривреде. Ја ћу ради потпуније илустрације додати само податке о порасту производње у основним гранама ратарства у поређењу са предатним десетогодишњим просеком:

Производња житарица порасла је за	17%	
Пшенице порасла је за	14,6%	
Кукуруза порасла је за	12,7%	
Производња инд. биља порас. је за	55,5%	према 1939 год. у којој је била највећа производња инд. биља пре рата
Производња поврћа порасла је за	45,2%	

Пораст пољопривредне производње у овој години није резултат само повољних природних фактора, од којих је наша пољопривреда несумњиво увек у великој зависности. Он је резултат пожртвовањег рада нашег радног сељаштва

у првом реду и релативно повишене технике и културе производње, који су постигнути захваљујући помоћи коју је држава пружала сељацима у протеклом послератном периоду.

Ма да производња пољопривредних справа још није достигла потребан капацитет, а производња пољопривредних машина налази се тек у почетку, ипак је у протеклој години наша индустрија дала сељацима знатно више пољопривредног алата и справа него прошле године: плугова, дрљача, сејачица, култиватора, прскалица, ветрењача, вршалица итд. Осим тога државне пољопривредне машинске станице, иако још малог капацитета, пружиле су знатну помоћ сељацима, у првом реду сељачким радним задругама, у благовременој обради земље и примени бољих агротехничких мера. Та помоћ државе се огледа и у расподели одабраног семена, вештачког гнојива, препарата за заштиту биља итд. Док је, на пример, у 1939 години потрошња вештачког гнојива износила 3,5 кгр на 1 ха, а у 1947 години 8,9 кгр на 1 ха — у 1948 години утрошено је 12 кгр гнојива на 1 ха; тако је потрошња хемиских средстава за заштиту биља у 1948 години била за 28,9% већа него у 1939 години.

Посебно треба напоменути мере народних власти на унапређењу сточарства и заштити стоке. До краја ове године организовано је преко 600 припусних станица са племенитим приплодњацима домаћег порекла или увезених из иностранства. На унапређењу живинарства радило је ове године 20 већих државних инкубаторских станица поред 900 инкубатора на државним пољопривредним добрима.

План производње ветеринарских лекова и цепива извршен је по обиму и вредности са 225,5% а по асортиману са 98%. На тај начин, производња у овој години већа је око два пута него у прошлој, док је она пре рата била сасвим незнатна. У следећој години планирана је производња 4 пута већа него у 1947 години. У овој години произведене су 122 врсте сточних лекова и цепива, док је у 1946 години произведено 22, 1947 103, а пре рата свега 21. За 1949 годину планирана је 131 врста међу којима неколико нових изума наших стручњака чије су пробе већ дале одличне резултате. Захваљујући таквом порасту продукције наших ветсерум-завода било је могућно у овој години отпочети са масовним планским акцијама на сузбијању сточних зараза и болести. На тај начин, цепљено је, на пример, против црног пришта ове године за 83% више грла стоке него 1947 године, а четири пута

више него 1939; исто тако против свињске куге и свињског врбанца целљено је за 59% више грла него у 1947 години, а за 86% више него у 1939 години. Такође је до краја ове године изграђено укупно 123 ветеринарске амбуланте, док је пре рата постојала свега једна.

Ипак поред свега овога, наш сточни фонд је у току прошле године због заразних и других болести претрпео знатне губитке нарочито у свињама и живини, а серума ни издалека није било довољно према потребама и потражњи сељаштва. Поред објективних тешкоћа, доста кривице лежи и на нашим органима, који нису благовремено дотурали расположиви материјал на терен и на многим ветеринарима који су нерационалном употребом и слабом евиденцијом понекад просто расипали серум и друге лекове. Радни сељаци су сада свесни да интервенција среских ветеринара није више привилегија сеоских богаташа и велепоседника и зато је далеко више и са правом траже. Међутим, неки наши ветеринари још нису тога свесни, они све задатке „решавају“ из канцеларија, бирократски, а срески народни одбори нису том питању посветили свуда довољно пажње.

Сви наведени подаци говоре о несумњивим успесима на подизању пољопривреде у овој години у поређењу и са претходним годинама и са предратним стањем. Али, с друге стране, они такође говоре и о томе, како је тешко наше наслеђе и колики још огромни задаци стоје пред нашим властима на овом подручју.

Другови народни посланици, захваљујући свим овим мерама кроз ресор пољопривреде, а такође и другим мерама наше Владе у корист радних сељака — као што су систем пореза, политика цена, систем откупа итд. — ојачала је економска моћ ситних и средњих сељака, подиже се њихов животни ниво, порасла је производња ситног и средњег поседа. Отуда је, у првом реду, и постигнут такав резултат у повишењу пољопривредне производње.

Међутим, као што је познато, укупна пољопривредна производња, а посебно производња тржишних вишкова, не одговара нашим стално растућим потребама како са гледишта исхране тако и са гледишта снабдевања индустрије сировинама. Несклад између темпа пораста индустрије, с њоме броја радника и градског становништва уопште, с једне стране, и пољопривредне производње с друге, поопштио је већ постојећи проблем исхране. Главне негативне појаве пољопривреде

огледају се у ниском приносу, ниској производности рада, према томе, и ангажовању великог броја радника на јединици сетвене површине, у ниском проценту тржишних вишкова у односу на укупну производњу и у великој зависности од природних фактора (суша и томе слично). У основи ових негативних појава лежи велика раздробљеност на ситна и инокосна газдинства и низак степен механизације и хемизације производње.

Према томе, пут за коренито подизање пољопривреде лежи у организовању крупних на савременој техници заснованих пољопривредних газдинстава. Овим ја никако не мислим да су досада код нас исцрпене све могућности при овој структури, на ситним поседима. Напротив, ми још нисмо учинили све што се могло и што ће се моћи учинити на повећању производње на оваквим поседима. Тај задатак остаје и даље пред нашим пољопривредним органима и то у још оштријој форми, с обзиром на наше растуће потребе за пољопривредним продуктима, јер ће ситно газдинство, ситна робна производња остати код нас још неко време претежни облик пољопривредне производње. Али се ради о томе да се схвати да су наше могућности при оваквој структури ограничене. Осим тога, ради се и о томе, да се тај задатак повеже са читавим планом реконструкције пољопривреде, да се укључи у њега. Практично то значи, да сав рад наших власти посебно наших пољопривредних органа у том правцу мора ићи помоћу задруга и кроз задруге. Између та два задатка не може се повући нека гранична линија: крупна социјалистичка газдинства тј. државна пољопривредна добра као и задруге не супротстављају се ситном сељачком газдинству као непријатељска сила, већ се спрежу с њиме као извор помоћи овима, као пример преимућства крупног газдинства, као савезник у борби против експлоататорских елемената на селу и као организатор сарадње на задружној изградњи.

Крупнијих државних пољопривредних добара има сада у земљи 183, са укупно 151.500 ха обрадиве површине. Са осталим мањим добрима обрадива површина на државном сектору износи 223.178 ха. Према томе, она је порасла према 1947 год. за 47%. У укупној пољопривредној производњи земље државни сектор је у овој години учествовао у житарицама са 4,5%, у индустриском биљу са 14,6% у поврћу са 6,4%, у производњи меса са 1,9%, масти 3,7% и вуне 3,3%. Треба напоменути да план производње стоке и сточних про-

дуката државна добра нису извршила у овој години, поред осталог, и због неизвршења плана капиталне изградње.

Поред тога пољопривредно-машинске станице које у укупној обради у главним пољопривредним радовима учествују за 7%, такође чине део државног сектора пољопривреде. Као што се види, упркос овом проширењу државног сектора у 1948 години, његов обим је још увек мали, његово учешће у укупној производњи па и у тржним вишковима ниско. Али према садашњим обрадивим површинама на државном сектору, а нарочито са новим површинама које се могу освојити и привести култури путем мелиорација, као и са државним планинским пашњацима, који после рата стоје готово неискоришћени, државни сектор може и мораће у следећим годинама да одигра крупну улогу како у борби за снабдевање прехранбеним артиклима: месом, масти и поврћем, житом итд., у снабдевању индустрије сировинама, тако и у социјалистичком преображају пољопривреде. Ради се само о откривању свих могућности, о освајању нових површина (државна земља се досад доста често и свуда потцењивала и расипала), о ефикасној капиталној изградњи и организацији рационалне производње на тим добрима. У том циљу предложени буџет предвиђа 13 милијарди за инвестиције на државном сектору пољопривреде. Инвестициони план решава три основна задатка. Прво, изградња постојећих добара у циљу проширења њихових капацитета, усклађивања основне производне гране са помоћним гранама, чиме ће ова добра постати високопроизводна и високо рентабилна предузећа. Наиме, државна пољопривредна добра у житарском подручју нису још ни издајека развила своје сточарске капацитете према обрадивим површинама. Овај несклад је досада вишеструко умањивао укупну робну производњу тих добара, а осим тога онемогућавао и правилни развој ратарства: травопољни плодоред, искоришћавање споредних продуката и томе сл. Друго, и извођење опсежних мелиорационих радова на најкрупнијим објектима ове врсте у овој Петолетки као што су: канал Дунав—Тиса—Дунав, Лоњско Поље, канал Сисак—Загреб—Подсусед, Пелагонија, Брегалница, Скадарско Језеро, поред низа мањих мелиорационих радова. Само овим крупним мелиорационим радовима одводниће се и наводнити укупно око 750.000 ха, а у првом Петогодишњем плану око 425.000 ха. На тој површини повисиће се производња за око 4 милијарде динара годишње. Треће, приступиће се на ширем плану организацији крупних фарми на великим планинским пашњацима

у свим народним републикама, нарочито у Босни и Херцеговини, Македонији и Црној Гори. Све ове инвестиције даће своје пуне резултате у производњи тек у 1950, 1951 и касније, али већ у овој 1949 години знатно ће се повећати учешће државног сектора у снабдевању градова и индустријских центара нарочито у масти, поврћу и меду. Тако ће у планираним потребама трговине и индустрије државни сектор пољопривреде учествовати:

	у житарицама са	3,7%	а са СРЗ заједно	7%
од чега:	у пшеници	са 5%	а са СРЗ заједно	8,9%
	у поврћу	са 32,2%	а са СРЗ заједно	44,3%
	у масти	са 42%	а са СРЗ заједно	44%
	у меду	са 24,7%	а са СРЗ заједно	26%

Као што се види, државном сектору су постављени веома крупни задаци нарочито у погледу производње масти, поврћа и меса. То ће несумњиво знатно утицати у првом реду на уредније и боље снабдевање прехранбеним артиклима. Овом циљу такође треба много да допринесу фабричко-заводске, градске и друге економије, које у идућој години треба у том смислу рационално искористити. Напомињем, да је ради бољег снабдевања Београда предвиђено из савезних средстава инвестиција од преко 800 милиона, за Панчевачки Рит, који је предат под непосредно руководство ИНО-а Београда. Али да би се на државном сектору извршили ови производни задаци у следећој години биће потребно, поред благовременог извршења планиране капиталне изградње, пре свега, извршити организационо учвршћење добара, завести много строжију радну дисциплину, увести планску дисциплину у погледу производње и испоруке робе и, нарочито евиденцију и контролу над чувањем државне имовине уопште и над трошењем производа напосе. Брига за изградњу радничких станова и правилно снабдевање радника свим потребама, мора бити у првом плану рада наших пољопривредних органа. Ове године је поред непријатељских саботажа као, на пр., на пољопривредном добру „Моравица“ на Кочевљу итд., расипништво, слаба евиденција и томе слично била скоро општа појава на нашим добрима. Посебно треба напоменути слабу бригу над увезеном племенитом стоком о којој министарства немају сталне евиденције. Све су то сада веома крупне слабости наших добара и оне потичу у првом реду од небриге, слабог руковођења, помоћи и контроле од стране министарстава пољопривреде и главних дирекција. По нашим мини-

старствима пољопривреде и дирекцијама државних пољопривредних добара код неких стручњака, и не само код стручњака, задржало се старо погрешно схватање задатака и улоге државних добара. По томе схватању наша државна добра треба да буду „угледна добра“ по томе што ће се узгајати мали број племените стоке и производити мале количине сортног семена, чиме су некад снабдевала велепоседнике и кулаке. Због тога, поред осталог, на многим добрима ове године није извршен план сточне производње, није уопште било борбе за реализацију робе. Због тога су, на пример, ове године пропале знатне количине већ произведеног поврћа и других продуката. Међутим, наша пољопривредна добра морају постати крупне, високо рентабилне социјалистичке фабрике за масовну производњу жита, поврћа, стоке и живине, тј. меса, масти и млека. Управо, у том циљу, она морају имати најсавршенију организацију, морају примењивати и најнапреднију агротехнику, морају узгајати стоку најбољих раса и најпродуктивније сорте семена. У том смислу државна пољопривредна добра треба да буду угледна социјалистичка газдинства, која ће и васпитно и економски помоћи социјалистичком преображају села.

У току ове године постигнути су знатни резултати у развоју сељачких радних задруга. Старе задруге су организационо и економски ојачале и подигле производњу; основано је преко 460 нових задруга. Пораст броја задруга, задружних домаћинстава и земље у протеклој години до 1 новембра је следећи:

Број задруга			Број домова			Обрадива земља		
31-XII 1947	1-XI 1948	Повећање у %	31-XII 1947	1-XI 1948	Повећање у %	31-XII 1947	1-XI 1948	Повећање у %
779	1.192	53%	40.590	53.601	32%	211.021	281.913	36,5

Према томе, сељачке радне задруге обухватају 2,4% укупног броја сељачких домаћинстава и 3,8% укупно обрадиве површине. Карактеристично је да је после извесног застоја у образовању сељачких радних задруга које је настало за завршетку аграрне реформе и колонизације када је и формиран први већи број задруга, тек у овој години и нарочито у

другом полугођу настао поново нешто живљи процес готово у читавој земљи, а нарочито у НР Македонији и делом у НР Хрватској. Овај процес још траје и сигурно је да ће у следећој години бити још бржи. Осим тога, док су се у првој фази удруживали претежно колонисти и аграрни интересенти — сада се задруге стварају по читавој земљи тако да се оне распостире на око 70% срезова. Готово све нове задруге сем у НР Македонији, настале су спонтано, на иницијативу и захтеве најнапреднијих сељака, без претходних систематски организованих политичких и других припрема са стране народних одбора, задружних савеза итд.

Организационо јачање сељачких радних задруга обележено је у протеклој години крупним достигнућима. Већина задруга успешно примењује основне организационе принципе који обезбеђују њихов правилан социјалистички развој, као производно-финансиске планове, принцип расподеле према уложеном раду, јачање друштвене својине кроз задружну акумулацију итд.

Постојећа задружна правила предвиђају плаћање ренте у виду закупа или камате на унесену земљу. Међутим, већина задружних скупштина врло много ограничава ренту тако да је она често сведена на симболичну величину. Тако су, на пример, 39 сељачких радних задруга у Србији годишње приходе из 1947 године поделиле на следећи начин: у задружне фондове унесено 15,72% укупних прихода; расподељено на име уложеног рада 79% укупних прихода; а на име ренте исплаћено свега 5,28% укупних прихода.

Ова тенденција укидања ренте може бити секташка за све сељачке радне задруге где још увек већина средњака у селу стоји ван задруге, али она несумњиво доказује, прво, унутарњу чврстину тих задруга и друго, правилне организационе принципе на којима су постављене сељачке радне задруге. Захваљујући оваквом организационом сређивању порасла је производња у сељачким радним задругама, оне су знатно економски ојачале, порасла је њихова друштвена својина и подигао се животни ниво задругара. Принос на задружним имањима био је ове године знатно већи не само од приноса у прошлој години већ и од приноса на индивидуалним поседима. Ради примера навешћу неке задруге које су постигле изванредне приносе:

Радна задруга „Црвени пролетер“ у Качареву постигла је принос по једном хектару 476 мтц шећерне репе, 21 мтц пше-

нице, 60 мтц кудеље, 35 мтц кукуруза. Производња је била организована на 1.200 кат. јутара.

Сељачка радна задруга „Велебит“ у Вишњевцу постигла је у производњи пшенице на 40 хектара принос од 37 мтц. по једном хектару.

Сељачка радна задруга „Јанко Чмељик“ у Старој Пазови постигла је принос од 45 мтц. кукуруза по хектару.

Сељачка радна задруга „Милан Цојић-Марјан“ у Сумраковцу постигла је по једном хектару следеће приносе: пшенице 32 мтц, јечма 41 мтц, и испоручила руднику Бор 70 вагона поврћа.

Са повишењем приноса и производње уопште расла је и друштвена својина у сељачким радним задругама. У неким задругама она износи већ преко 30% од укупне вредности свих средстава за производњу. Та задружна својина проширивала се освајањем утрина и других необрађених површина, додељивањем земље од државе, набавком пољопривредних справа и машина, јачањем задружног сточног фонда, изградњом економских зграда, помоћних радионица итд. Задружни сточни фонд је у овој годин порастао: у коњима за 94,7%, према стању у 1947 години; у говедима за 103,8%, у свињама за 252%, у овцама за 80,3%. Сељачке радне задруге у овој години изградиле су 552 нове зграде док се у градњи налази још 391, адаптирале 150. Само сељачке радне задруге у НР Србији и НР Хрватској набавиле су у току године преко 5.565 средњих и крупних пољопривредних машина.

Ми немамо још детаљних података и тачне анализе пораста друштвеног стандарда задругара, али је сигурно да је, упркос његовог знатног повишења према прошлој години, у неким задругама он још нижи од стандарда индивидуалних средњака.

То долази због тога што радне задруге много инвестирају у капиталну изградњу, немају довољно инвентара, моторне и сточне вуче и што још нису решена нека питања њиховог односа према тржишту.

Основне слабости сељачких радних задруга су следеће:

Прво оне су још малобројне и састављене претежно од ситних сељака, с малим бројем здружених домова и понегде са недовољно земље. Просечно на једну задругу (према подацима 31 јуна ове године) спада 52 домаћинства, али има доста ситних, патуљастих задруга, нарочито у НР Хрватској, где је просек 23 домаћинства на задругу. Просечно једна задруга има 277 хектара земље, што на један дом чини 5,3 хек-

тара. Овај последњи број би одговарао приближно просечном сељачком поседу у нашој земљи, али је он достигнут на тај начин, што је држава доделила задругама део земље и што су задруге саме освајале нове површине разоравањем утрина. Међутим, чињеница да су у задруге досад улазили углавном сиромашни сељаци а понегде и средњаци, говори о томе да је управо најбоља земља остала ван задруге, код богатих сељака и имућних средњака (сем у Војводини код колонистичких задруга). Из тога проистиче, поред осталог, да сељачке радне задруге морају нарочито водити рачуна о томе, да се не изолују од остале масе радних сељака у селу, да сарађују с њима, како по питању производње, тако и по свим другим питањима, да им примером помогну да схвате предност колективне обраде земље.

Друга слабост потиче из ове прве, а састоји се у томе што је задружна земља јако расцепкана и растурена по читавом атару села. То нарочито важи за мање радне задруге. На пример, у НР Србији, где је стање у том погледу најповољније, просечна величина једне задружне парцеле износи 4,23 хектара, а на једну задругу долази просечно 116 парцела. Јасно је онда да се при оваквом стању не могу до краја искористити у производњи сва преимућства крупног газдинства. Отуда задруге све чешће постављају питање арондације земље. Међутим, питање арондације не може се поставити само са гледишта интереса саме задруге, већ и са гледишта осталих радних сељака ван задруге — нарочито тамо где је већина тих сељака. Ипак у многим случајевима могло се наћи повољних решења, која би бар донекле ублажила оштрину овог проблема, али месни органи народних власти нису досада конкретно прилазили овом питању, сем у Македонији, где су, додуше, учињена извесна застрањивања.

Трећа слабост је у томе што њихова производња и капитална изградња није била досад чврсто и посебно обухваћена општедржавним планом и то у оквиру среског пољопривредног плана свака задруга посебно, као производна јединица. У вези с тим није досада формално регулисано питање њихових обавеза према плану, који им држава уз њихову сагласност поставља — како према производњи тако и према плану испоруке произведене робе држави, с једне стране, и планског снабдевања задруге и задругара средствима капиталне изградње и широкe потрошње, с друге стране. Уколико се ово питање сада не би решило оно би ометало даљи пра-

валан развитак сељачких радних задруга, могло би да развије код њих шпекулантске тенденције, нарочито са омасовљењем задруга новим мање свесним члановима. За следећу годину задружни сектор је посебно унесен у општедржавни план, али се ради о томе да сада срески народни одбори, заједно са задружним управама и среским задружним савезима, у току ове зиме изврше детаљну разраду планова за сваку своју задругу.

Четврта слабост сељачких радних задруга је у томе, што капитална изградња заостаје за потребама у производњи. То се огледа, пре свега, у спором попуњавању приплодне и запрежне стоке, нарочито задруга у житородним рејонима, у недовољној изградњи задружних економских дворишта и спором темпу механизације.

За изградњу економских дворишта и остале инвестиције држава је прошле године одобрила задругама кредит под веома повољним условима у висини од 1.878 милиона динара. Међутим, задруге нису довољно искористиле тај кредит иако, на пример, због недостатка шталског простора многе задруге држе своју стоку растурену по приватним шталама, а у неким због тога задругари нису чак ни унели стоку у задругу. Одговорност за овако слабо реализовање инвестиционог кредита, поред осталог, лежи на самим задружним руководствомима, која нису показала довољно иницијативе и упорности на решавању ових питања. На пример, чланови неких задруга имају у личној својини више стоке него што је потребно и дозвољено, док је истовремено задружни сточни фонд врло слаб, а руководства тих задруга не виде у томе, с једне стране, могућност за бар делимично решење овог питања, а, с друге, једну врлу опасну тенденцију. Исто тако није било свуда довољно борбе за искоришћавање локалних материјала за грађевинске радове. Али главна одговорност пада на одборе и друге органе народних власти, који ни овом питању нису поклонили потребну пажњу, већ су задруге препустили саме себи.

За инвестиције на задружном сектору у пољопривреди одређен је за идућу годину кредит од преко 6 милијарди динара, као и одговарајућа количина материјала. Али да би се тај кредит реализовао, нарочито у грађевинама и стоци, биће потребна пуна и непосредна помоћ задругама од стране народних власти, у првом реду среских народних одбора и органа пољопривреде како у срезу тако и републици.

Другови и другарице, ја сам се нешто дуже задржао на питањима државних пољопривредних добара и сељачких радних задруга иако је њихово учешће у укупној пољопривредној производњи још ниско, у првом реду због тога, што су у овом буџету предвиђене тако крупне суме на непосредно развијање социјалистичког сектора а осим тога и зато што многи другови још потцењују значај и улогу државних добара, пољопривредно-машинских станица и задруга, полазећи баш од тога засада ниског учешћа у укупној производњи.

Пре свега, што се тиче самог учешћа, ја сам раније навео колико ће оно порасти, нарочито у тржишним вишковима, што је за нас нарочито важно, у следећој години а поготово у наредним годинама уз предвиђене инвестиције.

Међутим, њихов значај и улога не могу се свести само на ово питање. Њихов значај је пре свега у томе што су они једина крупна газдинства у нашој пољопривреди и то државна добра у суштини доследно социјалистичка крупна газдинства, а сељачке радне задруге највиши облик задружне организације код нас, који ће из године у годину, развијајући се у социјалистичком смеру, играти све одлучнију и на крају одлучујућу улогу у нашој пољопривреди. „Да би ситно — сељачко село пошло за социјалистичким градом, каже друг Стаљин, потребно је на селу, поред свега осталог, стварати и унапређивати крупна социјалистичка газдинства у облику совхоза и колхоза, као базе социјализма, која са социјалистичким градом на челу, могу да поведу за собом основне масе сељаштва“ (Стаљин, Питања лењинизма, стр. 287). Дакле, државна пољопривредна добра и сељачке радне задруге, као база социјализма на селу, распрострањени су по читавој земљи и окружени милионима ситних и средњих сељака. Они треба пред очима тих сељака да докажу сва преимућства крупног газдинства над њиховим ситним и инокосним, да их поведу путем социјализма. Свако наше потцењивање и запостављање ових газдинстава могло би, поред осталог, компромитовати у очима сељака и сам задружни покрет, а то би имало ненадокнадиве последице за социјалистички преобрајај пољопривреде.

Неки другови просто коче стварање сељачких радних задруга изговарајући се да треба сачекати тракторе. Тачно је да је за стварање напредних крупних, социјалистичких газдинстава неопходна машинско-тракторска база, али прво, не треба сметнути с ума, да је и поред те базе нужна дуготрајна

политичка и организациона припрема а друго, наше досадашње искуство показује да и оне најпримитивније сељачке радне задруге, које се ослањају на просто удруживање сељачких оруђа за производњу, показују знатна преимућства над ситним поседом. Оне рационалније искоришћују своју запрежну стоку и инвентар, способне су да прихвате нову земљу коју им народна власт додељује, да разору утрине итд. Осим тога, и таква задруга способна је такорећи од првог дана да акумулира. Наравно, да би било врло опасно остављати такве задруге дуже времена без техничког унапређивања, али се ту већ данас може помоћи са средњим машинама и справама, нарочито у таквим рејонима где сам гвоздени плуг према дрвеној ралици значи много. Ово још више важи за сточарске задруге. Свуда се само ради о томе, да се међу сељацима систематски развија иницијатива за удруживање, да им се непосредно и конкретно помаже.

Из ових података се види да у сељачке радне задруге још ступају само поједине групе најнапреднијих и политички најсвеснијих сељака. То још није широки масовни покрет, који би захватио читава села и рејоне и у који би масовно ступали средњаци. Да се то постигне главна полуга је, поред свега осталог, земљорадничка задруга општег типа, прво зато што је она најпогоднија организациона форма блиска сељацима и што мрежа ових задруга обухвата данас огромну већину радних сељака и, друго, што оне својим многостраним организационим облицима од најпростијих ка све савршенијим могу поступно и организовано преводити сељаштво на социјалистичку производњу у пољопривреди.

Данас већ имамо укупно у разним облицима 7.962 земљорадничке задруге, што практично значи у сваком месном народном одбору бар по једу задругу. У току ове године, нарочито после Петог конгреса КПЈ отпочела је масовна реорганизација земљорадничких набавно-продајних задруга у задруге општег типа, проширивањем њихове делатности на производњи. Тако је досада у процесу ове реорганизације у оквиру тих задруга организовано око 2.500 задружних економија са 143.956 ха земље, око 489 задружних машинских станица са 4.998 средњих и крупних машина и справа, 373 задружне припусне станице са 1.407 приплодних грла, 77 задружних сточних фарми са 3.727 грла стоке. Осим тога основано је 145 млекара, 57 предузећа за прераду воћа, 136 млинова, 68 пекара, 19 централа, 21 уљара, 113 циглана, 202 разна друга помоћна предузећа, 268 поткивачких и ковачких ради-

оница, 78 коларских радионица, 650 разних других радионица услужног карактера. Осим тога, у протеклој години планирана је изградња 4000 задружних домова, који ће имати огроман политички, економски и културни значај за подизање села уопште, и задругарства посебно. Упркос великим објективним тешкоћама тај план је извршен са 60% при чему је један део домова завршен, а остали су у градњи и биће завршени идуће године.

Ове бројке саме по себи нису нарочито велике, али ако се узме да су то резултати од свега неколико месеци почетног рада, онда оне, прво, претстављају озбиљан успех, и, друго, указују на велике могућности у том правцу. Досадашње искуство показује, да су земљорадничке задруге по својој ширини тако погодан облик да правилно примењен на конкретне привредне, политичке и друге услове сваког рејона, тачније сваког села, може успешно да уједини већину радних сељака и да се стално јача и проширује друштвена својина и друштвени рад на бази те својине. Задружне економије, сточне фарме, машинске станице и томе слично показале су се као почетно језгро друштвене својине, које може успешно да организационо учвршћује и развија задругу на сектору производње, васпитавајући масовно сељаке за заједнички рад и да истовремено успешно обезбеђује задружну акумулацију и проширену репродукцију.

Међутим, већ сада се показују у овом раду извесне слабости и грешке. Међу најважнијим слабостима је пре свега то, што неки задружни руководиоци мисле да ако су спровели административну реорганизацију задруга, да је тиме посао завршен, не схватајући да треба упоран свакодневни васпитни и организаторски рад у развијању пољопривредне производње у задругама. Неправилна је оријентација и то, што се често под радионичком делатношћу у задругама, сматра да је то главно питање у развоју задруге, а поготову штетна оријентација на мала и ситна предузећа, која ће служити ван задружних потреба и развијати капиталистичке тенденције у задругама.

Неке задруге мисле да обрађују економије помоћу надничара, сиромашних задругара или давањем у наполицу. Друге су опет покушале да све пољопривредне радове на економији обављају искључиво путем добровољног рада фронтонских организација. Неке задруге су потпуно запоставиле задружну акумулацију, тако да су своја задружна

средства за производњу, чак и млинове, електричне централе и томе слично, ставили на бесплатно коришћење задруга-рима. Наравно, да у таквом случају нема ништа од проширене репродукције и задружне акумулације. Јасно је да при том богати сељаци експлоатишу и задруге и задругаре.

Откако је почела масовна реорганизација земљорадничких задруга, свакодневно искрсавају све нови и нови проблеми, сигурно је да ће они и даље искрсавати. Међутим, сви се они не могу унапред предвидети, нити се може унапред дати ма какав рецепт за њихово решавање. Сам живот, иницијатива милионских маса, проналазиће и разне организационе облике и разна решења. Наша је дужност да будно пратимо све те појаве, да брзо реагирамо на њих, да испитујемо, уопштавамо и преносимо најбоља искуства не губећи ни за тренутак из вида ни главни смер којим треба упутити развитак задруга.

Другови и другарице, процес подизања пољопривреде, посматран са становишта социјално-класних односа, карактерише се данас борбом социјалистичких и капиталистичких тенденција. У тој борби јача социјалистички сектор, јача економска моћ ситног и средњег поседа, а ограничавају се и постепено потискују капиталистички елементи. Упоредо с тим растао је и добијао нове форме отпор капиталистичких елемената на селу. У вези с тим ја бих овде споменуо само неке појаве које су се испојиле и добиле нешто оштрију форму у протеклој години на сектору пољопривредне производње.

Готово у свим крајевима наше земље, са изузетком неких рејона, кулачко-шпекулантски елементи знатно су смањили број стоке на свом поседу. То је дало повода неким стручњацима у пољопривреди да почну развијати „теорију“ о томе, како, тобоже, наша политика откупа меса и стоке угрожава, чак смањује, наш основни сточни фонд. Међутим, подаци о порасту стоке код нас говоре управо обрнуто. Шпекуланти на селу смањују стоку на својим поседима клањем женског подмлатка и приплодних грла у циљу шпекулације, да би избегли обавезе према држави, да би намерно угрозили снабдевање градова и индустријских центара. Насупрот њима, радни сељаци, и ситнији и средњи, развијају и унапређују сточарство на својим поседима превазилазећи предратно стање у свим крајевима осим у онима где је у рату сточни фонд десеткован. Према томе, ова „теорија“ је кулачко-шпекулантска теорија, теорија коју несвесно или свесно подржавају

неки стручњаци пољопривреде. Да је ово тачно потврђује и друга појава, додуше испољена у знатно мањем обиму, углавном у појединачним случајевима. Наиме, неки најзатрованији непријатељи народне власти из редова кулака покушали су да саботирају јесењу сетву на тај начин што су били неке своје њиве оставили незасејане под веома различитим изговорима. Јасно је да се овде ради о директном саботирању производње, у суштини истоветном са питањем стоке. Такође се испољио оштрији непријатељски рад реакционарних елемената према задругарству, нарочито откако је почела преоријентација земљорадничких задруга на пољопривредну производњу.

Због свега тога, сада се пред све наше пољопривредне органе поставља у најоштријој форми задатак да до краја ликвидирају са бирократским „радом“ у пољопривреди и да конкретно и оперативно обухвате решавајућа питања у подизању пољопривредне производње у 1949 години. У садашњем моменту једини правилан пут за подизање производности рада у пољопривреди је у томе, да се усклади рад на решењу коренитог и најважнијег задатка — на организацији крупне социјалистичке пољопривреде — са свакодневном широком и конкретном организационом, техничком и економском помоћи газдинствима радних сељака — у првом реду кроз задругарство.

Према томе, сви пољопривредни органи морају се у идућој години окренути лицем према земљорадничким задругама и државним пољопривредним добрима. Сва министарства пољопривреде и средња повереништва за пољопривреду нису још схватили и преоријентисали свој рад на земљорадничке задруге и државна добра, већ су питање задругарства препустили задружним савезима. Уместо да буду организатори крупних пољопривредних газдинстава — државних и задружних — и руководиоци агрикултурне револуције у пољопривреди увлачећи у њу милионе радних сељака, стављајући јој на службу све агрономе, ветеринаре и друге стручњаке — наши пољопривредни органи, нарочито у срезу, губе много времена у писању и преписивању расписа, које често нико не чита осим писара у сеоском месном одбору.

Најзад, хтео бих рећи неколико речи о питању кадрова у пољопривреди. Овакав развитак пољопривреде захтева огроман број кадрова, како висококвалификованих тако и средње и ниже квалификованих. Досада су постигнута зна-

чајни резултати у припреми агронома и ветеринара, и донекле у погледу средњег кадра. На пољопривредним факултетима сада учи 4055 студената, према 3059 у прошлој години и 1166 пред рат. На ветеринарским факултетима сада има 2227 студената, према 1969 у прошлој години и 708 пред рат. На пољопривредним и ветеринарским техникумима има сада укупно 5781 ученик, према 3468 у прошлој, односно 501 пред рат.

У специјалним нижим школама учи 4.158 ученика према 2.703 у прошлој години, односно 2.156 пред рат. Поред тога на једногодишњим курсевима за стручне пољопривредне руководиоце у задругама, који су отворени ове јесени учи око 3100 слушалаца у свим народним републикама. Као што се види, постоји велики напредак према прошлој години, а да не говоримо према предратном стању. Али у погледу средњег кадра, а нарочито нижег, садашњи капацитет школа никакко не одговара ни у односу према капацитетима факултета, а нарочито не према постојећим и све више растућим потребама задруга и државних добара. Због тога ће бити потребно убудуће стално повећавати број нижих и средњих школа, а у првом реду на државним пољопривредним добрима организовати курсеве за оспособљавање стручних пољопривредних радника, сточара, ветеринарских помоћника, бригадира итд.

Ради унапређења пољопривредне производње организовано је 12 савезних и републиканских института са 30 филијала и 15 одељака, у којима ради око 250 научних сарадника и асистената. Ове научне установе дале су досада неке резултате у селекцији нових сорта семена, у проширењу неких култура на нова подручја и томе слично. Међутим, њихова основна слабост, поред организационе несрећености, састоји се у томе, што оне још своју научно-истраживачку делатност нису чврсто повезале за нашу праксу, за горуће проблеме у пољопривреди и преоријентисали се на савремену, напредну, мичуринску агрономску науку. То нарочито важи и за наше факултете.

Другови народни посланици, наш државни план за 1949 годину, коме одговара овај предлог буџета, предвиђа инвестиције у пољопривреди које износе скоро 1/4 свих инвестиција. Због тога ће он, заједно са потенцијалом који се ствара у индустрији пољопривредних машина, значити ону широку основу на којој ће огромно порастати производне снаге пољопривреде. То ће још чвршће окупити милионе радника се-

љака под заставу наше Партије, која их води на широки пут социјалистичког преображаја пољопривреде, ка благостању и културном животу. Овакав буџет значи доследно практично спровођење одлука V конгреса наше Партије и зато вас молим да гласате за овај предлог буџета. (Аплауз).

Претседавајући: Одређујем одмор од 10 минута.

(После одмора)

Претседавајући: Настављамо рад. Реч има министар шумарства друг др Васо Чубриловић.

Министар шумарства др Васо Чубриловић (*Изборни срез Добој, НР Босна и Херцеговина*): Другови и другарице народни посланици, задаци постављени Законом о Петогодишњем плану у шумарству у 1948 години, сажети по секторима пословања, били су следећи:

1) Рационалним и планским искоришћавањем дрвета и других шумских производа требало је пружити потребне сировине и грађу за индустријализацију и електрификацију земље, развитак пољопривреде и ставити довољне количине дрвне робе за извоз.

2) Све већи значај шума за изградњу наше социјалистичке пољопривреде и народног живота опћенито наметнуо је у 1948 години повећавање задатака за обнову, чување и гајење шума.

3) Пошто је шумарство у току 1947 године добило низ општих закона за организацију шумарске службе, у 1948 години требало је у смислу основних начела тих закона дати служби потребне организационе форме које би одговарале нашој савременој стварности и задацима које та стварност буде наметала.

Узевши опћенито, задаци постављени шумарству у 1948 години, и по линији гајења и по линији експлоатације шума, далеко су премашили задатке из 1947 године. Према томе, борба са објективним и субјективним препрекама за испуњење плана у 1948 години била је много тежа него у 1947 години.

Интереси социјалистичке изградње у нашој држави императивно су у 1948 години наметали повећање плана експлоатације шума, и по количини и по сортиманима. Још није крај године да бисмо могли дати коначне бројке, али, према досада прикупљеним подацима о испуњавању плана ове го-

дине, план искоришћавања и прераде дрвета у 1948 години пребациће постављене задатке Петогодишњим планом, а задатке извршене у 1947 години за 150% по количини, а 168% по вредности. Нема изгледа да ћемо до краја године моћи постићи постављене задатке у плану за 1948 годину — изнеће око 87% по количини и 82,4% по вредности.

Кад човек уђе у анализу пословања наше шумске експлоатације у 1948 години опазиће две ствари: 1) да су кадрови лично од себе давали све што су могли да се план испуни; 2) да су ти напори имали више стихиски карактер. Човек је више извлачио својом живом снагом него што је улагао напор да бољом организацијом пословања, бољим искоришћавањем људске и машинске снаге повећа производњу. По мом мишљењу, 1948 година је последња година у шумској експлоатацији где се нешто могло постићи преко стихије.

Наша шумска производња још тражи своју организациону форму. Још нису утврђене компетенције, одређена права и дужности појединих административно-оперативних руководстава. Систем делотворног оперативног руковођења пословима споро и тешко се изграђује. Кадрови су малобројни, неуки, недовољно стручно и политички уздигнути, нарочито у нижим оперативним органима, манипулацијама и предузећима, где тешко излазе на крај са задацима који се пред њих постављају. Они су често неправилно распоређени, не води се довољно брига о њима, нити су правилно награђени. Не приступа се довољно одлучно уздизању нових, нарочито нижих кадрова у вези са рационализацијом и механизацијом производње сдабирањем и школовањем на курсевима најбољих трудбеника.

Рационализација и механизација шумске производње код нас је тек у повоју. Ове године смо први пут набавили у нешто већој количини моторних тестера, механичких дизалица и модерних жичара. Међутим, одмах се опазило да бирократизам горе, а конзерватизам доле спречава правилно искоришћавање набављених машина. Бригадни систем рада, ударништво, новаторство, рационализаторство и социјалистичко такмичење нису довољно продрли у шумску експлоатацију и далеко су још од тога да буду пресудни за постигнути резултат.

Рад у забаченим шумама без станова и свих осталих услова за живот врло је тежак. Ове године се нешто радило да би се у том правцу задовољили сви оправдани захтеви

шумских радника у експлоатацији. Недостају баракe за становање, служба радничког снабдевања још није довољно организована. То је био главни узрок зашто и поред повећања плата нисмо у 1948 години могли испунити план радне снаге. Шумска експлоатација претпоставља читав низ инвестиционих радова за извршење плана: изградњу железница, путева, рижа, барака итд. У 1948 години још су се експлоатисали претежно они шумски ревири који су отворени комуникацијама, изграђеним пређашњих година. У овој години сразмерно је мало отворено шумских ревира способних за искоришћавање. То сматрам да је највећи недостатак рада у експлоатацији 1948 године, јер ће отежавати извођење плана и у следећим годинама.

Колико год је процес шумске експлоатације запињао због недостатка радне снаге и правилне примене механичких средстава, још више је заостајао план привлачења дрвних маса на помоћна и главна стоваришта. Није било довољно вучне стоке код самих предузећа, а приватни власници запрега или су уцењивали, или нерадо ишли са својом стоком на тај посао. Трактора је било мало, а они су често нерационално искоришћавани.

Изнели смо објективне и субјективне узроке неиспуњавања плана како је постављен за 1948 годину. Задаци постављени за 1949 годину већи су према извршењу плана у 1947 за 164%, у 1948 години за 81%. Ако хоћемо да га остваримо мораћемо уклонити све препреке о којима смо говорили критикујући извршење плана 1948 године. Не будемо ли побољшали организацију производње, повећали њену механизацију и рационализацију правилнијим искоришћавањем људске и машинске снаге, не појачамо ли вучну снагу за извлачење дрвне масе са сечишта до споредних и главних стоваришта, а пре свега, не отварајући нове шумске ревири за експлоатацију, ми ћемо у 1949 години несразмерно теже моћи приступити извршавању постављених планских задатака у шумској експлоатацији него у 1948 години.

Петогодишњи план у гајењу и нези шума предвидео је 100.000 ха пошумљавања, а 150.000 ха мелиорације шумског земљишта. Међутим, врло брзо се показало да је у односу према величини голети, шикара и дегенерисаних шума врло спор темпо рада постављен задацима овога плана. Зато су већ републикански закони о петогодишњим плановима премашили постављени савезни план у пошумљавању за 14.000

ха. У 1947 годин годишњи план је пребачен за 40%, а испуњен просек Петогодишњег плана 20%. Савезно Министарство шумарства због тога је у 1948 години дало иницијативу за повећање плана пошумљавања за 50% према просеку Петогодишњег плана. Према досад стиглим извештајима план пошумљавања је испуњен са 95% у овој години, а за 148% према просеку Петогодишњег плана. Сви су изгледи да ће постављени план по линији пошумљавања и мелиорације шума у 1948 години бити пребачен.

Кад се упореде напори које улаже нова Југославија на обнови и подизању шума са радом старе Југославије, онда се тек види како се из темеља мења став данашњег друштва према шуми и њеном значају. Ми смо у 1947 и 1948 години пошумили око 49.000 ха, а стара Југославија од 1920 до 1938 године 44.388 ха. Међутим, и то није довољно. Ми имамо преко 3 милиона ха голети и шикара, које траже пошумљавање и обнову.

И код ове гране шумарске службе често су се мењале организационе форме у појединим народним републикама. Посебице мало се обрађала пажња на рад средских народних одбора под чијим се непосредним руководством налази претежан део земљишта које треба пошумити и запуштених шума које треба мелиорирати. И шумска газдинства, заузета задацима шумске експлоатације, нису одвајала довољно ни материјалних средстава ни кадрова да се посвете подизању и нези шума. Иако је Министарство шумарства ФНРЈ још прошлих година вршило притисак у правцу добре организације семенске службе, јер је семе први услов за пошумљавање, ипак се и данас у томе врло слабо стоји. Зато и ове године нећемо имати онолико семена колико нам је потребно за испуњавање плана у 1949 години. Расадници су се повећали и по броју и по величини, али далеко су од тога да буду онакви како захтева данас шумарска наука. Нестручно вођени, рђаво обрађивани, они врло често не испуњавају своје задатке у производњи садница ни по квантитету, ни по квалитету, ни по врстама. Најтеже је питање подизања и одржавања младих насада. Пошумљава се по плану, али често алкаво и нестручно. Млади насади се довољно не чувају, не негују и не допуњавају. Понавља се и код нас стара пракса из старе Југославије да се због тога исти терени поново пошумљавају.

У овој години морала се већа пажња обратити заштити шума од штеточина. Поткорњак је у опадању, али тим већа

је била навала губара. Ова гусеница преправила је из храстових шума 1948 преко 700.000 ха шума и 23 милиона стабала воћака. Штета у воћарству цени се на преко 3 милијарде динара. Борба против овог каламитета у ширим размерама тек је почела. Заједничке комисије шумарске и пољопривредне службе организују предузимање мера за уништење губаревих легала преко зиме и за спремање средстава за борбу против њега у пролеће 1949 године. Шумарској служби ће требати много година и више масовне примене средстава за уништавање губара да га савлада у шумама. Али ће зато она морати помоћи пољопривреди да га још у пролеће 1949 сузбије из воћњака помажући сељака да их чисти и брани од њега и поред заражености шума. Стручно и технички задатак је изводљив у свом најхитнијем опсегу.

Већих пожара у овој години није било, а борбу против људских и сточних штеточина у шуми преузело је на себе Министарство унутрашњих послова формирањем шумске милиције.

За целокупни привредни живот наше земље врло важни бујичарски радови извршени су преко предвиђеног плана. Убудуће, посебице мораћемо обратити већу пажњу на бујичарске проблеме у сливовима река где се изводе велики радови на хидроцентралама. Ако желимо да нам те хидроцентралне правилно функционишу мораћемо путем систематског пошумљавања и грађевинских радова на обуздавању бујица спречити на време засипавање водних басена бујичним наносима.

Иако су задаци постављени Петогодишњим планом у подизању и нези шума у 1948 години далеко пребачени видели смо ипак да они нису довољни према величини још осталих голети, шикара и запуштених шума у нашој земљи. Зато је Претседништво Владе наредило да се изврши ребаланс Петогодишњег плана у пошумљавању и према новом ребалансу он се повећао за 80%. По том новом плану у 1949 години плански задатак је већи од 1948 године за 53%, те износи 43.000 ха тј. 43% од Петогодишњег плана, за 206% је већи од просека Петогодишњег плана, а скоро толико колико се у старој Југославији пошумило за 18 година.

Повећање задатака у пошумљавању и обнови шума оправдано је и изводљиво.

У 1948 години шумарство није имало важнијих закона. Тим више се обратила пажња да се путем уредаба, правил-

ника, наредба и упутстава разраде и у пракси примене Општи закон о шумама, Општи закон о лову и Закон о заштити шума од пожара, изгласани у 1947 години. Републиканска министарства шумарства, на темељу ових основних закона, предложила су својим народним скупштинама своје законе. Они су или изгласани или се налазе на претресању.

У току 1948 године савезно Министарство шумарства, као руководећи орган шумарске службе у држави, трудило се да путем израде јединствене методологије планирања и јединственог материјалног пословања, разрадом норми, бригадног система итд. обједини, координира и уједначи пословање шумарства у целој држави и у експлоатацији и у гајењу и нези шума. Јединствено материјално пословање ступиће на снагу 1 јануара 1949 године. Методологија планирања привремено је уведена, а биће детаљно разрађена од специјалних стручних комисија до пролећа 1949 године. Ову врсту послова сматра савезно Министарство шумарства за себе као један од најважнијих и у току 1949 године уложиће још више напора да допринесе унапређењу шумарства кроз обједињеност начина пословања.

Велики плански задаци постављени шумарству, а посебице сектору експлоатације, у 1948 години отежавали су руководству шумарске службе да се више посвети организационим задацима, да развије организацију службе, усклади, појача, од савезног Министарства до шумског газдинства и предузећа. Исти узрок довео је до тога да се сектор експлоатације шума неприродно и неправилно развио на штету гајења и неге шума због већих задатака и хитности њиховог испуњавања. Тако се десило да је експлоатација привукла велики број шумарских стручњака за гајење и негу шума који тамо нису постигли велике резултате, а од тога је патила служба подизања и неге шума. Из тих разлога поједине републике су саме приступиле реорганизацији службе издвајајући експлоатацију од неге шума путем посебних министарстава дрвне индустрије или одговарајућих самосталних предузећа у оквиру шумарског ресора.

Имајући у виду ове чињенице, Комитет за законодавство и Привредни савет Владе ФНРЈ узели су у последње време ово питање у разматрање. По њиховим последњим одлукама раздвојиће се сектор гајења и неге шума и сектор експлоатације и прераде дрвета у републикама у посебне ресоре. Тако ће се убудуће републиканска министарства шумарства,

ослобођена од задатака прераде дрвних производа, моћи тељењије посветити подизању наших шума путем пошумљавања, неге, мелиорација и заштите шума од штеточина. Дрвна индустрија осамостаљена са једним јасно постављеним планским задатком моћи ће лакше вршити и испуњавати те задатке. Надамо се да ће овако реорганизована шумарска служба ефикасније функционисати, боље планске задатке испунити и веће резултате постићи у 1949 години, него у 1948 години. (Аплауз).

Претседавајући: Реч има министар железница Тодор Вујасиновић.

Министар железница Тодор Вујасиновић (НР Босна и Херцеговина): Озбиљност задатака који пред наше железнице поставља овогодишњи план, не можемо довољно оценити, ако се не осврнемо на досадашњи рад наших железница, односно бившег Министарства саобраћаја, ако се не осврнемо на његове досадашње успехе, као и на његове грешке и пропусте. Тек на основу тога биће јасно колики нас нови задаци очекују. Тек онда биће јасно зашто је наша Савезна влада посветила у последње време толико пажње нашем саобраћају, а напосе нашим железницама.

Привредни живот наше земље ишао је напред таквим темпом, да није никакво чудо што, иако смо извршили и премашили наш овогодишњи план, нисмо могли последњих месеци ове године да у потпуности задовољимо тражњи наше привреде. Задатак који пред нас поставља план за 1949 годину значи 33% редукованих тонских километара превоза у теретном саобраћају више, у поређењу са оствареним превозом у 1948 години, и зато тражња наше привреде, која је премашила наше могућности задовољења последњих месеци ове године, била је озбиљно упозорење да наш железнички транспорт почиње да бива кочница даљег развоја наше привреде и зато томе питању морамо у најскорије време посветити много више пажње.

Ја бих желео да ово осветлим освртом на досадашњи рад. У 1947 години ми смо план превожења путника железницом извршили са 140%, а робе са 121,5% што укупно значи 130% или 10,440.000.000 редукованих тонских километара. У току 1947 године уплатили смо 1.279,308.000.— динара пореза, а укупно остварили прихода 8.743,014.000.— динара.

У 1948 години ми смо постигли следеће резултате: план превоза путника у железничком саобраћају остварен је са 126% према постављеном задатку, и при томе превезено 154,560.000 путника или 129% према 1947 години, односно 276% према 1938 години. Овај превоз извршен је са вагонима који чине 83% стања из 1938 године. Наравно, да је ово могућно било остварити углавном на рачун komodитета и културних услова превозења путника (док су једна путничка кола превозила 1938 године 16.000 путника годишње, она су ове године превозила 48.000).

План превоза робе извршен је са 103,5% према постављеном задатку, који је био за 42% већи према 1947 години, односно 79% већи у односу на 1938 годину. Из овог произлази да је укупан рад на извршењу плана остварен са 113,2%, према постављеном задатку.

Задатак снижења пуне цене коштања од 14,1% остварен је са 13,24%. Овај задатак био је пред нас постављен концем месеца маја, што је био један од разлога незнатног подбацивања.

Порез на промет у износу од 1.754,787.000.— динара извршен је у току 1948 године у суми од 1.850,000.000.— динара са 105,5% што одговара порасту укупно остварених прихода. Приходи у робном саобраћају остварени су са свега 95,6%, док су у путничком остварени са 132%, што значи укупно 106%, односно 12.045,000.000.— динара. Последница подбацивања плана у остварењу прихода у робном саобраћају лежи у измени структуре робе и порасту просечног пута изнад планираног, будући да је наша тарифа дегресивна — дужи пут, нижи тарифски став. Напомињем, да су наше железнице дале у току 1948 године око 1.200,000.000.— динара повластица. Што се тиче инвестиција, ствар стоји овако: у градњи нових пруга ми смо основни план за 1948 годину остварили са 95%, док смо накнадне планове остварили са 31%, што у свему значи остварење од 113%, а у односу на основни план 104%. Ми смо ове године пустили у саобраћај 292 километра нових пруга, док се у раду налази 517 километара нових пруга.

У извршењу плана инвестиција железничких радионица, нешто смо подбацили, углавном, из објективних разлога. План за 1948 годину биће остварен по питању обнове и оправке средстава са 91%, а ако се узме сва наша индустријска делатност, са 99%.

У речном саобраћају постигнути су у 1948 години следећи резултати: превезено је 2,019.000 путника, што значи 213% планираног броја, док је у путничким километрима остварен учинак 94% од планираног. У превозу робе план је извршен са свега 84%, док је учинак у нето тонским километрима остварен са 87%, од планиране количине.

Као што се види, број превезених путника је знатно премашен, ма да планирани учинак није остварен. Разлог лежи, углавном, у томе што се услед тешких услова железничког путничког саобраћаја, нарочито у локалном саобраћају, маса путника служила речним транспортом. Подбацивање у извршењу плана превоза робе настало је у великој мери неозбиљним односом и недовољним коришћењем ове врсте транспорта од стране извесних грана привреде.

Наш привредни ваздушни саобраћај био је нарочито погођен курсом штедње горива и користио је само мањи део својих средстава. То је утицало да план који је пред њега постављен за 1948 годину буде остварен са свега 30%, у превозу путника, те са 77% у превозу терета. Приходи су остварени са 32% постављеног задатка.

Анализирајући ово, ја бих нарочито хтео да се задржим на извесним субјективним и објективним недостацима и пропустима који су ометали да наш саобраћај даде од себе више, него што је дао, као и о узроцима који су ометали да наш саобраћај мобилише и даде на пуно коришћење нашој привреди остатак својих унутарњих резерви које су у њему постојале и постоје. Ја бих желео да укажем на низ пропуста — које је потребно што пре отклонити, да се то што брже постигне. Јер од унутарње мобилизације тих резерви, од отклањања тих пропуста умногоме зависи да ли ће план за 1949 годину бити са успехом остварен. О томе желим да кажем неколико речи.

На првом месту, морамо констатовати да је организација нашег бившег Министарства саобраћаја и његових разних грана саобраћаја била углавном рађена по узору на капиталистичке земље и није никакво чудо да, у условима изградње социјализма, није могла да одговори. Ми смо правилно уочавали недостатке, али не увек на време. Ми смо припремали мере за њихово отклањање, али смо често били спори и неодлучни у њихову провођењу. Потребно је било поставити организацију Министарства, која би у потпуности одговарала новим условима, потребама и темпу, која би била

много више оперативна, организацију која би била у стању да заиста руководи и да до краја мобилише и користи све унутарње постојеће резерве.

Ми смо обратили мало пажње и мало учинили на организацију пословања и разради процеса рада наших нижих организационих јединица. Ми немамо довољно техничких станица, ложионица, мало смо инвестирали у правилно и нужно одржавање наших пруга, колског и локомотивског парка. Били смо мало упорни у остварењу потребних контингентна материјала, чији је недостатак умногоме кочио правилно функционисање нашег саобраћаја.

У путничком саобраћају мало смо уложили труда на бољој организацији путовања и његовим културним условима. Исто тако нисмо ни близу учинили што је потребно на коначној реконструкцији наших пруга, станица и постројења, наших телефонско-телеграфских веза, на њихову проширавању, побољшавању и прилагођавању новим условима рада.

Нисмо довољно бриге посветили стручном нивоу наших кадрова које смо на брзину уздизали или које смо у великом броју морали примати. Али највећи пропуст је био тај да нисмо посветили довољно бриге нужном обезбеђењу животног стандарда наших људи. Начин снабдевања нашег особља био је лош и недовољан, а нарочито за низ тешких служби у саобраћају. Станбено питање нашег особља је веома тешко. Ми смо имали концем 1948 године 5.200 наших службеника, који живе одвојено, што ни близу не значи да је добром делу осталих то питање било како треба решено. Униформе и бунде нису биле на време свршене и расподелење особљу. Нисмо на време отклонили низ пропуста у нашем платном систему, што је нарочито погађало извесне службе у експлоатацији.

Исто тако мало смо учинили на проширавању и побољшавању коначишта нашег путујућег особља.

Али и однос привреде, као и неких других ресора, није увек ишао у корист побољшања наших услова рада. Још постоје укрштавања робе и сувише дуга и поновна превозења, која ометају укупно превозење, а која су последица неправилне дистрибуције и планирања. Наша настојања да се постигне извесна равномерност у превозењу, те да се користе пролећни и летњи месеци за превоз извесне робе и материјала, који нису везани сезоном, успела су само делимично,

без обзира на стимулативне повластице које смо нудили. Та се роба појавила у току јесенске и зимске кампање. Одговорни фактори нису довољно планирали пошиљке за наше луке и ми смо доживљавали ударце који су нам чинили велике тешкоће и ради тога смо губили хиљаде и хиљаде вагона дневног утовара за друге превозе. И поред свих наших настојања, ми у току целе године нисмо били довољно обезбеђени потребном радном снагом, а нарочито у претоварним станицама где смо имали свега 50% потребног броја радника услед чега смо дневно губили до 1.000 вагона. Али нарочито желим да подвучем питање немарног односа у истовару и утовару вагона. Ради таквог односа већег броја предузећа ми услед неутовара и неистовара губимо од 800 до 1.000 вагона дневног утовара. Та немарност погађа нас тим више, јер нам ти вагони закрчују и иначе тесне и неопремљене станице, затхевају већи број локомотива за маневрисање и ремете наш план у подмирењу других странака. Исто тако индустрија и снабдевање нису нам увек на време обезбедили потребне контингенте за снабдевање особља.

Ми смо овогодишњи план извршили и премашили. И зато користим ову прилику, да одам нарочито признање онима који су највише допринели његовом извршењу. Хоћу да одам признање нашим радним људима у саобраћају. Њиховом ванредном залагању и напорима у тешким и сложеним условима рада, њиховом самопожртвовању и одрицању морамо, на првом месту, захвалити за велике резултате које је постигао наш саобраћај од ослобођења до данас, а нарочито 1948 године.

Продуктивност рада на једног железничког службеника повећала се за 25% према предратној.

Задаци које пред нас поставља Савезна планска комисија у 1949 години, траже од нас даље повећање наших могућности у односу на постигнуте резултате. У путничком саобраћају ми морамо да повећамо те резултате за 10%, док у теретном за 33% у односу на остварење у 1948 години. Планирани приходи су 13.972,140.000.— динара, односно 16% више, а расходи 13.726,423.000.— динара, односно 11,5% већи у односу на остварење 1948 године, што говори о потреби да се наш тарифски систем мора прилагодити нашим привредним условима.

Наши проблеми у 1949 години су следећи:

У превозу робе проблем вагона, иако тежак, биће решен бољим обртом и дистрибуцијом, те форсираном обновом остатка ратом оштећених кола из депонија, као и израдом нових кола у нашој домаћој индустрији.

У превозу путника питање кола још се оштрије поставља, а тако исто и извесне мере, које ће помоћи у регулисању овако великог превоза путника. Истовремено ми ћемо морати повести енергичну борбу за што културније превозе путника. У ту сврху припремамо низ мера, које ће ово питање у идућој години бар добрим делом решити.

Година 1949 одвијаће се код нас у борби за максималну мобилизацију још расположивих унутарњих резерви. Она ће се одвијати у борби за што интензивнији обрт кола и њихово што економичније коришћење, за што економичније коришћење вуче.

Да бисмо омогућили извршење постављеног задатка, ми ћемо већи део наших инвестиција које износе 10,289.000.000. — динара морати уложити у сврху што интензивније реконструкције наших пруга и парка. Инвестиционом одржавању наших пруга и парка ми приступамо ове године с повећаним планом. У току 1949 године ми морамо отклонити низ недостатака, ради којих смо много трпели у досадашњем раду. Ми морамо изградити неколико великих ранжирних и техничких станица и реконструисати низ мањих. Тиме ћемо решити низ тесних грла, а уз њих једно од најтежих — проблем београдског железничког чвора, који се најхитније намеће.

У смислу што бољег задовољења наше привреде, ми ћемо повећати број кола и локомотива појачаним радом наших ложионица и радионица. У ту сврху ми ћемо морати обезбедити на многим радним местима прелажење на рад на две, а можда и на три смене, зашто ћемо морати обезбедити довољно радне снаге. Ми ћемо убрзано морати приступити механизацији нашег утовара, истовара и претовара и једном заувек скинути са дневног реда питање радне снаге на нашим претоварним станицама. Ми морамо тражити од наше привреде више дисциплине у утовару и истовару, као и бољем коришћењу товарног простора кола. Исто тако мораћемо коначно присилити оне који траже већи број кола да на утовару и истовару приступе дневном и ноћном раду, као и раду недељом. У том погледу требаће у току идуће године више плана и планске дисциплине. Ми

морамо што пре приступити ревизији нашег тарифског система, јер он овакав какав је данас не одговара условима планског пословања и развоја наше социјалистичке привреде.

А што је најважније, ми морамо у овој години учинити све да нашем радном човеку обезбедимо живот достојан грађанина наше социјалистичке отаџбине. Ми у 1949 години морамо изградити што више станбеног простора, организовати на нов начин своје радничко снабдевање, продавнице и економије, своје кројачке и обућарске радионице, снабдевене непосредним путем и обезбеђене свим оним што је могућно. У ту сврху ми смо предвидели своту од 954,100.000 динара. Том проблему посветићемо нарочито много пажње.

Сви ови задаци који пред нама стоје, захтеваће много рада и напора, који би у оквиру гломазног ресора, као што је то било наше бивше Министарство саобраћаја, било немогућно с успехом извршити, а да његови извесни сектори не би били запостављени. Међутим, од извршења нашег задатка зависи у коликој ће мери успети извршење задатака остале привреде. То је био разлог, да смо Претседништву Владе ФНРЈ предложили реорганизацију бившег Министарства саобраћаја, што је било и усвојено.

Организација и организационе мере који су у току у нашем новом Министарству железница, усмерене су на то да мобилишу све наше снаге и све унутарње резерве за успешно извршење плана 1949 године. (Аплауз).

Претседавајући: Пошто је време поодмакло, данашњу седницу закључујем и следећу заказујем за сутра, 28 овог месеца, у 9,30 часова, са истим дневним редом.

(Седница је закључена у 21 час).